

HIRVIÖ

IR13

KALLIMAGA

Toimetaja INGVAR LUHAÄÄR

Autori pildid ja kujundus

© Eesti Luuleliit, Ilmre Raamatukogu, 2025

Olematud sündmused (unenägu narkoosi all)

Kaks daami Uppsalast ja Viiburist kaks härrat,
Kristiine-aegsed aadlikud kõrged,
kel raske oli omasugust leida,
kord kokku leppisid, et kohtuvad, ja siis
ehk muudab nende saatust meeldiv tutvus.
Sai Soome lahes valitud üks kalju,
ja sinna ehitatud moodsas stiilis saun
ning roosipõõsad istutatud ümber,
nii härrad korraldasid. Saabusid ka daamid.
Neist sündmustest kaks vesivärvimaali
on säilinud, kus purjekad ja roosid,
ning keset tuulist lahte kavalerid
seal daamidele ulatavad käed.
See tutvus oli kahtlemata meeldiv,
sest tulid veel kord külla uhked daamid,
kuid kosimist ei olnud miski pärast,
ja selle põhjust keegi nüüd ei tea.

8.4.24

* * *

Paksu raamatu kinkisid sõbrad,
paksu raamatu armastusluulet.
Loen, loen ja leian vaid valu,
leian igatsust, pettumust leian,

ja ka see pole veel kõige halvem,
millest jutustab lüürikakogu.
Kõik see olemas on, kes küll vaidleks,
kuid kas sellest on väärikas laulda?

16.4.24

Põhjamaa hapud marjad

Kallim kasvas Ukrainas,
kus kirsid ja aprikoosid
hellitavad sind aina,
viinamarjad ja roosid.

Põhjamaale ta toodi,
kus maitstes ta uusi marju –
tikreid ja sõstraid, mismoodi
neid süüakse? Ära ei harju.

Isegi maasikad magusad pole
siin ebamugaval maal,
kus on nii vihmane, vilu ja kole,
kuidas siin elada saab?

Marjad on nuhtluseks liiati raskeks, -
arvas mu pisike kallim, -
Põhjamaa sõnakuulmatuil lastel.
Mina neid marju ei salli!

11.4.24

* * *

Kui olete teineteist leidnud,
kui juhtunud selline ime
siin sürrealistlikus kõrbes,
ei olegi enam see kõrbe
vaid taevalik Eedeni aed.
kus kallimat näha ja kuulda
või vähemalt oodata teda
saad uskudes kohtumisrõõmu...
Ja siis tekkib kohutav aimdus,
et millalgi uuesti kõrbe
sind varitseb aastate tagant.
Ei! Jalamaid peab su kallim
sul lubama, vanduma lausa,
et üksi sind mitte ei jäta.
Las annab sul kohe ausõna!
Ei kannata ühtegi hetke
sa tekkinud jubedat hirmu,
ja midagi tähtsam ei ole
ei praegu, ei kunagi hiljem,
ja kallimast mõlema käega
sa kramplikult kinni nüüd hoiad...

17.4.24

Kertu

Vett! – palun ma, väga aeglaselt narkoosist toibudes.
– Sulle ei tohi veel juua anda, – vastab õde ja niisutab mu huuli märja vammiga. – Nagu Jeesusel ristil, – püüan nalja teha, kuid mu hääл kõlab nii, nagu oleksin tõesti risti löödud. Õde ei naerata, läheb tagasi oma arvuti juurde. Intensiivravi osakonnas on õdede töökohad keset ruumi, ja ümber seisavad haigete voodid. Selle ruumi ruuduline lagi on nagu painav unenägu, millest ei suuda kuidagi ärgata. Ravi üksikasjade kirjeldus oleks naturalistlik, veel koolipoisina teadsin, et naturalism on häbiväärne paha maitse ilming. Kui õde tuleb mulle tilgutit panema, küsin ta nime. – Kertu, – vastab ta, – ühe t-ga, Soomes on see nimi kahe t-ga. – Väga kena nimi, – kiidan ma, ja Kertu naeratab. Jutustan talle, et voodihaige hooldamine on ka mulle tuttav töö, et mu naine oli neli kuud kodus voodihaige. Kertu ei küsi, mis pärast juhtus, olen tänulik nii peene arusaamise eest. Kuulates, kuidas õed omavahel suhtlevad, saan aru, et Kertu on vahetuses ainuke eestlanna, teised kõik räägivad vene keelt. Hakkan vaikselt Kertut imetlema. Ta on keskmist kasvu, sihvakas, sirge ninaga, armsa kaastundliku pilguga, laineliste juustega, kus üks juuksesalk on pleegitatud. Jalas – kontsata kingad, nagu baleriinil. Kõik liigutused on graatsilised – kui ta valvearstiga midagi arutab, kui sanitaridele korraldusi annab. Valvearst kutsub teda Kerto rõhuga viimasel silbil. Kertu ei vaata minu

poole, kuid ilmselt lubab mulle ennast imetleda. Mõne aja pärast toob ta mulle hea uudise, et mind viiakse ülehommie kardioloogia osakonda. Laulan seepeale kolm korda halleluuja, nagu kirikus liturgial. Lisan, et üks öde on mulle juba lubanud koju laskmist mitu päeva tagasi. Kertu seletab, et seda mitte kuidagi pole saanud lubada, aga küllap tahtmine mulle head meelt teha oli liiga suur. Ei mäleta, mida mulle tehakse, kui Kertu tuleb ligi, et küsida, mida hommikusöögiks tellida. Ja mis ta siis teeb – kükitab voodi kõrvale ja piilub kelmikalt läbi aukliku laua, mis voodi küljes on, et haige äkki põrandale ei veere. Ta mängib minuga – saamatu 71-aastase vanamehega! Ise on vähemalt kaks korda noorem. Ja seda kõigi töökaaslaste nähes. Olen liigutatud. Kui ma meelemärkuseta olin, rakendati mingit salapärast ravimeetodit, millest jäid mu näo külge kleebitud vasktraadid ja juhtmed. Kertu eemaldab need arstilt luba küsimata. Ütlen, et nüüd on tema mu raviarst, ja paremat ma ei taha. Voodihaigeid vaevab tihti unetus. Hommikupool tuleb Kertu vaikselt küsima, kas ma pole üldse magada saanud? Vastan, et tühja sellega. Minu kannatustest on unetus kõige väiksem. Selle eest sain öö läbi teda imetleda. Seda ei ütle muidugi, kuid arvan et Kertu aimab, kuhu mu uni kadus. Üllatavalt ruttu möödub see öö. Kui Kertu juhtub lähemal olema, püüan jutustada talle midagi huvitavat, ei mäleta enam, mida. Kui aga kell 8 hommikul tuleb järgmine vahetus, ja öed lühidalt iseloomustavad igat

haiget kolleegidele üle andes, on Kertu saatesoovitus nii meeldiv, et pärast aina otsin teda pilguga, et veel kord tänada ja jumalaga jätta. Tunnen ennast nagu poisike, kellele meeldib täiskasvanud daam. Poiss ei varja oma vaimustust lootuses, et daam ehk kingib talle veel ühe naeratuse.

21.4.24

Haiglaaknast

Milline kõrgus
ja milline kaugus
akendest avaneb
ravimiskäigus!

Metsad tumedad,
heledad pilved
lisavad vaatele
sügava ilme.

Meelitab aknatagune maailm,
pilte vaimusilmale maalib,
kuid ilma meieta võlumas kevad,
ja ainult aknast me vaatame seda.

4.5.24

* * *

Tüdruk ei peagi armuma.
Piisab täiesti, kui lubab
ennast jumaldada ja kummardada.
Sõbrannade ees võib uhkustada,
kui ustav ja kannatlik rüütel sul on.
Aimad, millist naudingut
toovad need kannatused
sinu kavalerile.
Lõpmatult võib oodata,
kui on keda oodata.
Sellest ei tüdine eales.

6.5.24

Haigla aken

Päike akna taga,
lehed nagu salat.
Päiset und ei maga
intensiivi palat.

Igäühel miski
äkki tuleb meelde.
See ju oli siiski,
äkki kordub veelgi?

8.5.24

Haiglas

Minu veresoonte kallal
tüdrukud on nagu kalal.
Justkui näkkab...
Veab äkki?
Ebaõnnestus! Mis teha.
Kannatagu haige keha.

10.5.24

Unenägu

Kevadine Peterburi,
ojakeste vulin.
Keegi mul seal suri,
matusele tulin.

... lasen trepikotta daami,
kena, mitte noorukese.
Seltsis ülesse me saame,
viimasele korrusele.

Pihib daam, et on Pariisist
tulnud mõneks ajaks.
Minulgi sest vene kriisist
miskit pole vaja.

Tallinnasse naasen varsti,
kus on minul tööd.
Naeratame – siis on hästi!
Lähme omateed.

Mida otsisime Nevskilt,
mõistatuseks jääb –
eilset päeva igavesti
vaimusilm meil näeb.

12.5.24

Tasakaal

Mu kallim teenis ühte ainulaadselt uhket linna.
Mitte riiki, kuhu see linn kuulus,
ja mille osa me elus oli alati pehmelt öeldes
kahtlane.

Kallim oli Peterburi peageoloog,
kuigi sellist ametikohta pole olnud.
Linnale, mis oli seda väärt,
pühendas ta oma usinuse, kogemused ja innustuse.
Tihti oli mul au kallimat aidata tema töös,
keeruliste probleemide lahendust seltsis otsides
ja leitud lahendusi ellu viies.
Ajavahemikud, kui saime koos tegutseda,
olid nii õnnelikud, et piinlik rääkida.
Töölt koju tulles saime veel paar ringi aias jalutada.
Aia väravad olid kinni, vähe kes teadis,
kuspoolt sisse saab. Tihti jalutasime kahekesi
südalinnas, peatänava kõrval.

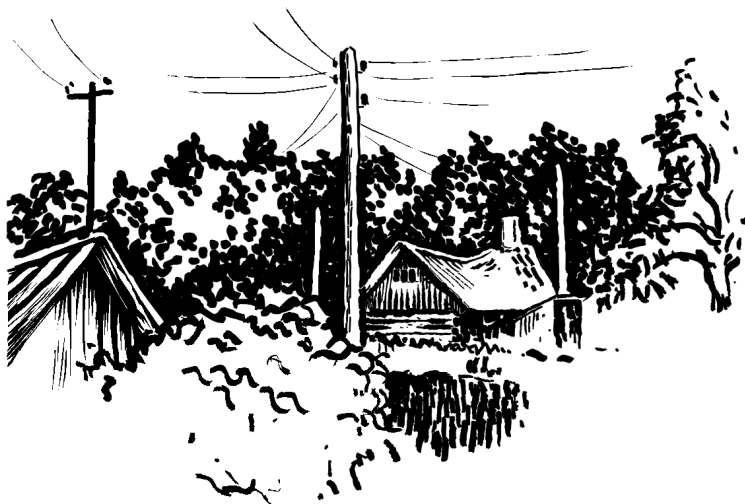
Võisime lobiseda ja ka vaikida,
ilma et see vähimatki pinget tekitaks.
Kuuendat aastat vaevlen kallimata.
Kardan et sellestki on vähe,
et tasakaalustada rõõmu, mis meile osaks saanud.

13.5.24

* * *

Rõduukse avamuse piirdes
papliokstel värisevaid lehte
näen ma nagu hinnalisi ehteid
sädelemas kevadpäikse kiirtes.

18.5.24

Kärdla lapsepõlvekodu pööninguaknast

1966

Imeline talv Kärdlas

Jooksen üle majataguse heinamaa Mallingule. Kõrgete leppade all, mis kimbuna heinamaa keskel kasvavad, peatun korra, et ülesse vaadata. Taevas liiguvad kiiresti tõsised sügispilved, ei midagi sarnast vastlõppenud maheda suvega. Käes on 1958. aasta 1. september.

Mitte ainult eluaegse sõbra Tarmoga ei käi ma mängimas üle Metsa tänava naabrite pool. Ka Tarmo ema tädi Velly on mu sõber. Tädi Velly oskab ömmelda, nii hästi, et talle tellitakse kleite ja isegi palituid. Milliseid ilusaid lappe jääb järele, eriti palitust! Minul aga on minu valge istuv mängukoer, kellele on hädasti rõivaid tarvis. Mammi saatis selle mulle pakiga, kui ma talle kirjutasin ja üksikasjalikult seletasin, millisest mänguasjast on juttu, isegi joonis oli lisatud. Eriti vahva tuleb välja koera palitu ehtsast paksust ja pehmest palitukangast. See on oranž sujuvalt muutuv tumepruuniks. Ömblen koera palitu külge läikiva musta nööbi, et see eest kinni käiks. Tädi Vellyl on suur kast nööpidega. Kui midagi ilusat mulle osaks saab, teeb see südame nii soojaks ja nii kauaks ajaks!

Kolmandal novembril olen kutsutud Tarmo sünnipäevale. Tuba on poisse täis – Tarmo koolivennad tulid õnnitlema. Küsin, kui vanaks Tarmo sai. Tarmo näitab mõlema käe sõrme – kümneaastaseks! Ise olen kuueaastane. Mulle

meeldib, et mul on vanem sõber – tark, tugev, julge. Nähtavasti ka Tarmol on heameel, et kõrval on sõber, kelle silmis saab alati olla tark, tugev ja julge. Sööme maitsvat tikrikooki, vaatame Tarmo klassi fotosid. Laua tagant liigume välja Metsa tänavale. Siis tõstab üks koolivendadest teelt kivi ja täpse viskega lööb puruks pirni tänavalaternal Mallingute maja ees. Keegi avaldab pimedast vaimustust sel puhul. Mul on üllatuseks, et selline veider tükk võib üldse pähe tulla, ei oska midagi kosta, aga eks vanemad poisid teavad, mida ja milleks nad teevad.

Tarmo koolivendasid näen jälle mardilaupäeval, kui nad endale paberist maske liimivad. Seda tehakse töökojas, mis on Mallingumaja teisel korrusel, kohe trepi kõrval. Seal me Tarmoga tavaliselt mängimegi, kui ei ole väljas ringi lippamas. Meisterdan ka endale maski, õppides, kuidas poisid seda teevad, kuid õhtul mind keegi kaasa ei kutsu mardisantide etendustele. Näen neid juba kodus, kui nad meile esinema tulevad. Poisid on nii ilmekalt kostümeeritud ja grimeeritud, et ära neid ei tunne, ja esinevad nii vahvasti, et mina poleks nõnda suutnud.

Mardipäevaga üks mälestus jäi vahele – 7. novembri demonstratsioon Keskväljakul. Ilm on tuuline, ja silmad lähvad vesiseks. Püüan nägu kuhugi peita – äkki keegi küsib, et poiss, mis sa nutad? Kuid keegi ei küsi, jääb selline mulje, et täiskasvanud on hoopis kaastundlikud. Tagasiteel ostame punasest poest musta kalamarja, mida sinna

puhade puhul toodi. Nähtavasti oli küllalt odav, et saime endale lubada.

Hakkab vaikselt külmetama. Hommikuti näeme härmatist ja veeloigud tänaval on kinni külmunud. Need muudatused annavad lootust, et ka talv algab juba varsti. Kord hommikul emaga linna peale minnes kaotame võtme. Kõnnime siis aeglaselt hoolikalt jalge ette vaadates tagasi ja leiamegi võtme koduvärava eest tänavalt. Jäi meelde see pilt – suur must võti, vähemalt sada aastat vana, valgel härmatisel.

Emaks kutsun ma vanatädi, kes mind kasvatas Pelgulinnas kahekuisest vanusest alates, ja tänu kellele sai eesti keel mu emakeeleks. Kärdlas olime noorema vanatädi Betty juures, kus tundsime ennast täiesti oma kodus. Nooruses Russalka juures ennustas mustlanna emale tema elu näojoonte järgi. Ütles, et emal sünnib poeg, väga ilus ja vapper, kuid saab noorena surma kuuli läbi. Aga hiljem üks teine poiss saab emale kalliks nagu poeg. Ja see poiss aitab ema, kui suureks kasvab. Kõik täpselt nii läkski täide, peale viimase ennustuse – ema suri, kui olin 14-aastane.

Ka minu kallimal oli vanaema, kes teda Ukrainas kasvatas ja armastas väga, ja kes suri ära kurvastusest, et kallid lapselaps temalt ära viidi. Kui me kallimaga saime teineteisest teada need kõige tähtsamad asjaolud, kuidas me kasvasime, üks Ukrainas, teine Eestis, ja et me teame mõlemad, mis on armastus, sai me saatust ühiseks sellest hetkest. Ja

armastus on see, kui on olemas sinu armastatu ja kogu ülejäänud maailm, ning too maailm näeb üsna haledasti välja selles kõrvutuses. Paljud ei teagi nii lihtsat asja. Seepärast me nii rõõmustasimegi teineteist leides.

Tagasi Kärdlasse. Kord vaikselt ja pimedal õhtul hakkas väljas lund sadama, ja üsna varsti õhtu pole olnudki enam pime ja ka vaikne ei ole enam olnud – kõigist majadest rõõmsalt kilgates jooksid välja lapsed ning asusid värskest lumest lumememme voolima ja losse ehitama. See pidu ja vaimustus kestis poole ööni, ning ükski lapsevanem pole öelnud, et aitab nüüd küll, aeg on magama minna. Tarvis oli seda suurepäraselt ja haruldast sündmust väärikalt tähistada – esimest lund. See juhtub ju kord aastas, aga lapsele on aasta väga pikk.

Hakkan hommikuti lumel paljajalu jooksmas käima, tädi Betty aed on nii suur ja ilus! Tore, kui on oma aed puhta lumega, linnas sellist mõnu raske ette kujutada. Ema tädi Bettyga kohkuvad, et äkki külmetan, aga ei ole tol talvel kordagi külmetanud.

Kui Metsa tänavalt Nõmme tänavale pöörata, algab õige varsti Lodju mets. Kord lähen sinna jalutama ja kohtan metsa ääres imekena omavanust tüdrukukest, no lausa Lodju metsa väikest haldjast. Küsin tüdruku nime. Ta kirjutab näpuga lumele: *Liili*. Oskan lugeda, kuid veel mitte kirjatähte. Liili ei pane seda pahaks, ja me jalutame koos vaikselt talvises Lodju metsas, lund ei ole veel palju, saab ilma suuskadeta. Kodus jagan emaga oma

tutvumisrõõmu, ja jagatud rõõm saab, nagu peabki olema, aina suuremaks. Jooksen nüüd iga päev Lodju metsa poole Liiliga jalutama. Ei mäleta, millest me räägime, kuid meil on nii tore olla seal talvises Lodju metsas.

Kuidas ma lugema õppisin? Ristkraavi teisel kaldal oli siis raamatukogu, kus me emaga raamatuid võtsime. Kärldas ei kutsuta seda jõge enam Ristkraaviks, linnas tal ei olegi nime. Aga selle eest on džungli rada vasakul kaldal Kõrgessaare maanteest Keskväljakuni. Toome raamatukogust Olga Perovskaja „Lapsed ja loomad“ ja Anna Jürgeni „Sinist Lindu“. Too Georg – Sinine Lind on mul küll mingi saatuskaaslane, aiman seda, kuid ei taha sellest veel mõelda. Kuna raamatud, mida ema mulle õhtuti loeb, on nii toredad, õpin varsti ka ise neid lugema.

Metsa ja Nõmme tänavate nurgal elavad Saksad. Neil on oma metsatukk kõrgete mändidega. Mändide all seisab kuur, kus me käime emaga pesu rullimas. Aitan liigutada rasket kive kividega täidetud kasti, jääb meelde värske pesu lõhn. Kaasaegne inimene ei teagi vist, mis on pesu rullimine. Ka Saksa perenaise sünnipäeval käisime emaga. Külalisi oli palju, kõik laulsid „Ta elagu, ta elagu...“ ja sõid sibulaga tomativõileibu. Ei ole midagi maitsvamat!

Tädi Betty käib tööl tõukekelguga. Mitte et ta sellel sõidab, hoiab lihtsalt kinni, et mitte libiseda ja koti paneb istmele. Jääb meelde hämmastavalt mõistlik ideaal maailm, kus suvel ob kõik jalgratastel,

talvel aga – tõukekelkudel, ometigi autod on ka olemas. Tädi Betty töötab tuberkulööri dispantsris ja tihti sõidab ametiautoga mööda Hiiumaad ringi, vahest võtab ka mind kaasa. Ja Tarmo isa, onu Värna, on muide autobaasi direktor.

Vanaaastaõhtul olen Saare Selma juures. Mind õpetatakse valssi tantsima. Külalisi on palju. Pärast sammun üksi kodu poole. Keskväljakul tuletõrje torni eest peatun korra, et see hetk paremini meelde jääks – uusaastaöö ja mina lausa täismehena üksi linna peal öösel jalutamas. Ma ei saa öelda, et praegu oleksin ennast kuidagi targemana tundnud.

Tolles talvel oli veel igasuguseid seiklusi – jõkke ja kaevu kukkumist, Tarmoga suusatamas käimist ja tiikides parvetamist, kui lumi kevadel sulama hakkas, kase- ja vahtramahla kogumist ja mekkimist, Kärkla kaubamaja külastamist, kus mänguasjade osakond oli otse uste vastas. Kui oleksingi sellest jutustanud, oleks veel ja veel midagi meelde tulnud. Ei ole olnud siis ka sugugi puha rõõm ja lust – sügisel käisime Paladel ühe sugulase matusel, sai siis ainukest korda elus hobusega vankris sõita. Hiiumaal on peaaegu kõik baptistid. Pärast küsisin ema käest matusekõne tähendust, kus oli juttu mingist võistlusest, kus surnud tädi ke võitjaks tuli. Talvel aga olime kord õhtul Tarmoga suusatamas Kärkla kraatri nõlval, kraatrit ei ole siis veel avastatud, ja äkki nägime taevas ilmatu palju

sõjalennukeid. Ruttasime koju, arvates, et sõda on alanud.

18.5.24

Sirel

Lilla ja valge, valge ja lilla
õitsevad kõrvuti kus küll ja millal?
Eks ikka meil, nimelt täna ja praegu,
tead ehk maikuust sa kaunimaid aegu?
Leia nüüd viie kroonlehega õis,
mis sulle õnne tuua ehk võiks.

25.5.24

* * *

Õitseb ka nõges,
ja vaata kui kenasti.
Keegi ei nopi,
ehk ainult nahkkinnastes?

25.5.24

Monoloog

Kas teate, mis tähendab luulet mõista? – See tähendab mõista, millest luuletaja vaikib. Kõige tähtsamad ja valulisemad mõtted jäävad alati ridade vahele. Kas luuletaja häbeneb neid või ei leia parajaid sõnu, selliseid, et piinlik ei oleks. Või ei usu

luuletaja, et teda mõistetakse, ja milleks siis rääkida? Kahjuks võib praegusel ajal mõnel maal liiga julge luulerea eest ka kauaks vangi sattuda.

Olen vist muutunud viimasel ajal. Nüüd ammu meelest läinud, kuidas see üldse võimalik oli – iseendale meeldida. Umbes nagu hingerahu, mida kõik ihaldavad, aga nii vähesed ja nii harva leiavad. Üks naljakas lugu tuleb sel puhul meelde. Olin Luuleliidu kokkutulekul, kus üks romantiline rändur jutustas oma seiklustest Indias. Et viisakat huvi üles näidata, küsisin, mida ta sealt otsis. – Eks ikka hingerahu, – kõlas kõigile arusaadav vastus. Rändur jätkas oma lugu, kus ta India ja Pakistani piiril kahtlase isikuna kinni peeti, ning tuli kongis istuda, kusjuures õhu temperatuur oli 40 kraadi. Pahvatasin häbematut naerma, et vaat, kus see õige hingerahu oli! Rändur pole solvunud, oli harjunud, et teda ei mõisteta.

See oli üsna ammu. Nüüd on mõttekaaslaste leidmine või puudumine palju teravamaks läinud. Kui Ukrainas sõda algas, tulid mu kadunud proua sugulased Harkivist, ema 7-aastase tütreaga, minu juurde Tallinna. Tüdruk hakkas Pae tänaval koolis käima, kus ukraina klass moodustati. Olin uhkusest lõhkemas, kui mind koolis tunti lihtsalt Nastja vanaisana, mul pole olnud isegi nime tarvis, nagu see lastel kombeks on. Koolist tööle ja tagasi kandsin Nastja tõukeratast. See oli mu raskerelv Putini vastu. Eluilmas ei saa Putinil nii toredat lapselast olla, sest sellised lapsed kasvavad ainult vabal maal. Milliseid

mänge ma Nastjalt õppisin – Toca Boca ja Roblax, see oli minu jaoks lausa uus maailm ja väga kena ning maitsekas maailm! Tüdrukuid Harkivist oodates, varusin Kalevi šokolaadikomme. Mõne aja pärast märkas, et Nastja neid üldse ei söö. Tuli tööle kohvi kõrva viia. Töökaaslased küsisid, et Mihkel, mida sa küll teed, omal laps kodus, ja tood kommid tööle. Seletasin, et meie tüdruk selliseid arhailisi komme ei söö. Nastja näitas mulle, millised on õiged kaasaegsed kommid, olid tõesti head! Nastja ema aga sai töökoha Muuga teravilja sadamas, tal oli teraviljaga kogemusi. Ühel õhtul tuleb ta töölt ja ütleb, et homme vallandub, kuna suveks oli hooajalisele tööle võetud kohalikke venelannasid. Maardust, kes vene televiisorit vaatavad ja usuvad seda rohkem, kui ukrainlannasid, kes näitavad telefonis oma puruks pommitatud kodu. Mu tüdrukud kolisid siis Soomesse, venna juurde, kes oli sinna perega põgenenud okupeeritud alalt läbi Venemaa (selle võimaluse eest tuli loomulikult maksta). Ometigi mu tüdrukud, kellega neli kuud koos elasime, on väga tänulikud, ja käisid mind mitu korda vaatamas. Ka mina külastasin neid Soomes, ja noorem tüdruk jalgrattal näitas mulle kooli, kus ta nüüd õpib, ja nii palju vaimustavat uhkust oli selles, kui osavalt ja graatsiliselt ta jalgrattal sõitis ja kui tore da kooli ta võõral maal leidis.

Piinlik on selliseid asju tunnistada, kuid olin lausa õnnelik oma väikse perega. Nemad aitasid mind rohkem, kui mina neid – sõjauudiseid üksi kuulates oleksin vist hulluks läinud. Oma tüdrukutega aga ei olnud ma enam pealtvaataja, vaid sündmuste osavõtja, nii palju kui vanus mulle lubas. Ja pärast, kui nad Soomest külla tulid, käisime alati teatris, kontserdil ja talvise ilmaga Paepargis kelgutamas.

Olen Peterburi eestlane, õigemini olin. Pean tunnistama, et see oli üsna tasakaalustatud elu – külastasime sugulasi ja sõpru Ukrainas ja Eestis,

kuid oma kodu oli meil Peterburis, kus õnnelikud olime ja meelsasti külalisi vastu võtsime. Elasime südalinnas, kuulsad muuseumid, teatrid, kontserdisaalid ja linnavaated olid meil akna taga. Aino Kaldal raamatus „Seitse neitsit“ on üks lugu, mis toimub Peterburis, kuid ükski detail, isegi tegelaste nimed, ei viita sellele, et too Peterburi asub Venemaal. Nii see tõesti oli veel hiljuti. Rohkem kui viis aastat ei ole näinud seda meie kodu ja vaevalt näengi enam. Too õnnelik elu sai muinasjutuks, mida üha raskem ette kujutada. Ometigi usun, et kunagi kohtun kõigiga, keda armastan, nagu Giovanni di Paolo maalil “Paradiis” Metropolitan muuseumist New Yorgis. Ootan ja ihkan seda kohtumist ning kardan, kas õnnetud viimased aastad ei ole mind liiga rikkunud. Asi läks nii kaugele, et ei näe oma kallimat enam unes! Need kohtumised olid mulle suureks lohutuseks. Panin kõik alati hoolikalt kirja, kahju oli unustada. Need kirjapandud unenäod võiksid minu meelest lootust anda mõnele teisele õnnetule. Nagu ma ise kõige valusamal ajal lugesin kaks korda järjest Remarque „Lissaboni ööd“. Eriti trööstisid mind sõnad „Kui keegi ütleb, et mõistab seda, ta lihtsalt valetab!“

Giovanni di Paolo 1445

Paradiis

Elan ilma kallimata lõpmatult kaua, kogu maailm on selle ajaga äratundmatuseni muutunud. Ja pole midagi parata, kui oleksin me lapsed siia muutuvasse maailma üksi jätnud, oleks see nende armastuse reetmine, kallim ei oleks seda andestanud.

24.5.24

Lugu, millele ei oska pealkirja anda

See oli viimase kursuse sügisel, peale lapimaiseid välitöid, kus me kallimaga sõpradeks saime, ja enne pulmi, mis pidid meid päästma igaõhtuse lahkumise piinast. Algul oli nii, et pulmad pidid ära hoidma vaid eraldi suunamist. Olime mõlemad omameelest pereeluvõõrad, sõidaks parem kuhugi välitöödele asustamata alale hästi kaugele ja hästi kauaks. Nüüd aga selgus, et ilma teineteiseta ei saa enam mitte kuidagi, et sõidaks küll kaugele, kuid ainult koos, ja et neid öiseid tunde üle elada, kuni ülikoolis jälle kokku saame, on kole raske.

Kõik õhtud veetsin kallima juures – tegime koos oma õpetükke, pikutasime diivanil, ajasime juttu. Muide just siis hakkasin õppeülesandeid kiiresti täitma, varem muudkui mõtisklesin, kuidas tulemust veel paremaks teha. Kord istusin kallimaga nii kaua, et linnatransport pole enam liikunud. Läksin siis korra tänavale automaadist mammile helistama, et jään kallima juurde ööbima. Kallim elas kolmetoalises korteris, mida tulevane äi oma kätega ehitas. Suures toas magasid vanemad, väikses toas – noorem õde ja teises väikses toas – kallim. Sinna pandigi mind magama, kallimat aga – õe juurde.

Öösel, kui kõik vakka jäid, tuli kallim vaikselt pimedas oma pikas öösärgis minu kaissu. Mitte et oleksin kallimat oodanud, kuid pole olnud ka üllatatud. Meile meeldis koos magada. Kuidas me selle peale Lapimaal tulime, on mingi mõistatus.

Pole jõudnud veel õieti sõpradeks saada, mingeid armuavaldusi me vahel pole olnud. Eks välitööd ole küllaltki väsitav tegevus, nende osavõtjad on alati uinakuks valmis, aga et üks jope alla laotada, tulevase kallimaga paremale küljele männi alla heita ja teine jope peale tõmmata – ei suuda nüüd ette kujutada, kuidas see võimalik oli. Ja siis hingad korra sisse kallima juuste võrratut aroomi ja tunned sellist hingerahu, et uinud silmapilkselt. Aga riidest lahti ja voodis teki all ei ole me varem maganud. Selgus, et ikka sama veetlev hingerahu ja magus uinumine.

Pidulikku riidest lahti võtmist korraldasime juba peale pulmi, ja sugugi mitte esimesel õhtul, me pole kuhugi rutanud ja nautisime igat hetke nii kaua kui vähegi võimalik. Tabu ületamine oli muinasjutuline teistsugusesse maailma astumine, mis kuulub meile, ainult meile. Nii naljakas tundus pärast see tabu – huvitav, mis suurem patt oli, kas vaatamine või näitamine? Isegi uudishimu, mida alati piinlikuks peeti, sai meil äkki ühiseks ja pole olnud enam sugugi häbenemisväärne. Imetlesime teineteist kuni olime uutest vaimustavatest muljetest väsinud. Natuke puudutasime ka, kuid puudutustega tuli veel tükk aega harjuda, ja selleks oli meil kogu elu ees. Me avastasime kõike omal käel, nagu Eeva Adamaga, aga tegelikult üks sarnane lugu juhtus juba, kui Picasso oma Françoise'i leidis. Picasso palus tüdrukut riidest lahti võtta, ütles, et tahab akti visandeid teha. Tüdruk kooris end silmapilk paljaks,

kuigi nad olid vaevu tuttavad, kui Picasso palub, mis siin enam kõhelda? Picasso aga vahtis alasti Françoise'i vähemalt tund aega ilma et oleks pliiatsit üldse kätte võtnud.

Kui juba Eedeni aia avastamisest juttu tuli, jah, see oli fantastiline pidu, kuid me ei ole ju seda ette teadnud, kuidas me käitume, kui maailmatu tabu kaob – kas küllalt väärικalt, kas küllalt maitsekalt? Ja seda joovastavam oli me rõõm, kui selgus, et võime vaimustust tunda ka oma käitumisest, mitte ainult kehade ilust. Palun vabandust, et need mälestused korduma kipuvad, liiga toredad.

Hommikul tulid kallima vanemad mind äratama ja leidsid meid koos teki all magusasti magamas, kuid ei ole seda pahaks pannud, küllap me pilgud olid nii õnnelikud. On ju tohutu rõõm kallimaga koos ärgata, ehk isegi suurem kui koos uinuda. Uinume lootusega, et hommikuni meid miski ei lahuta, ärkame veendudes, et see südamesoov on täide läinud. Hommik on käes, tarvis ülikooli või tööle minna, kuid mõneks hetkeks saab ju veel teki alla jääda. Issand, kui toredad on need hetked, kui uniselt ja kohmakalt teineteist kallistame, aidades ärgata! Enne lipuheiskamist.

28.5.24

Meie seiklused

Mu kallimal on loominguline avastaja vaim, julge ja uhke iseloom, nutikas pea. Juba siis, kui me oma diplomitööde kallal koos tegutsesime, sai seda selgesti tunda. Uuringuala oli meil Lapimaal, kus koos välitöödel käisime ja sõpradeks saime. Arvati, et uuringuala kristalne aluskord on kõikjal tugevasti kurrutatud, kuid marsruutides nägime oma silmaga ulatuslikku aluskorra paljandit, mis oli lame, nagu Põhja-Eesti lubjakivi lasund. Oli tavaks, et diplomitöö geoloogiline osa on lihtsalt aruannetest hoolikalt maha kirjutatud, midagi uut sai olla vaid uuringumeetodite rakendust kirjeldavas osas. Kallimal olid need hüdrokeemilised otsingumeetodid, minul – geokeemilised. Proove olime välitöödel oma kätega kogunud. Kallim leidis aga raamatukogust ühe tunnustamatu autori raamatu omapärase vaatega Lapimaa aluskorra geoloogiale. Õpejõud seletasid meile pärast, et kaitsta väitekirja tol autoril ei olegi õnnestunud, kuid raamat ilmus siiski, ja sellele viitasime mitu korda oma geoloogilises osas, mida loomulikult oli ka diplomitööde arvustustes tähele pandud meeldiva üllatusena.

Peale ülikooli lõpetamist sattusime ehitusgeoloogilisse trusti, kus oli kogu tegevus väga rangelt reglementeeritud. Peainsener koostas oma väitekirja alusel juhendi, millest tuli kõigil geoloogidel kinni pidada. See oli muide üsna

haruldane juhus, kus teadusliku töö tulemused olid täiesti praktikasse juurutatud, kuid trusti töötajatel ei ole see kord enam mingeid loomingu võimalusi jätnud, mis oli küll loogiline, kuna tegemist oli uuringutega, mille tulemusi kasutati massilise tüüpilise ehitamise projekteerimises, kuid üsna masendav oli siiski pidevalt seda vabaduse puudust tunda.

Mõistan küll, et humanitaarlase arvates on kogu see ehitusgeoloogia tükkes hüdrogeoloogiaga surmigav kontoritöö, kus mingist loomingust ei saa juttugi olla. Ometigi mõne aasta pärast tekkis kallimal võimalus praktilisest trustist samateemalisse uuringuinstituuti üle minna, siis oleks võimalik ka kaugeõpe aspirantuuri astuda. Kuid kallima ülemus, efektne keskealine daam, ei ole selleks oma nõusolekut andnud, kallim oli juba siis hea geoloog. Olin parajasti kroonus, õnneks mitte väga kaugel. Panin oma ohvitseri mundri selga, et daamile muljet avaldada, võtsin lillekimbu ja läksin lõunavaheajal kallima ülemuse jutule. Tundsin seda ülemusprouat küllalt hästi, olin ise omal ajal tema alluv olnud. Teadsin, et nooruses oli ta aspirantuuris, kuid miski ebaõnnestus, ja sellest ajast peale suhtub ta teadusse üsna tigidalt, ärritub, kui sellest üldse juttu tuleb. Ülemusproua hakkas mulle viisakalt seletama, et naine, kes teadusliku tööga tegeleb, halvasti sobib patriarhaalse pere skeemi, kus on naise kohustusteks söögi keetmine, laste kasvatamine, pesu pesemine, koristamine jne. Vastasin mitte nii viisakalt,

sõjameheliku otsekohesusega, et patriarhaalne pere on küll viimane, mis mind huvitab. Ja saigi küsimus lahendatud, päästsin vabaks oma kallima. Tol ajal oli levinud selline arvamus, et kui abielupaaris keegi teadusliku tööga tegeleb, siis peab teine ennast ohvriks tooma. Meile oli see seisukoht võõras, ehk mõjutas me vaateid asjaolu, et mammi oli professor ja võõrasisa – dotsent.

Kuid seiklused sellega alles algasid. Kallima juhendaja, Mäeinstituudi ehitusgeoloogia kateedri juhataja, pakkus talle hulljulge teema – ehituskogemuste kasutamise ehitusgeoloogilistes uuringutes. Ehitusinstituut ammu tegeles majade vajumise geodeetiliste mõõdistustega, kuid keegi pole teadnud, mis nende tulemustega peale hakata. Instituut, kuhu kallim nüüd tööle sattus, tegeles kortermajade projekteerimise metoodikaga, kus oli ette nähtudajakordne kindluse varu. Sellest vähe kes teadis, kuna majanduslikult pole olnud see ilmselt parim lahendus.

Me kallimaga aga suhtusime probleemi noorusliku entusiasmiga ning leiutasime varsti mitu pöördülesande lahendit, mis võimaldasid mõõdetud vundamendi vajumised aluse pinnasekihtide mehhaanilisteks omadusteks ümber arvutada. Oma väitekirja lõpetades, seda kaitsesin aasta hiljem, mõistsin ma juba, et väitekiri on õpetöö, kus ei pea mingeid revolutsioonilisi avastusi olema, autor peab lihtsalt veenma, et oskab ja suudab oma eriala

probleeme lahendada. Kuid siis ei ole me veel seda teadnud ja püüdsime endast parimat anda.

Instituudi juhatusele, kus kallim töötas, hakkasid me uurimised muret tegema. Kui nii edasi läheb, küsitakse neilt, et kuidas nad küll nii häbematult riigi raha raiskavad, rakendades ülepaisutatult ettevaatlikke ehitusmetoodikaid. Instituudi poolt saadeti õpetatud nõukogusse negatiivne arvustus valminud väitekirjale. Õnneks oli instituudil kena direktor ja direktoril tore sekretär, kes kallima sõbrannaks oli saanud. Too sekretär kirjutas kirja, et avastatud vigade tõttu nõuab instituut oma arvustust õpetatud nõukogust tagasi, sai sellele kirjale direktori allkirja ja helistas meile. 11-aastase pojaga ruttasime kirja kohale viima ja ebaausat arvustust ära tooma. Sõitsime küll lihtsalt linnatranspordiga, kuid tundsimme ennast täiesti musketäridena, kes traaveldavad kuninganna au päästma. Õpetatud nõukogu sekretär oli muide ka kena daam, kellele pole olnud tarvis midagi seletada.

Kuid ka sellega pole piirdunud me vaenlaste tegevus. Osakonnas, kus kallim töötas, oli tugev konkurents vanemteaduri ametikoha pärast. Selle pidi saama see, kes varem väitekirja kaitseb. Pretendente aga oli kolm – üks neist kallim, teine – Mäeinstituudi professori poeg, tõeline psühhopaat, kes saatis õpetatud nõukogusse omalt poolt negatiivse arvustuse rohkem kui kümnel leheküljel. Õnneks mainitud kena daam – õpetatud nõukogu sekretär lasi meil sellega tutvuda.

Kallim pidi tööle minema, minul aga oli võimalus koju jääda arvustust lugema. Seekord pole tundnud ennast enam musketärina, vaid väepealikuna, kes istub ohutus punkris, kuid kelle otsustest oleneb liiga palju. Asusin külmavereliselt arvustust uurima, kuid pole leidnud ühtegi märkust, millega oleks võinud lihtsalt nõustuda ja kriitikut tänada tähelepanu eest. Kõik märkused, nii palju kui neid oli, olid tingitud lihtsalt väitekirja sisu väärast ja tendentslikust arusaamisest. Vastused neile märkustele soovitati meile lisada väitekirja kaitse protokollile. Õnneks kõik see toimis, kaitse tulemused kinnitati. Kaitsel (1987) ei ole mind olnud, leppisime kokku, et pole vaja neid liiga murelikke pilke, mis oli võimalik, sai juba tehtud.

Konkurents ametikoha pärast iseloomustab olukorda väga lihtsustatud kujul. Me kriitik unistas mittelineaarse deformatsiooni teooria loomisest. Me kallimaga aga lahendasime deformatsiooni täpsema arvutamise probleemi praktiliselt ja üsnagi elegantselt, ootamata, millal too uus teooria valmis saab. See muide pole saanudki valmis. Kriitikust oli isegi kahju – psühhopaatiat ei peeta haiguseks, kuid ka terveks ja mõistlikuks inimeseks ei saa psühhopaati pidada.

Veel ühe abinõu võtsid käsile me vastased – väitekirja ja selle referaat kuulutati salajasteks – „administratiivseks kasutamiseks“, Sel põhjusel ei ole väitekirja teksti ega kokkuvõtet internetis

avaldatud, ka siis, kui see juba tehniliselt võimalikuks sai.

Aspirantuuri ajal saime jälle ja jälle ootamatu vaenulikkuse sihtmärgiks. Mäeinstituudi õpejõud, kellega olid justkui head suhted, kohaliku ajakirja toimetajana „parandas“ kallima artiklis ühte valemit nii, et kogu tekst muutus arusaamatuks.

Uhke ja julge, Charlotte Löwensköldi vaimus iseloomuga, oli kallim ka varem, veel koolitüdrukuna, sellist kummalist suhtumist kogenud.

Kallim sai teadusliku kraadi, mis PhD-le vastab, kuid võimukad vaenlased oskasid teha nii, et sel hiilgaval uurimistööl ei ole olnud mingit jätku ega arengut. Osakonna likvideerimisel saadeti kallim tööle generaalplaani instituuti, kus oli tegemist hoopis teiste probleemidega, kuid ka sellel alal sai kallim uue tegevussuuna rajajaks – tänu tema jõupingutustele sai planeeringu põhjendus tunnustatud omaette tegevusharuks. Varem olid loodustingimuste kirjeldused ja keskkonnahinnangud lihtsalt projektile lisatud, ilma et nad kuidagi lahendusi mõjutaksid.

Peab tunnistama, et, võrreldes praktilise asutusega, nii teaduslikus osakonnas, kui ka planeeringu arhitektidega oli ikkagi teistsugune seltskond, huvitavam, vabam, loomingulisem, võib isegi öelda, et säravam, vaatamata mõnele ebameeldivale töökaaslasele, kellega ometigi viisakaid suhteid hoiti, kallim on suuremeelne.

Kui meiega seiklusi juhtub, ei too see meile mingit rõõmu, kuid pärast on põnev neid meelde tuletada.

29.5.24

Meie avastused

Voodis võib täiesti riidest lahti võtta ja kaua-kaua teineteist imetleda. Uskuge meid, see ei ole sugugi piinlik, hoopis vaimustav. Sellest ei tüdine kunagi. Isegi uudishimu ei pea häbenema, kui see ühiseks saab. Tõeti, kui tahad tunda oma kallimat pealaest jalatallani, miks seda häbenema peaks?

Oleme küll kasvanud aktimaalide ja –kujude keskel Jean Effeli raamatuid lehitsedes, ometigi üllatab, kui kaunis on kallima keha, palju ilusam ja ilmekam kõige uhkemast maalist.

Kui see avastus on tehtud, sattume äkki Kreutzwaldi ainulaadsesse muinasjuttu „Kuuvalgel vihtlejad neitsid“. See tähendab, ei igatseme nüüd alati taga oma Eedeni aeda. See on saladus, mida ei peagi eriti hoidma, sest Eedeni aed kuulub ainult meile, ja keegi teine sinna teed ei leia.

Järgmiseks avastuseks on, kui selgub et me salasoovid on täiesti ühised. Mitte ainult käsi ei ihka kallima rinda emmata, et tunda selle imelist kaalutust ja läbipaistvust, vaid ka rind ihkab seda sama ja ei taju muidu oma toredust. Ei ole sugugi nii, et üks ihkab puudutust, teine aga armuliselt lubab ennast

katsuda. Just sellest hämmastavast avastusest saame aru eriti selgesti, et inimene ei ole mitte naine ega mees omaette, vaid armunud paar.

Kui vannitoas teineteist üleni pesta, on see liiga lummas, pärast raske toibuda. Selle pärast armunud küürivad teineteisel ainult selga ja peput.

Väiksed kehaosad, mida eriti hoolikalt peidus hoitakse, ei ole niisama ehted, vaid omaette elusolendid. Neile tuleb nimed anda ja pärast kannatlikult nende tujukat iseloomu uurida.

Kui kaua otsida teed Eedeni aeda, võib selle lõpuks leida. See võib juhtuda, kui meiega on me 8-aastane poeg, kes parajasti Muistse Kreeka müüte loeb. mis avastuse veel rõõmsamaks ja mänglevamaks teeb. Teate, mis kõige rohkem vaimustab, kui Eedeni aias õnnestub terve päeva veeta? – Et sellega võib täiesti harjuda, ning hakkab tunduma, et ainult nii, Eeva ja Aadamana koos oma lapsukesega, peamegi nüüd alati olema.

Omaette avastuseks on ainulaadne hingerahu, mida me Eedeni aiast leiame: just siin ja praegu peaks aeg peatuma, maailmas, kus vastab kõik me ühisele tahtmisele, maitsele, meeleolule.

Kui mingid ebameeldivad asjaolud meid kaua teineteisest lahus hoiavad, võib juhtuda, et me Eedeni aias on selle ajaga justkui jääkoorik tiikide peale tekkinud, kes küll oleks ette kujutanud? Kui päevast päeva pead endale ütlema: „Ei mõtle oma

igatsusest täna“, ime küll, et jääkoorik kasvab.
Kuumad pisarad sulatavad jääd kõige paremini.

Soojust kiirgava kallima keha ilu kuumal saunalaval
ei suuda edasi anda ükski realistlik aktimaal, kuna ei
ole olemas infrapunast värvi. Ainult groteskses
graafikas on see võimalik.

Kui kallimaga duši alla sattuda, võib muutuda äkki
kaheks lõbusaks saarmaks, ja seda igas vanuses.

Ühine saatus on ikkagi palju suurem õnn, kui ühine
hing ja ühine keha, kuigi ka need on joovastavad.

Kui hommikul enne kohvijoomist ja tööle minekut
rõõmsalt alasti ringi lipata, ei ole see vallatus ega
hooletus, vaid lipuheiskamine. Kui kallim vannitoa
ukse pärani lahti jätab, ütleb ta sellega: „Pesen
hambaid, võid niipea mu selga ja peput imetleda.
Vaata hoolega, vaimustust peab tööpäeva lõpuni
jätkuma!“

Kui ärgata keset ööd, nii et täna juba lõppenud, aga
homme ei ole veel alanud, siis oleme väljaspool
aega, ruumi ja reaalsust. Panime tähele, et ärkame
alati koos.

Magusasti koos uinudes saab lennata, kergelt ja
kõrgelt, virmalistena.

1.6.24

* * *

Saan seletada, miks Eestis nii vähe budiste on. Budism on liiga karm. See hinge taaskasutus on hullem kui põrgu. Kujutage ette palun, et kohtate paradiisis oma kallimat, et olete ära oodanud seda rõõmsat taasühinemist. Ja mida ütleb siis teile te mitme elu kogemustega kallim? – Ütleb, et inimene olla on võimatult igav, et tahaks olla hunt, et teab nüüd, kui põnev see on. Naljatate vastu, et tahaksite olla konn. Kuid hunt ja konn ei ole ju mingi paar! ...Armastan kallimat, hundina, oravana, saarmana... Eriti saarmana!

3.6.24

Suvi

On äraõitsenud vahtrad,
kastanid, sirelid, pihlakad.
Rohkem ei oskagi tahta –
kõik, mida armunud ihkavad.

11.6.24

* * *

Koera kombel otsin Sinu jälgi,
koera kombel Sinuta ma nälgin.
Nagu teistel, justkui oleks kuhu
minul minna... Lihtsalt tuul ei puhu,
ja ei saja täna kaela vihma.
Igatsen kui koer kaelarihma.
Sinu kõrval kõndisin ma uhkelt,
nüüd ei leia sellest mitte tuhka.

16.6.24

Unenägu 19.6.24

Täna kallimaga unes
valmistame kalarooga
kihilist ja pidulikku,
ja ei ole miski tähtsam,
et meil õnnestub see pala,
see meil annab hingerahu,
meeleolude bilanssi,
ometigi miskipärast
ma ei pane seda kirja
hommikul, nii tegin varem,
aga seekord ma ei usu,
et on huvitav see lugu
kellelgi peale meie.

Käsi käes

Meie imetlustes, õrnustes ja mängudes kõige vaimustavam oli, et tundsimme kõike koos, ühtemoodi ja samaaegselt. Sai ühel mingi väike salaunistus tekkida, ruttas teine seda ära arvama. Me usutunnistused olid pidevas arengus, ja sellel teel sammusime me alati käsi käes, ükski pole poolsammu ette jõudnud ega maha jäänud. Aimates, et tagasiteed ei ole, nautisime igat rõõmu nii kaua kui vähegi võimalik. Samas mõned lihtsad rõõmud kestsid igavesti, näiteks magus ühine uinumine. Ja ka ärkamine, kui avad silmad, ja kallim on sinu kõrval, see pole olnudki kaunis unenägu. Tõesti, mis sellele lisada saab?

Meie aknad

Armastan aknaid pesta. Teen seda üsna osavasti, spetsiaalset sinist vedelikku kasutades. Meil on suured aknad, väiksemat kasvu mees poleks tulnudki toime nende pesemisega. Elame teisel korrusel, laed on kõrged, õnneks nooruses olin alpinist. Me maja on linna peatänavast teine, aknad on kevadeks kole tahmased, eriti need, mis peatänavale lähemal. Neli akent on tubades, siis köögis, esikus ja veel üks trepikojas, ega sedagi peale minu keegi ei pese, kõiki ei saagi ühe päevaga puhtaks.

Esiteks tuleb kardin maha võtta, vannitoas suurde kandilisse kaussi pesupulbriga likku panna, vesi on pärast nii must, et piinlik vaadata. Peale loputamist jääb kardin vanni kohta pesunööridele rippuma, et vesi maha jookseb. Pärast riputan ta märjana puhtaks küüritud akna ette, et kardin sirgeks ripub.

Kui kardin maha võetud, tuleb lahti kiskuda paberiribad, mis sügisel said soojustamiseks aknaraami pragudele liimitud.

Küürimine ise toimud nii, et algul sinise vedeliku sooja lahusega, siis lasta natuke kuivada, kuid mitte lõplikult. Pärast aga kuiva lapiga hiilgama hõõruda.

Toad saavad valgemaks, justkui laseksime kevadet väljast sisse. Kallim aga vaatab valgusemängu lael ja seintel nii õnneliku ja tänuliku pilguga, et peseaks aknaid jälle ja jälle.

3.7.24

Autoportree

2022

* * *

Programmeerija elu
on üsnagi seiklusterikas.
Programmid, mida ta teeb,
on ta lapsed,
kes elavad oma elu.
Kes ise on vanemad, mõistavad,
palju on sellest rõõmu
ja ka muret,
kuid programmeerija tuleb toime.

6.7.24

* * *

Edvard Grieg lõi oma imetlusväärse Norra, ja mu kallim sõitis seda vaatama. Kahjuks pole saanud talle seltsiks olla, olin parajasti välitöödel. Aga kallim tõi Norrast CD-plaadi Griegi muusikaga. Pean vist seletama, meil elas terve õpeaasta norra tüdruk Tromsöst, keda hakkasime juba justkui oma tütreks pidama. Tüdruk käis sõbrannadega Moskvast ekskursioonil, ja tähtsaimaks vaatamisväärsuseks olid neile Munchi maalid Moskva kunstimuuseumis. Kui tüdruk nägi me raamatariiulitel mitut raamatut Skandinaavia saagadega, arvas, et nii peabki olema, kuna õppis neid koolis. Armusin tüdrukusse, selgus, et võib armuda ka justkui isana justkui tütresse. Ja

kallim mõistis seda kohe õigesti, kui tüdrukuga Tallinnas käisime, ironiseeris kallim, et ei tea, mida me seal tegime, aga ikka südamest naeratades.

Milleks ma seda kõike nüüd räägin? Et ka me võime oma maast täiesti pilti luua sugugi mitte kehvemad kui Grieg oma Norrast, ja ei olegi tähtis, olgu käes juba 21. sajand, mulje võib ikka muinasjutuline olla, et on olemas üks väike hästi ähmaselt kujuteldav maa, kus on kõik teisiti kui mujal, ja saab kogeda seda, mis tundub täiesti võimatuks. Kui tead seda täpselt, suudad veenda, ja hakkavadki kõik uskuma, et ainult siin, kaugelt virvendavas rannas, võib juhtuda tõeline ime. See, mida usume, ongi reaalsus. Usume, et kui on üks maa, kus sündisid Grieg ja Munch, on see maa tõesti selline, nagu vaimusilmaga näeme nende teostest. Või Ernesaksa ja Tammlaane öise fjordi laulust.

6.7.24

P.S. Muidugi, on meil kõik olemas. Raud ja Viiralt, Valgre ja Sarapik on me Munch ja Grieg, kuid seda tõrvikut tarvis kõrgel hoida ega lasta hetkekski madalamale. Kasvõi nii kõrgel, kui Euroviisu 2009 Rändurite laul või Pärnujõe nümfi Alisson Kruusmaa orkestriga klaveripalad.

* * *

Armastan tüdrukuid, nad on nii toredad,
viisakad, armsad ja siiralt kaastundlikud,
nad on ka maitsekad – välimus kujutab
lausa üht võrratut suurmeistri lõuendit,
kus on nii ilmekad kulmud ja silmavärv,
pilk uudishimulik vahest ka upsakas,
soeng, mis raamib nii kenasti näokest,
tantslevast kehast ma parem ei jutusta.
Suhelda nendega ikka on huvitav,
nad pole mehed, kel jalgpall ja kalastus
vaheldub ainult ehk auto remondiga.
Daamiga vestlus on alati natuke
mäng ja ka etendus, millest ei tüdine.
Kui oma vaimustust näitame daamile,
ei hakka igav ka me vestluskaaslasel,
kes pole muud, kui üks tohutu saavutus
taevases loomingus.
(Seda ei hakka seekord siia lisama,
et kogu maailma võluvad tüdrukud
siiski ei asenda koos ühte ainukest.)

12.7.24

Pelgulinna

Ma tulen koju, ust keegi ei ava,
kuna ei ole kedagi kodus.
Siin olen ainult mina nüüd see,
igatseb kes ja veel midagi ootab.

Siiski on harjuda raske, et lukus
on koduuks sinu ees. Kes aga elavad siin,
on nad vist uskumas siiralt, et neile
kuuluvad Ristiku tänaval kõik hõbepajud.

Teises rütmis

Siin olin laps ja siia kohe tõin
ma oma pruudi, hiljem armsa noore proua,
ning oli selge, paremat ei jõua
maailmas leida prouat ega linna.
Kõik mõistsid seda, kuninganna ees kõik ukсед
said avatud. Ehk olin märkamatult
siin kuningas, sest kummardasid kõik,
mu kuninganna ees? Ei, olin mina lihtsalt
mu kuninganna siiralt ustav rüütel.

14.7.24

Vaikimisi

Vaikimisi otsustasime, et avastame ja leiutame kõike
omapead, nagu Eeva Aadamaga, esimesed inimesed
maailmas. Ja oli mida avastada! Kõik, mida koos
tundsime, oli nagu meri, mis on igal tunnil isesugune
– teist värvi, teise meeleoluga, kuid alati üllatavalt
kaunis. Taipasin, et see võib kesta kogu me elu,
võibolla vähesekski jääb elu ajast, ütlesin seda
kallimale. Aastakümneid hiljem küsis kallim, kust

ma küll seda teadsin, ma pole võinud ju seda teada.
Ei olegi teadnud, aimasin.

Veel oli vaikimisi, et daamil on õigus tujukas olla, ja kallim kasutas seda oma õigust täiesti veetlevalt, nii et pole jäänudki muud soovi ega unistust, et oleks ta ainult alati nii armsalt tujukas. Kõike muud aga arutasime me omavahel väga üksikasjalikult, nautides, et ei tunne vähimatki piinlikkust, kuna meil on kõik ühine, kõik rõõmud ja mured.

27.7.24

Tuttpütt

Miks üks on loodud
elegantse välimuse-,
graatsiliste liigutuste-
ja väärika käitumisega,
nagu tuttpütt,
teine aga –
ilmetu kariloomana,
nagu part?
Oleks vist võimatult igav,
kui kõik teisiti oleks.

27.7.24

Öine lend

Kallima- ja pojapojaga lendame Barcelonast Helsingisse üle öise Prantsusmaa, kus pole kunagi käinud, lugesime ainult „Kolme musketäri“, kuulasime filharmoonias Debussyd, imetlesime Monet ja Renoiri maale. Rääkimata Matisse’ist ja Effelist, kes olid eriti hingelähedased. Exuperylt aga laenasime lihtsalt selle tüki pealkirja. Ilm on selge, prantsuse linnad liiguvad väarikalt lennuki tiiva all, säravad nagu ehteis jõulukuused. Pojapoeg uinus kerge teki all, mida stjuardess lahkesti ulatas.

Oleme õnnelikud. Ei tea veel, et nii muretult õnnelikud oleme viimast korda. Me oskame rõõmu tunda maitsvast einest haigla kohvikus, mõnusast jalutusest haigla aias, kenast noorest raviarstist, aga pilvitult õnnelikud oleme viimast korda selles öises lennus. Lennus on tore ühist saatust nautida. See paistab olevat piduna, mis on alati meiega, nagu Pariis Hemingwayl.

28.7.24

Pariisi olümpia aegu

Iga kunstnik ihkab Pariisi.
Seal innustus vuliseb Seine’is,
kelmilt pilgutab mööduja silmist,
iga latern Montmartre’i trepil
tuletornina teed meile näitab

(surematusse otsemaid muide).
Tahad – Utrillona vali
tänavailt ilmekat vaadet
(ka fotodelt saab seda teha),
Masereelina lõika gravüüre
sarjast „Linn“, Modiglianina maali
ateljees kõige kaunimaid naisi.
Isegi üksindus pole
Pariisis nii kibe kui mujal,
kus absindi pits ümaral laual
justkui lootus südamepõhjas,
ja kui üksinda kohvikust väljud,
tuleb vastu kas Wiiralt või Mägi.

28.7.24

* * *

OtseülekanDES
Notre-Dame'i kirik
põlemas Pariisis,
leegitsemas karmilt.
Mitu tundi järjest
vaatan seda saadet
justkui minu kodu
kadus selles tules.

28.7.24

* * *

Seda tänavat ma kõnnin
esimest ja viimast korda,
mitte et mul siin ei meeldi –
ahvatlevat linnavaadet
tuleks maalima ma siia,
oleks natukene noorem.
Valiks mõne nurgamaja
ebamäärasemas stiilis,
üle saja aasta vana,
aga kellele on tarvis
seda äärelinna vaadet
nüüdsel ajal?
Kunagi see juba oli,
pole meeles enam, kellel,
miskit muud nüüd oodatakse,
aga ilmselt mitte minult.

3.8.24

Operetiviisil

Pelgulinnas Rohu tänav
nagu aastaid enne, täna,
juba jälle olen siin.
Tean, selle akna taga,
kunagi seal kallim magas,
on see alles magus piin!

Piki tänavat ma kõnnin,
kasvasin siin väiksest põnnist,
olin noor ja olin mees.
Minu kõrval minu kallim,
kellele nii meeldis Tallinn,
meeldis väljast ja ka seest.

Vanad pärnad, hõbepajud,
toredamaid pole maju,
küll on armas Pelgulinn!
Ikka siia toovad jalad,
pisaraidki vaikselt valan,
ikka liigutab ta mind.

3.8.24

* * *

Tartu – unistuste linn!
Minu vanaisal Karlal,
kes ei ole olnud Kärdlast,
oli helge unistus –
ülikooli haridus.

Sellest jäi meil mälestuseks
viltu saetud puutüvel
vanaaegne nikerdus,
millel Toomemägi Tartus –
unistus, mis meil ei täitu.

Hiljem aga minu kallim,
kellel meeldis muidu Tallinn,
unistas, et saaksin mina
õpejõuna Tartu minna.
Kahjuks unistused hardad
täituvad meil liiga harva.

Tartu – unistuste linn!

5.8.24

Midž

Paljud kallima kirjad mulle on allkirjastatud „Sinu Midž“. Midž on saarmas inglise filmist „Puhta vee ring“ (*Ring of Bright Water*, 1969). Originaalis Mij, kuid kes seda lugeda oskab? Lõbus, vallatu ja imearmas olend tuletas meile kohe meelde joovastavat tabust vabanemise rõõmu, kui esimest korda riidest lahti võtsime. Mitte et see tabu rumal oleks olnud – et oma ilu mõnusasti näidata, peame enne leidma inimese, keda usaldame rohkem kui iseennast. Kui aga oleme leidnud, siis pidevalt unistame jätkata seda pidu, mis on alati meiega, otsime selleks võimalusi. Ja kui sattume jälle oma Eedeni aeda, muutume kohe kaheks mänglevaks saarmaks. Räägitakse, et armastus on nagu kuu – ikka kas kasvab või kahaneb. Tõesti kasvab. Aga kuidas armastus kahaneb, ei tea, ei ole selliseid kogemusi.

Kord pimedal talveõhtul käisime loomaaias. Peterburi loomaaed asub südalinnas, kus pole kasvamiseks mingit võimalust. Kõik loomad istuvad kitsastes puurides mornid, nagu tõelised vangid, ja ainult saarmad mängivad ja tantsivad oma jääaugu ümber justkui ütleksid: „Tahate meile Hamletist lugeda, et kogu maailm on vangla? No küll on uudis! Kuid me ei lase endal sellest tuju rikkuda. Vabadus on südames, mitte ümbruses!“

Kord Nõmmel peatusime võõrastemajas, kus oli meil dušikabiin, kuhu ilusasti kahekesi mahtusime, kodus sellist ei ole. Pole olnud me siis kuigi noored ega terved, kuid mõne hetke pärast muutusime juba kaheks rõõmsaks saarmaks tantsivates veepiiskades.

Käisin lastega Keila joal, tähistasime nii minia sünnipäeva. Selgus, et saarmad lippavad seal lõbusalt ringi. Üks neist jäi keset kõnniteed seisma ja ootas tükk aega, millal me teda märkame ja imetleme, kui kena ta on. Mina küll usun, et inimeste hinged võivad meile ilmuda loomade või lindude kujul.

Sõitsin kord rongiga Helsingist Peterburi, ja äkki keset metsa üks rebane jooksis rongi kõrval ja vaatas akendest sisse. Olen kindel, et keegi jäi hiljaks rongi saatma ja oma kallimaga jumalaga jätma ning tegi seda nüüd rebase kujul.

8.8.24

Pealkirjata

Viimasel ajal ei suuda ma oma mõtetega kauaks silmitsi jääda – haarasin riulilt raamatu, hakkasin lugema Aimee Beekmani „Valgete vareste parve“, olin sel autoril varem midagi huvitavat leidnud. Mõned leheküljed loetud, sain suhu tuttava maigu nõukaajast, kui inimestel justkui kõik oli – rõõmud ja mured, ja valud, kuid kõik justkui mitte päriselt. Vaatasin, millal on raamat kirjutatud, selgus et aastal 1966. Hakkasin meenutama – tõesti kõik justkui oli, aga ikka teatud ulatuses, Tekkis tahtmine seda omapärast nähtust täpsemini sõnastada.

Tuli meelde! Aastal 1968 linastus meil prantsuse film „Seiklejad“, millest mu noortel eakaaslastel sügav mulje jäi, nii sügav, et seda jagati omavahel lausa sosinal, ega osatud seletada, mis nimelt nii erutas. Nüüd hakkab aru saama. Filmi kangelapsed sõidavad ookeani kukkunud lennukilt aardeid otsima, teevad seda omal algatusel, kelleltki luba küsimata, kelleltki toetust otsimata. rentisid laeva, tuukri varustust, isegi relvi oli neil igaks juhuks kaasas. Nõuka inimene, kui väga tahtis, võis küll mõnest ekspeditsioonist osa võtta, kuid omal algatusel sai sõita telgiga vaid lähimasse metsa ning unistada seal kaugetest maadest ja meredest. Ja nii see oli iga asjaga, mitte ainult ekspeditsioonidega. Kui aga oma unistusi täide viia ei püüa, siis sai täiesti rahulikult vaikselt elada – abielluda, töö

juures aegamööda edasi liikuda, isetegevuslikus
kooris laulda...

8.8.24

Tallinnast Tartusse sõites

Leidub ehk mujalgi kuusikuid, männikuid,
põlde pastelseid ja liivaseid rannikuid.
niidetud muru ja õunapuid aias –
mida maaelanik alati vajas,
toredat laulu ja nägusat neidu,
kuid sellist taevast ei kusagil leidu!

13.8.24

* * *

Vanal õunapuul punased õunad,
ikka meil, mitte kusagil lõunas.
Roosa seest ja nii meeldivalt magus,
selles paistab intiimsustki nagu.
Õun on teadagi piibellik vili,
kas meil madu nüüd ligi ei hiili?

13.8.24

Ingvari raamatut lugedes

Kui oled leidnud hingeõe,
veel temast midagi ei tea,
sa lihtsalt hinge kinni pea –
kas lõppes üksinduse öö?

Öö oli masendavalt pikk,
öö oli lootusetult pime.
Kas tõesti juhtunud on ime,
ja sinu kõrval süttis tikk?

Kui õnnelikuks äkki saad,
kui kalliks sulle saab sõbranna,
kes usaldab ja kätt sul annab,
ei tunne jalad enam maad.

Ja mida praegu veel ei tea,
sa kõike seda juba aimad,
ja ükski kõhklus sind ei paina,
et võiksid teha äkki vea.

17.8.24

Kadriorg

Kuhu lähme, kui ei ole
enam kuhu minna?

- Ikka Kadrioru poole,
tingimata sinna.

Kõnnime ükskõiksel sammul,
suitsupakk on taskus,
ja siis jälle nagu ammu
hajub hingelt raskus.

Puude vahel kaugelt paistab
Adamsoni ingel,
ning see vaade justkui aitab
käia eluringe.

Armastame Kadriorgu,
kus nii vaikne kohin.
Kahjuks miski siin ei kordu,
korduda ei tohi.

17.8.24

* * *

Sõidan bussiga läbi Tartu –
küll on alles liigutav linn!
Mitte unistus, mis ei täitu,
mitte südames kipitav pind,
vaid kellegi kodulinn armas,
mis muudkui uhkem ja kaunim,
nii kevadõites kui härmas
on aina kallim ja kallim.
Iga hoone uus südalinnas
on ehtena paika pandud,
siin maitsekus kõrges hinnas,
on loojad parimat andnud
Ei kadesta, lihtsalt soovin,
et alati jätkuks nõnda
igal tänaval, igas hoovis
leiduks andekat mõnda
ehitajat, arhitekti
või ametnikku, kes hoolib
oma linnast, kus ikka tehti
kõike justnagu ülikooli.

18.8.24

Ingvarile

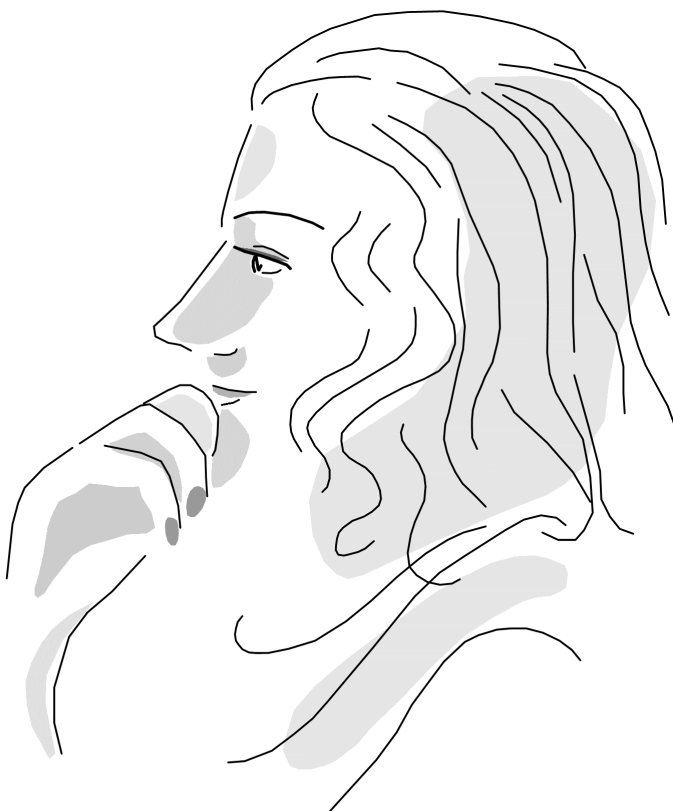
Kusagil kaugel maal
kerkivad kõrged mäed,
ja ei peatu Sa
enne kui seda näed,
enne kui vaatad tippu,
mis lehvitab lumelippu
taevalikult kõrgel,
siis hingel on imekerge,
et on ikka olemas maa,
kuhu nii lihtsalt ei saa,
kus teisiti kõik on kui siin,
see joovastab nagu viin.

25.8.24

* * *

Mu kallimal on rohelised silmad,
mu kallimal on lainelised juuksed,
on kaarjad kulmud, kastanpruunid ripsmed
ja naeratus on armas, aga kõige,
on kõige toredam mu kallimal ta pilk,
mis uudishimulik, irooniline, julge
ja ustav on ja usaldav, ja mõistev,
poeetiline, mõtisklev ja haavuv
ning samal ajal innustav, kas pole
see ilmas kõige vaimustavam pilk?!

9.9.24

Filmi vaadates

1988

Tartu unelm

Seletasin hiljuti, et Tartu on unistuste linn, kuid oma vanaisa, kes ülikooli haridusest unistas, ei ole ma üldse näinud, mu kallima unistused aga olid kahjuks algusest peale ebamaised. Ometigi oli veel üks lugu, mis Tartut fantastilise unelmana esitab, seda võib julgesti jutustada, kuna juhtus see veel enne me tutvumist kallimaga. Balticumi korporatsiooni lõbusatel peoõhtutel sain tuttavaks geodeedi Sirjega ja geoloogi Mairaga, mõlemad olid minust aasta võrra nooremad. Olime nii noored, et iga aasta oli tähtis. Pähh! Kõik juba meelest läinud! Baltikumi peoõhtutel pummeldasime hiljem, aga tuttavaks Mairaga saime hoopis Krimmi õpepraktikal. Meid tegi tuttavaks üks tüdruk Narvast, kes ütles mulle, et laagris on veel üks eestlanna, ja mitte lihtsalt eestlanna, vaid tüdruk Tartust! Ja oligi täiesti preili ülikoolilinnast, aristokraat mis aristokraat! Just siis kannatasime me lõunamaise kuuma suve käes, ja kursusekaaslased, kel oli välitööde kogemusi sellistes tingimustest, õpetasid, et marsruuti minnakse hommikul, kui vähegi valgemaks saab, et kõige palavamaks siesta ajaks juba laagrisse tagasi jõuda ning kusagil suure puu varjus puhata. Nii hakkasingi hommikuti kell 5 Mairat tööle äratama. Pakkusin süüa ka – võileiba õuna-šokolaadi pastaga, siis müüdi selliseid konserve. Maira millegi pärast pole tahtnud nii maitsvat asja. Ja rohkem pole julgenud ma midagi öelda, olin vaene väliseestlane

kolmandast põlvkonnast. Maira aga oli ilmselt haritlaste perest, tal vist mõlemad vanemad töötasid Tartu ülikoolis. Ometigi hommikuse äratamisega (Maira sõbrannadega elas vineerist majakeses, kõik teised – telkides) ei ole me suhtlemine piirdunud. Veel vaatasime pärast talvel koos Sirjega telekast ühiselamus ajaloolist Tšehhi – Nõuka hokimängu, mis oli justkui mingi Praha Kevade jätk, ja milline ilmekas jätk! Märkasite vist, et ma pole julgenud Mairale pilku tõsta – kas ta oli lihtsalt ilus või pimestavalt kaunis, kas oli lihtsalt särav või lum mavalt? Nii see jäigi selgusetaks... Ühesõnaga oli mul ka Tartuga oma kokkupuutumine, mitte ainult mu vanaisal ja mu kallimal.

10.9.24

* * *

Koketsus on vaimustav kunst,
vaid loomingu rõõmust see õitseb.
Küll uhke võid olla, et oskad
nii väarikalt ilmekas olla
ja graatsiliselt elegantne.
Ja kuidas sa mossitad nina,
ja kuidas sa kissitad silmi –
kui veetlevalt tujukalt, ahhh!..
Kui uhke võin olla nüüd mina,
et innustab selleks Sind minu
aupaklikult imetlev pilk,

et vääriliseks mind pead
ja usud, et hinnata suudan.

14,9.24

Jupiter näitab filmi „Arthur Newman“ (2012) Colin Ferthiga peaosas, kus kaks saatuskaaslast leiavad teineteist, ja mõlemale on see suureks lohutuseks. Ometigi ei püüa nad oma leiust alaliseks kinni hoida, kuna teavad liiga hästi, kui suur vastutus see on, ja millist valu võib see tuua.

Lugu tuletab meelde Truman Capote raamatut „Hommikueine Tiffany juures“, mida praegu Raadioteatris loetakse. Raamatu kangelanna, kes oma perekondlikest kohustustest võõra nimega mööda hiilib, on mõeldud hästi armsana, filmis aga teeb Audrey Hepburn selle kuju nii veetlevaks, et muusikat filmist mängitakse nüüd matustel, kuna paremat lohutust raske leida.

Ka minul oli selline lugu. Üks kena töökaaslane, kui temaga kohtusime, käitus ikka nii, et mõistame ju mõlemad, et oleme kaks õnnetut, kes teineteist leidsid, ja mis siin veel rääkida? Kohe oli ta väike poeg minu süles, peo lõpuni käisime ringi kõigi nähes justkui mingi pere. Lõppes see aga üsna naljakalt – et emme lapsukesega kadus kuhugi, ja mina nõudsin töökaaslastelt, et oleksid talle helistanud, sest kartsin, et nad läksid metsa jalutama ja eksisid ära (pidu peeti metsas puursüdamiku

hoidlas). Omal mul vajalikku telefoninumbrit pole olnud. Ma pole rahule jäänud enne, kui osakonna juhataja, kus too daam töötas, kandis mulle ette, et emme lapsega on kodus, keegi viis nad autoga Tallinna. Ja kui daam, kellest jutustan, töölt vallandus, kadus mul temaga igasugune side, kuna mul ei ole temast muud kui ametlik meiliaadress. Kas ei ole täpselt nagu filmides, millest räägime? Kord kohtasin neid laulupeol, kus sain kuulda vaid kolm laulu, pärast laps väsis ära, ja pidin oma sõpru koduni saatma. Tean, et kui kohtume juhuslikult veel, kordub kõik samas vaimus. On ju liigutav, kui keegi sind hingekaaslaseks peab, olgugi, et isegi nende kohustusteta, mis sõprade vahel kehtivad.

16.9.24

Psyche rõhuga viimasel silbil

Kohtume nagu Eros ja Psyche,
päeval pilgutame vaid vaimusilma.
Sai meil juba harjumuseks see –
unes koos, aga ärkvel – ilma.

Harjumuseks sai ka kirja panna
kohtumise toredaid detaile.
Kohtumisi taevas meile anna,
kuigi lohiseme hommikuti kaile.

Ja kaua veel? Ohh, igavik on pikk.
Ometigi lootust ei jäta,
süttib meie öös kord võlutikk...
Kui vanaks jäin, Psyche, ära vaata!

17.9.24

Esimene mulje Soomest

Väikse pojapojaga maalime guašiga pilte. Minu maali teemaks on „Vanaema vanaisaga tulid rongiga”. Helsingisse tulid, teate kui uhke on Helsingi raudteejaam? Mõne pintsililöögiga tekkivad joonistusvihiku lehele ebamäärasel vanuses elegantsed vanaema ja vanaisa sammumas väärilt raudtee perroonil. Pojapoeg oma vanematega – me lastega tuli meile vastu, kuid miski ehmatas poissi kõrges, kajastuvaid hääli täis jaamahoones, ja ta hakkas nutma, oli veel väike. Ruttasime sealt minema. Korterrisse, mida lapsed siis üürisid Lauttasaare peatänava kõige kõrgemas kohas. Hommikul oli aknast näha päikesetõusu merest ja laevu – saabuvaid, väljuvaid, mööduvaid. Otsisin pärast, kas on veel kuskilt näha seda vaadet? Selgus, et ei ole sellist kohta.

Minul oli see esimene tutvumine Soomega. Kallim oli siin varem käinud, kui Stockholmis lastega oma juubelit tähistas. Olin siis välitöödel, pole saanud kaasa tulla. Nüüd nägin Helsingit

esimest korda, kuid Pelgulinna kasvanud poisile paistis kõik imelisel kombel tuttavana.

Kui juba kallima esimesest Stockholmi reisirist juttu tuli, siis vahele veel üks väike lugu. Tulime kogu perega Naantalisse, Muumiorgu, ööbime Turus, õhtul lähme kallimaga jalutama. Allavoolu kaugemale ja kaugemale, ei mäleta, mis jõgi neil seal voolab, kuni jõuame hämaras inimtühja sadamasse. Mul hakkab juba kõhe, kuid kallim teab täpselt, mida näidata tahab – automaati, mis tasuta Turu kaarte jagab! See jäi tal meelde eelmisest Turu külastamisest kuus aastat tagasi. Oleme natuke väsinud, tagasi hotelli sõidame bussiga. Maksta Turu bussis ei oska. Bussijuht lööb naeratades käega – sõitke niisama, kallid külalised!

Me esimesel jalutuskäigul talvisel Lauttasaarel pildistan kallimat mingi stiilse tehase taustal teisel pool väina. Kallim on talvepalitus ja kõrvadele tõmmatud tumerohelises baretis uudistamas maad, mis tundub nii kena olevat. See pilt sattus pärast kallima luulevihikusse ja sai selle osaks. Soome innustas kallimat mitmele ilmekale luuletusele.

See maa oligi hea me vastu. Naabrivanamees kolmandalt korruselt tervitas meid lehvitades lausa teiselt poolt tänavat (nii veetlevale daamile oleksin ise juba kaugelt lehvitanud). Müüjanna poes tervitas meid varsti vanade tuttavatena. Olime nagu Silvia ja Silvester, kellele kõik naeratavad Topeliuse Talvemuinasjutus.

Jalutamas pojapojaga käisime üle tee pargis Leikkipuisto, kus oli alati palju lapsi. Kui vihma hakkas sadama, sai minna varju mugavasse tuppa, kus oli huvitavaid mänguasju. Lõunaks toodi lastele suures katlas maitsvat kalasuppi, mida jagati kõigile lastele midagi küsimata. Kas pole paradiis?

Pildike tuli äkki välja nii kena, et ei taha sellele enam midagi lisada, kardan ära rikkuda.

17.9.24

Promenaadil

Pink, kus istusime, on omal kohal,
pilliroog valmis kohisema,
möödujad jooksevad nagu alati
või kõnnivad keppidega,
ainult meid ei ole,
ei ole mitte kuskil.
Kuidas sellega harjuda?

18.9.24

Paberist kangelased

Väikse pojapojaga elasime koomiksite maailmas. Poiss tutvustas meile mängides üha uusi koomiksite ja animede kangelasi, üks vahvam kui teine. Ta leidis neid Lauttasaare raamatukogust, filmidest ja R-kioskist, kus käisime ümmarguse laua taga piltidega ajakirju sirvimas. Üks kord ajasime kogemata teetassi ümber uhkele ajakirjale, mida osta pole kavatsenud, küll olime siis kohkunud! Need kangelased ja superkangelased olid olemas ka lego kehastuses. Me poiss pole osanud veel lugeda, kuid suutis juba netist leida lühikesi lego multifilme. Ei tea, kus selliseid mänguasju müüakse ja kui kallid need võiksid olla, hakkasime eriti meeldivaid tegelasi vildikatega joonistama ja välja lõikama. Paberist kangelastega sai juba mängida. Lood sündisid iseenesest, üks toredam kui teine. Tüdrukud

Sally ja Milly olid meil lossiperenaised, nad pakkusid lossi külastajaile huvitavaid T-särke, mis olid kusagilt reklaamilehest välja lõigatud. Külalisteks olid Indiana Jones, James Bond, Sõjaväelane (negatiivne kuju), Mees Taskulambiga (koomiline kuju), Naine Mõõgaga, kes võis nii hea kui paha olla, selline tujukas daam. Me paberist mängukaaslased elasid suures ümmarguses plekk karbis, mis taani küpsisest jäi.

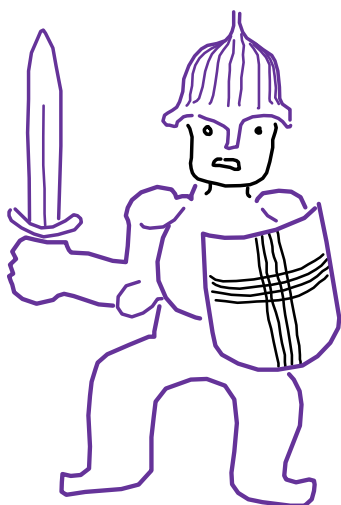
Sally

Milly

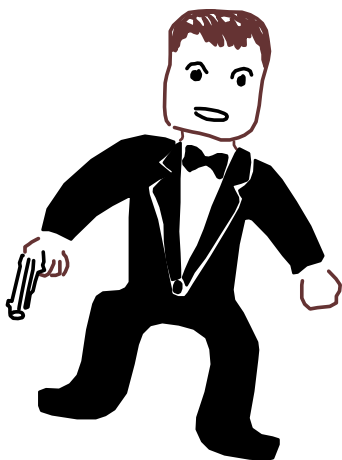
Indiaanlane

Rüütel

Indiana Jones

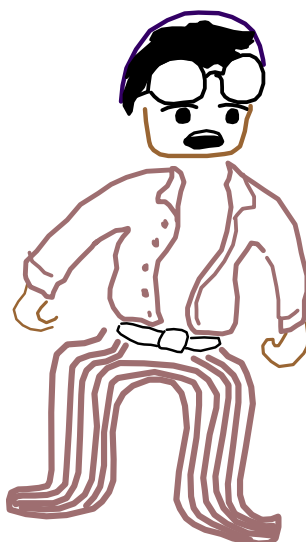
James Bond

Indialane

Hunter

Mootorrattur

Mõõgaga naine

Me kallimaga olime justnagu täiskasvanud – vanaema vanaisaga, aga elasime mingil mängumurul, sõitsime mängurongiga, käisime mängult poes, suhtlesime muumidega. Lavastasime koduteatris arhailist muinasjuttu metsas eksinud kassipojast, mida kõik hiidlased teavad, aga ilmunud see kunagi ei ole. Poisi vanemad olid vaatajateks, kallim mängis jäneseema, oravaema, siiliema ja tüdrukut – kassipoja perenaist, pojapoeg – kassipoega, mina olin muinasloo vestja. Mingit kujundust pole olnud – öösel pimedas hirmuäratavas metsas on ju nii jube, et seda võimatu kujundada, saab ainult vaimusilmaga näha.

Kui juba animest juttu tuli, siis tuleb ka kallima anime vaimus portree lisada. See kirsipuu õitseb Lauttasaare R-kioski kõrval.

18.9.24

Anime

2007

Septembri lõpus

Kastani lend,
kus teist katset ei anta,
esile toob tema hiilgava hinge,
kanderaketina langevad koored.
Peatu, mööduja!
Kummarda talle.

27.9.24

Sügis

Tuleb kallim -
silmad säravad,
kontsal - ere vahtraleht.
Ei küsi, mis rõõmustas,
jagame kõike.

1.10.24

* * *

Kallim, küll Sa oled veetlev!
Veetlevam kui Audrey Hepburn,
kaunim Dorisest, Concordiast,
ei tea, kellest veel.
Sina oskad nalja teha
päris ootamatul hetkel,
Sinul jätkub selleks indu,
head maitset, rõõmsat meelt.

Mina aga aina loodan,
et Sind innustamas olen
selleks säraks, selleks mänguks
ja perfektsuseks, mu arm.
Iga liigutus on tantslev,
iga lause – lausa teos,
iga naeratus on pidu,
joovastav on Sinu sarm!

6.10.24

Kolimine

Hüvasti kastan ja kollane vaher,
olete tükike meist.
Hoiaime meeles kindlasti teid kahte,
mälestust ühest kui teist.

Kui akna taga ei märka teid enam,
vaevalt, et kodus end tunneme.
Seepärast vahime aknasse täna,
veedame viimaseid tunde me.

Mis uues kodus meid edasi ootab?
Midagi meeldivat vaevalt.
Tahaks küll muidugi paremat loota,
vaadates justnagu laevalt.

22.10.24 laeval

* * *

Kallima sünnipäeval
viivad mind jalad sinna,
kus õnnelikud me olime,
toovad mind Pelgulinna.

Olime võluvalt noored,
liigutav tudengipaar,
ja Pelgulinna oli meile
kui laululoost haljas saar.

Olime veidi ärevil –
palju tundmatut ees,
kuid tuli, mis suunda näitas,
põles meil juba sees.

Ja polnudki tee meil pimedas
(nii välitööd nalja tehti),
ning täita püüdsime innukalt
me saatuse puhtaid lehti.

Sest keegi peale meie
ei leia neil paremat sisu,
ei leia neil õigemast stiili,
me looming meid lendu kisub.

29.10.24

* * *

Teineteisel meeldida on meeldiv,
tore rõõmsalt liputada saba,
kartmata, et seda märkab keegi –
meeldimises igaüks on vaba.

Kellelgi ei kao söögiisu,
ega uni kellelgi ei kao,
leidub ikka suhtlemiseks sisu,
olgu laual kohvi või kakao.

Isegi kui pole kohvijoomist,
teineteisel lehvitate ainult,
kaunistades käitumise joonist
pilkudega kergemeelses vaimus.

5.11.24

Tarmo

1968

Tarmo

Tarmo on mu eluaegne sõber. Viimasel ajal jooksevad me eluaastad üha rohkem lahku, ometigi ei mõista ma, miks peaksin selle pärast sõbrast minevikus rääkima. Tarmo ei ole mul lihtsalt sõber vaid vanem sõber, kellele alati alt üles vaatan, ja Tarmo on seda väärt – teist nii mehist, lausa kangelaslikku kuju ei suuda ette kujutada. Viieaastaselt jäi Tarmo meningiiti ja kaotas kuulmise, kuid keeldus viipekeelt õppimast, tahtis olla normaalne inimene. Huulte liigutustest kõnest arusaamine nõuab aga pidevaid jõupingutusi, mis võivad pika elu jooksul tõsiselt ära kurnata.

Kas teate, mida tähendab vanem sõber? Ta on väga nõudlik, nõudlikum kui vanemad, ja tal on selleks õigus, sest tal pole ükskõik, milline sa oled, millist muljet sa jätad. Ta teab ka seda, kui tähtis on sulle tema arvamus, ja vastab täiesti sinu ootustele. Ei, ta ületab need, toob alati midagi uut, millest ise poleks osanud mõelda.

Lapsepõlves olime Kärdlas naabrid üle Metsa tänava. Pärast viidi mind Peterburi, ja olime Tarmoga pidevas kirjavahetuses. Kui suuremaks sain, mõistsin hämmastudes, et paljud inimesed ei ole kunagi ühtegi kirja kirjutanud – neil pole olnud selleks mingit vajadust. Meil Tarmoga oli see küll tähtsaks osaks me elust – Tarmo kuulumiseta suhtlemine oli üsna piiratud, mind aga vaevas kodumaa igatsus. Kui leidsin oma ukrainlannast

kallima, saime küll teineteisele kodumaaks ja koduks, kuid seda oli meile nii hädasti tarvis just selle pärast, et kannatasime mõlemad kodumaa igatsust – lastena ootasime lihtsalt koolivaheaga, täiskasvanutena ootasime seda jälle, nüüd juba me poja koolivaheaga, ootasime, et sõita kohe kas Hiiumaale või Ukrainasse. Ja kui oleksime leidnud võimaluse kolida kummagi kodumaale, ei oleks see justnagu aus, kui üks meist oleks kodumaale jõudmist nautinud, teine aga oleks edasi igatsenud. Ei, me olime liiga ustavad sõbrad, et sellist ebaõiglust taluda.

Koolipoisina unistas Tarmo kergejõustiku treeneriks hakata, ja ta oligi juba treeneriks mulle. See pole olnud sugugi lihtne, sest olin nõrk ja haiglane poiss, kuid Tarmol jätkus kannatust ja indu. Heinamaaäärde oli kaevatud liivauk kõrgus- ja kaugushüppeks. Tarmo oskas nii vaimustavalt kaugust hüpates jalgadega siblida, justkui õhus joosta! Koolist sai toodud kuul, oda, ketas ja vasar. Nendega läksime metsa, Ristkraavile, kus olid siis mõlemal pool oja üsna suured legendikud, nüüd on nad kinni kasvanud. Sõbrad Vello ja Jaak tulid ka meiega, oli ju põnev üritus – ehtsat spordivarustust käsitlema õppida. Poisid on Tarmo eakaaslased, mina aga – neist neli aastat noorem. Esimene äpardus juhtus kuuliga, mis veeres meil ootamatult järsult kaldalt alla ja sulpsatas jõkke. Otsisime nii et seda nägu, kuid kuul, nii suur ja raske kui ta oli, kadus jõemudasse nagu tinatuhka. Ometigi jõudis

Tarmo meile õpetada, kuidas kuuli näppudel hoida, peaaegu põse vastu surudes ja pöörates tõugata. Kui järg jõudis oda, ketta ja vasara kätte, selgus, et Ristkraavi legendikud ei ole küllalt suured nende riistade heitmiseks. Üks teise järel kadusid nad meil kuhugi sambla alla mustikavõssa. Kodust sai küll raudne reha toodud samblas sorimiseks, kuid ka see pole aidanud. Vaene Tarmo! Kuidas ta ennast õigustas kehakultuuri õpetaja ees, kes talle spordivarustuse usaldas, ei suuda ette kujutada.

Meid innustas film Rooma olümpiast, mida siis Kärkla kultuurimajas näidati. Filmist jäi mulje, et sport on midagi võluvõimelist, mis isegi nõuka inimesele suudab piirid avada, treeni ainult hoolega!

Veel üks film oli meid tunduvalt mõjutanud – „Kutsumata külalised“ Rein Areniga peasas. Praegugi paneb imestama, kuidas nõukaajal sai linastuda film, mis ajas poisid metsa muldonne kaevama. Me pole omavahel rääkinud, keda me mängime, niigi oli selge. Üldse ei mäleta, et oleksime arutanud, et elame okupeeritud maal, ja võõra võimu lõppu ei ole üldse näha ega loota – liiga raske oleks seda endale tunnistada, meil oli ju siis elu alles ees.

Tarmot pole võetud treeneriks õppima kuulmise pärast. See oli nii tobe, kuidagi võimatu sellega leppida. Kuulama peavad õpilased, treener näeb ka sõnadeta õpilaste saavutusi, nõrkusi, vigu ja väsimust. Tarmol kulus neli aastat, et oma unistusest loobuda. Siis astus ts Tallinna Polütehnilisse

instituuti veevärgi, kanalisatsiooni, küte ja ventilatsiooni projekteerimist õppima, töötas pärast Kommunaalprojektis ja oli oma ala võrratu meister.

Sõbra isa oli autobaasi direktor, ema oskas hästi õmmelda, kuid tegeles sellega kodus, tööl pole käinud. Üks onu oli ajalehe peatoimetaja, teine – tuletõrje ülem. Sõbra peres oli alati kõik parim – parimad suusad, parim jalgratas, parim auto. Tarmo vanemad laulsid Kärkla segakooris, neil olid rahvarõivad, mis on hiidlastel eriti uhked, võluvalt arhailised. Samal ajal on Hiiumaa neidudel rahvarõivaks omaette pikk beež kleit, mis sobib täiesti linnapreilile, kui aga talutütrele, siis sellisele, kes moeajakirja tellib.

Tarmo vanemast vennast Arvost, kes oli Hiiumaa jahimeeste pealik, peab ka tingimata rääkima. Ta lausa kehastas seda kuulsat hiiu iroonilisust. Koolieas kogusime Tarmoga postmarke. Algas kõik Rootsi ja Kanada markidest, mida leidis tol ajal peaaegu igast kodust arusaadaval põhjusel. Tarmol oli harrastuse partner Tšehhoslovakkias, kes saatis muudkui uusi oma maa marke, mis olid kõik ühtses maitsekas graafilises stiilis. Arvo heitis kord venna kollektsioonile põgusa pilgu ja kommenteeris: Kui palju pädikuid! Kuulsuste portreedega marke oli tõesti palju. Juba täiskasvanuna helistasin Arvole tema sünnipäeval, küsisin, kuidas ta ennast tunneb, ja Arvo vastas: Nüüd, kui sinuga räägin, palju paremini! Margikogumise teemal peab lisama, et mind ja mu nooremat venda huvitasid eriti

eestiaegsed Eesti margid, need olid lausa reliikviad, mida kummardasime ja saime kokku terve albumi, kuigi väikse mahuga, aga nii kalli! Meile igatahes.

Noorus oli toonud uued huvid – Tarmo luges mulle Kaplinski ja ka oma luuletust, kus oli juttu taeva laotusest ja Linnuteest. Luuletus oli kirjutatud vabavärsina ja kõlas täiesti ebamaiselt! Mul oli see esimene tutvumine kaasaegse luulega, mis loomulikult meelde jäi. Kord tuli Tarmo Peterburi mulle külla, ja esimene, mis ta siis tegi – jagas vaimustust ühest Sándor Petöfi luulereast, kus oli juttu vabadusest kui ülimväärtusest.

Tänu Tarmo mõjule ja autoriteedile, jäi minu lapsepõlvemälestuste raamat kirjutamata. Kui aastal 1966 suri vanatädi, kes mind kasvatas, ja keda emaks kutsusin, tekkis mul kange tahtmine Kärdlas emaga veetud 1958-59. aasta talv kirja panna, kuid just siis ilmus Loomingu Raamatukogus Antty Hyry raamat „Kodus“, kus olidki liigitavad lapsepõlvemälestused, ja Tarmole see raamat ei ole üldse meeldinud – liiga sentimentaalne. Nii jäigi minu mälestuste raamat kirjutamata – kui selline juba olemas, ja ei meeldi sugugi Tarmole, kelle arvamus mulle alati tähtis oli, siis milleks?

Kujutage ette sellist noormeest – kena, sportlik, mehine ja samal ajal luulemeelne. Kui Tarmo juba tudengina külla tuli, armusid temasse minu sõbrannad-kooliõed. Armusid veetlevalt avameelselt – üks jooksis pikal perroonil, kui Tarmot rongile saatma tuli. Teine suudles Tarmoga liftis, kui

Tallinnas käis. (Seda pihtis ta muidugi juba aastakümneid hiljem.) Ühte nimetas Tarmo oma unistuste tüdrukuks. Teisele leidis ka mingi poeetilise nime, ei tule praegu meelde. Minu kallim ei ole küll Tarmosse armunud, kuid et Tarmo talle meeldib, pole püüdnud kuidagi varjata.

1969. aasta talvevaheajal käisime neljakesi Tarmo-, Vello- ja Jaaguga Karjalas matkamas. Teise matkapäeva pakasel õhtul, juba pimedas jõudsime metsavahi majani, kuhu meid ööbima võeti, karjalastel oli huvitav eesti poistega suhelda. Kuid kui me mäest alla järve poole sõitsime, ei ole veel teadnud, kas öömaja leiame. Kukkusin väsimusest sügavasse lumme. Tarmo aitas mind üles, ise pildus maha suusakepi koos kindaga, mille mina tõstsin ja talle ulatasin. Liikusime vaikselt edasi enesega väga rahul, et vaatamata väsimusele ja ärevusele, suutsime nii väärikalt ja rüütellikult käituda.

Kui juba Karjala matkast juttu tuli, Velloga hiljuti tuletasime seda meelde, ja pani imestama, et Vellole jäid meelde hoopis teised asjaolud, mida mina üldse ei mäleta. Kas neljaaastane vanusevahe oli põhjuseks või see, et Vello elas Kärldas, mina aga Peterburis? Kui nõuka tankiväeosa Hiiumaalt ära viidi, sai Hiiumaa praktiliselt venevabaks alaks. Peterburi aga pole kunagi tõeliselt vene linn olnud. Aino Kaldal raamatus „Seitse neitsit“ on üks lugu, kus kõik toimub Peterburis, kuid millestki, isegi tegelaste nimedest ei saa aru, et too Peterburi asub Venemaal. Nii et Kärldla ja Peterburi vahe ei tohiks

liiga suur olla. Nõukaaegsetest „imedest“ jäi meelde, et Karjalas müüdi siis eesti komme ja suitse, mida Peterburis pole olnud. Teised muljed, nagu kinnikülmanud Kivatši ja Girvase kosed ning kõrvulukustav vaikus lumiste mändide vahel, pole olnud nõukaaajaga mitte kuidagi seotud. Matka organiseerijaks oli muidugi Tarmo. Vellot ja Jaaku huvitas pigem mõnus talvepuhkus, mitte sportlikud vägiteod. Kui kool jälle algas, psühholoogi kalduvustega tähelepanelik koolivend ütles mulle, et olen vaheajal hämmastavalt muutunud. Koolivenda võib uskuda, sest ta ütles mulle veel 9. klassis, et mina tingimata hakkas suitsetama, ja tõesti hakkasin umbes poolteist aastat hiljem. Kuidas vanemad mind matkama lasid, kuigi oli teada, et keegi meid seal Karjalas ei oota, ja mingit tuusikut meil ei ole? Vastuseks võib ilmselt olla järgmine mälestus. 1968. aasta talvel viis mammi meid noorema vennaga suvilasse koolivaheaega veetma, ja sõbranna pisikese valge koera võtsime veel kaasa. Suvila asus raudteejaamast kolme kilomeetri kaugusel, talvel pole seal keegi elanud, talv oli pakane pealegi. Elektrit ega veevärki pole olnud, rääkimata telefonist. Vett tuli lumest sulatada, kaev oli kinni külmunud. Ometigi veetsime seal mõnusasti aega kuuvalgel suusatades. Sellist kuuvalget ööd saab muide näha ainult Munchi maalil Ateneumis. Sõime mummikeedetud kaerapudru Hiina rasvaste sealihakonservidega „Suur müür“. Külмага maitses hästi. Kui suvilast tagasi jõudsime, pörkasime uksele

kokku mu võõrasisaga, kes oli parajasti hästi lõbusas tujus oma lapsepõlvesõbrannat trammile saatmas. Mammit torkas see valusasti, sest too tore talvepuhkus, mis meil noorema venna- ja koeraga suvilas oli, nõudis mammilt tõsiseid jõupingutusi. Võõrasisale pole siis muidugi midagi öeldud, kuid suhted pole enam endisteks kunagi saanud. Seda talvevaheaega tuletasin meelde aastakümneid hiljem talvistel välitöödel Komi vabariigi põhjaosas, kus oli külma 32 kraadini, ja marsruudis tuli suuskadel käia mootorpuur õlal. Ometigi tundus kõik imelisel kombel kuidagi tuttavana.

Peab tunnistama, et nurjunud unistused ühendasid meid rohkem, kui jalgratta- ja suusamatkad (olime niigi saatuskaaslased – üks kuulumiseta, teine kodumaata). Tarmo pole saanud uue olümpiatšempioni treeneriks, kuigi oli juba noorelt võrratu treener. Ja mina pole saanud uueks Masereeliks, kuigi nooruses seda juba olin. Me pole kunagi sellest rääkinud, milleks? Niigi kõik liiga hästi teada. Kui juba jutuks tuli, peab seletama, et tahtsin õppida Tallina Kunstiinstituudis, seal kus mu jumalad Vive Tolli ja Heldur Laretei. Leningradi Kunstiakadeemia stiil ja vaim ajas lausa iiveldama, võimatu oleks sundida ennast seda taluma. Aegsasti, kui kooli lõpetamiseni oli veel küllalt aega valmistumiseks, tegin mammiga juttu oma südamesoovist. Vastus oli lühike ja ilmekas – enam mitte kunagi ei taheta kuulda sellist juttu! Küsisin aastakümneid hiljem mammilt, kas ta ise mäletab,

kuidas mu saatust otsustas? Selgus, et pole meelde jäänud. Kui oleksin vanemate toetuseta omapead läinud oma unistust täide viima, oleksin ilmselt sisseastumiseksamitel põrunud ja kroonusse sattunud. Hakkasin geofüüsikuks, et sõita kodunt ära kuhugi tundrasse, hästi kaugele ja võimalikult kauaks. Pole osanud siis ette kujutada, mida ma leian sealt tundrast. Kuid see on juba omaette lugu.

12.10.24

* * *

Võlupeegel ei näita mul midagi head.
Parem sinna ei vaata ja üldse ei tea,
et ta olemas on. Mina olen täiskasvanu,
kuigi tänavalt tihti toon läikivaid kastaneid.

12.10.24

* * *

Milline rõõm on kallimat emmata voodis teki all!
Jääd uskuma,
et vähemalt hommikuni kallim ei kao kuhugi.
Kahju magada,
naudiks veel ja veel seda võrratut hingerahu,
kuulaks kallima magusat nohinat,
mis võib veel armsam olla?
Ehk ühine uinumine,
kui kallim kutsub sind oma unenägudesse,
kas saab olla suuremat usaldust?

Toredam on vaid ühine ärkamine,
kui selgub, et see pole olnudki unenägu.
Või et kogu elu on võluvaks unenäoks saanud.
Isegi kui peab kähku tõusma ja tööle ruttama,
meie pidu on alati meiega.

16.11.24

* * *

Kalevala kangelannad
moondasid end vahest linnuks
või siis kalaks, seda üldse
pole peetud mingiks imeks –
tüdrukute saladuseks.
Mitte ainult ennemuiste,
nüüdki moondumisi juhtub –
minu kallim mulle ilmus
saarma kujul Keila joal,
ja musträästana veel varem
akna tagant silma vaatas.
Hämmastavalt oli kallim
moondununa äratuntav –
ikka oli kõige kaunim,
kõige kenam, kõige armsam.
Aga kuidas ime toimub,
seda näha me ei tohi,
see on saladus!..

16.11.24

P.S. Linnuna, saarmana, millisel kujul
ilmub mu unistus magus?

Ei ole piirangut kallima tujul,
kes tuleks seadma piire?
Täna ta tervitas mind vikerkaarena,
lehvitas kaugelt, et vabanda, kiire!
ja mõne hetkega kadus.

17.11.24

* * *

Novembripäev läbipaistmatu,
lörtsisajus ei ole näha
ei taevast ega ka merd,
ega valget laeva, ja äkki,
milline üllatav leid
otse Betti Alveri luulest
üks tema säravaist pärleist –
punane vihmavari!
Jõupingutusega sunnin
end vaikima, kuigi tahaks
tundmatule daamile öelda,
kui vahva vihmavari tal on.

20.11.24

* * *

Meie ühise elu kõige tähtsam päev oli see, kui meil
kallimaga hing ühiseks sai. See juhtus puupüsti täis
bussis, kus me akna kõrval seistes teineteisele
vaikselt oma saladusi jutustasime, ja selgus, et kui
eelmine saatus meil nii sarnane on, siis tulevane peab

tingimata ühine olema. Neid saladusi ei ole me varjanud, kuid pole ka lootnud, et keegi kunagi mõistab. Taevariigis sulavad armunute hinged ühte, nii et isegi Jumal ei suuda neid enam teineteisest lahutada. Ühinenud hingel on natuke piinlik, kui Jumal tuleb oma lastega rääkima, justkui oleksid nad sobimatus kohas teineteisel käest kinni hoidnud, kuid Jumal ütleb seepeale, et nad olid juba oma maises elus kokku kasvanud, ja siin pole midagi häbeneda, nad ongi selleks loodud.

Kokkukasvamine algas aimdustest, kui veel mitte midagi pole teineteisest teadnud, ometigi millegipärast uskusime, et meid ootavad üllatavad avastused. Jäi meelde see täiesti ebamaine usk. Pole jõudnud veel kuigi palju teada saada, kui hakkasime alateadvusi ühendama väikestes uinakutes marsruudis männi all. Seda pole tarvis õppida, seda mõistab iga laps, ja ka loomad mõistavad. Olime Lapimaal välitöödel, ja marsruudis olidki me ümber ainult põder, rebane, kährikkoer ja karu. Haned veel. Selline tunne, et nad praegugi ootavad meid tagasi Lapimaale. Hiljem, kui õppisime virmaliste kombel lendama, külastasime neid tihti.

Kui hing ja saatus ühiseks sai, panime tähele, et me ühine hing on millegi pärast kahes omaette kehas. Hakkasime neid uurima häbenemata oma uudishimu. Kehad olid vaimustavalt kenad, nende imetlemine tõi meile paradiislikku rõõmu, loomulikult ka keha sai ühiseks. Kui me ei saa mingil põhjusel teineteist kallistada ega ka näha ei

saa, võime tegutseda ühisel eesmärgil, neid eesmärke pole tarvis välja mõelda, ja see on nii joovastav! Tegutseme ja ootame kannatlikult seda võrratut hingerahu, mida toob saatuse, hinge ja keha ühtesulamine.

20.11.24

Novembri lõpus

Pilv kattis kogu maa
justnagu paksu tekiga,
vaid silmapiirilt saab
natuke päikest lekkida.

Säärase teki all
kallimaga tore on veeta
päeva. mis võimatult hall.
Ei sega see kohvi keeta.

Aegviidu-Nelijärve, 29.11.24

Amsterdam

Kaasaegsel inimesel on see igapäevane asi – käia näiteks Brüsselis, aga siis oli aasta 2001, ja kõik oli natuke teisiti. Millest küll alustada? Viisaka tänuliku inimesena pean muidugi alustama sõbrast, kes mulle selle välisreisi võimalikuks tegi. See oli üks mu õpejõud, kellega vanusevahe on minimaalne. Pärast kutsus ta mind programmeerijana arheoloogilistele välitöödele. Panin tingimuseks, et ainult koos pojaga,

kes lõpetas siis koolis eelviimast klassi. Muljed olid üsna peadpööritavad, nii pojal kui mul, välitöödele olid võetud Mäeinstituudi geofüüsika osakonna kõige huvitavamad, kõige andekamad tudengid. Õhtuti sai lauldud kitarriga Muistse Kreeka varemete taustal. Vanema sõbra abi seisnes antud juhul selles, et ta õpetas, millised avaldused tarvis Amsterdami saata, ja seletas, et selle eest ei arreteerita mitte, isegi töölt ei vallandata. Vastsele nõuka inimesele oli viimane üsna tähtis. Olime küll oma meelest vabadusvõitlejad, *freedom fighters*, kui Rahvarinde miitingutel käisime. aga nii, üks ühe vastu süsteemiga, ei ole veel katsunud. Tänutäheks pidin sõbra õpilasel, kenakesel aspirandipreilil Amsterdamis ustavaks kavaleriks olema. Vabandust, pole jõudnud seletada, et jutt on rahvusvahelisest geofüüsikalisest konverentsist, kuhu tuli ettekande teesid saata, ja kui need küllalt hea mulje jätsid, siis said arenemata maadelt autorid korraldajatelt toetust Amsterdami sõiduks.

Esimene mälestus on Hiiumaast, millest hommikul selge ilmaga lõuna poolt, Soela väina kohast mööda lendasin. Hiiumaa oli täiesti äratuntav ja imekaunis. Ja möödus nii ruttu, et valus oli vaadata.

Järgmine meeldejääv pilt on juba Amsterdami Muuseumiplatsilt. Otsin pilguga, et kuhupoole nüüd liikuda ja äkki kuulen eesti keelt. Üks tudengipreili räägib mobiiltelefonil oma emaga. Ühtegi sõna ei ole olnud me vahel veel öeldud, aga see pilk on lausa

unustamatu – tema sai aru, et mina mõistan, ja mina nägin, et tema aimas... Ainult hästi suurte silmadega pilgud kohtusid. Tüdruk seletas, et on Hollandis viiuldamist õppimas, ja mina vastasin, et olen ettekandega rahvusvahelisel geofüüsikalisel konverentsil. Aga see pilk! See tähendas ju ilmselt, et kas meeldime me teineteisele või mitte, muidugi meeldime, oleme nüüd valmis viimaseni teineteist aitama, kui äkki vaja läheb. See pilk oli Rahvarinde aastaist tuttav, ja kes on seda kogenud, said tõelist Jumala õnnistust.

Ja sealtsamast Muuseumiplatsilt oli siis ostetud kallimale hõbepross päevalilledega, ei pea vist seletama, miks nimelt päevalilledega. Ei, siiski seletan. Päevalilled seovad Hollandit mitte ainult van Goghiga vaid ka kallima kodumaaga – Ukrainaga. Kui käisime väikese pojapojaga kaubakeskuses mänguautomaatidel mängimas ja kaotasime sinna selle prossi, oi, mitu kibedat luuletust ma sellest pärast kirjutasin!

Veel üks mulje Muuseumiplatsilt, juba naljakas, üks kohalik näitleja andega kerjus tuleb mul vastu viisaka palvega talle väikest rahalist toetust osutada. Hakkan seletama, et olen Peterburist ja... Kerjus kergitab kübarat: „Oi, vabandust! Kas saan teid millegagi aidata?..“ Tol ajal oli veel nii. Ei taha isegi ette kujutada, kuidas praegu oleks lahenenud selline olukord.

Van Goghi muuseumis käisime mainitud aspirandipreiliga ja veel ühe noore kolleegiga.

Selgus, et kui van Goghi maale nii palju korraga koos, on selgesti näha, et sugugi kõik järjest ei ole olnud ühteviisi hästi õnnestunud, Kuid seda tuli ju noortele kolleegidele seletada, Tuli maha istuda diivanile saalis, kus õnnetu nisupõld kaarnatega, ja rääkisin kaua, ei mäleta juba mida, kuid üsna innukalt.

Järgmine pildike on Anne Frangi muuseumist. Käisime seal samas seltskonnas. Mul oli parajasti Amsterdamis kaasas Anne Franki päevik, mida kunagi mu vanaema luges. Nii et sain seletada, kus toas kes elas ja kuidas nad seal aega veetsid. Muuseumi esikus vändati ühte väikest filmijuppi, kus Anne lehvitab aknast. Nüüd isegi piinlik meelde tuletada, kuidas ma sellele reageerisin, justkui oleks Anne mõni mu sugulane või lapsepõlvesõber.

See pole olnud ikkagi ekskursioon vaid konverents, nii et passisin oma ettekande kõrval, see oli poster, nii kaua kui tarvis. Kõrval oli passimas nooruke prantslanna. Pakkusin, et pildistan teda tema ettekande posterit taustal, mille peale vastas ta, et ei näe täna küllalt hästi välja. Ja mina vaidlesin vastu, et ei, näeb ikka küll kenasti välja, prantslanna, nagu kunagi, ja nii me aega veetsimegi kõik ettenähtud tunnid.

Õhtul läksime aspirandipreiliga linna peale jalutama. Käisime Punaste laternate tänaval, millest pole mingit muljet jäänud, ja tahtsime juba tagasi võõrastemajja sõita. Kuid metroo ees õhtuhämaras toetasid seina mitu afroeurooplast oodates ei tea

mida, ja me pole julgenud neist lähedalt mööduda. Afroeurooplasi on muide Amsterdamis üllatavalt palju. Nii et kõndisime trammini, sõitsime raudteejaama, kus hästi palju rahvast, ja alles seal läksime metroole.

Kui juba tollest kaaslasest juttu tuli, siis kuulutas ta mulle konverentsi eelviimasel päeval, et temal on võõrastemaja aeg lõppenud, ja läheb öösel raudteejaama. Palusin teda Jumala pärast raudteejaama ööbima mitte minna. Mul oli võõrastemaja toas kaks voodit, kutsusin ta sinna ööbima ja tegin seda sellise näoga, et võis täitsa julgesti tulla. Ometigi pole too noor kolleeg minu poole magama tulnud, ei teagi, kus ta öö veetis.

Veel üks pildike tuli meelde – Amsterdami esimene hommik. Sammun hommikust sööma, ja ees kõnnib jumalikult kaunis daam, nii nõtkes ja sihvakas, et hing jääb kurku kinni. Pilti imetledes jään ometigi mõtlema, et miks ta juba hommikul õhtukleidis on? Äkki kuulen eest vene keelt.

22.11.24

* * *

Nii palju tüdrukuid on kauneid
töö juures lihtsalt, mitte kaugel,
üks teisest kenam, naeratavad
ja mulle armsalt lehvitavad.
Kuid ükski neist ei ole lummas,
nagu mu kallim, seda tunda

on minul väga hea meel –
nii kaunist pole näinud veel!

30.11.24

* * *

Kuhu ruttan, kus me saame
kallimaga jälle kokku,
seda, vabandust, ei ütle,
kes mind tunnevad, on sellest
teadlikud juba ammu.
Ärge kadestage palun,
jah, meil on me oma maailm,
ajast väljaspool ja ruumist
ja ka kogu sellest jamast...

1.12.24

See maailm annab täpselt niivõrd palju,
et oma ahastuses pudeli saad osta
ja pärast, mitte ainult liiga valjult,
saad oma valust kellelegi kosta.

6.12.24

Concordia Klar „Kadriorg“ (1972)

Kadriorust ümmarguse kuu
saatis meile vaimustav Concordia.
Paistab kuu tal läbi raagus puu,
meelitades meidki jälle korduma.

Selgub aga, et on kordumatu
iga hetk me kaunist eluloost.
Kaduvus on lausa talumatu,
eriti meil kallimaga koos.

„Kuud“ nägime oma silmaga
ja tahtsime väga osta
Kunstihoone poest talveilmaga.
Pole suutnud. Mida siin küll kosta?

9.12.24

Eera ja Evald

Olen juba mitu korda jutustanud, et sellest ajast
peale, kui avastasime oma Eedeni aia, igatseme seda
alati taga ja otsime sinna teed. Kui tädi Eera onu
Evaldiga oma suvilas meile kallimaga sauna kütsid,
ja oli iseenesest mõistetav, et lähme vihtlema koos,
mitte järgimööda, seda pole olnud tarvis paluda ega
seletada, olime nii tänulikud, lausa pisarad tulid
silma. Oli ju me ammune unistus – leida selline saun,
kuhu koos vihtlema minna saame. Kui see unistus

täitus kord, oli mulje muinasjutuline – kallima keha on niigi imekaunis, aga kui see veel kuumust kiirgab saunalaval – pilt on unustamatu! Realistlikus maalikunstis on seda muide täiesti võimatu edasi anda (vaata kasvõi selliseid meistreid nagu Serebrjakova ja Sallinen), ei ole ju infrapunast värvi, ainult groteskses graafikas võiks katsuda.

Olime kindel, et tädi Eera onu Evaldiga on me sugulased – on ju nende juures Haapsalus alati suvitamas käidud. Defitsiidi ajal tõime kaasa suhkrut, mida talongidega anti, et tädi Eera saaks moosi keeta. Lapsena, kui vanaemaga Hiiumaale sõitsime, külastasime ikka tädi Eerat onu Evaldiga, nad elasid vanalinnas, vaadet lossitornist sai mulle näidatud ja Valge Daami lugu jutustatud. Hakkasime kord kallimaga küsima, mis moodi me sugulased oleme, ja selgus, et mu vanaema ja Eera tädi Luise olid sõbrannad, üksvahe ka naabrid Peterburis. Eera aga elas siis Kingissepas, kus oli eesti peresid palju, ennemuistsest ajast, nad pole olnud migrandid, olid alati Inkerimaal elanud kohaliku etnograafia omapärana. Mammi koolitüdrukuna käis seal suvitamas.

Eera oli koolitüdruk, kui sõda algas, ja sellega ka saksa okupatsiooni. Kahe noorema vennaga rändas Eera lausa jalgsi sugulaste poole Haapsalusse, vanemad olid siis juba surnud. 1944. aastal, kui rongid jälle käima hakkasid, sõitis Eera rongi katusel Kingiseppa vaatama, kas ei saa nüüd juba koju tagasi

minna. Selgus, et kodu on küll alles, kuid seal on peavarju leidnud juba kolm põgenike peret.

Siis elas Eera tädi Luise juures Tallinnas, Endla tänaval, olen ka seal kunagi käinud. Luise oli veel enne sõja lõppu Peterburist Tallinna tulnud. Eera õppis Polütehnilises instituudis keemilist tehnoloogiat. Aastal 1946 aga tuli sõjaväest Luise poeg Eerik, ja Luise palus Eerat endale mõni teine elukoht leida. Eeriku isa oli poolakas, seepärast saadeti Eerik Poola armeesse, Poolas aga sõda jätkus veel 1946. aastal, kuigi juba ilma sakslasteta. See korterist väljatõstmine jäi Eerale meelde, eriti arvestades, et kui tädi Luise vanaks ja viletsaks jäi, toodi ta Eera juurde, lastel ja lastelastel pole olnud mahti tädi Luise eest hoolitseda.

Lapsepõlves olid mammi Eerikuga suured sõbrad. Kui Luise ja Eeriku korter 1941. detsembris puruks pommitati, tõid mammi Eerikuga sealt kelguga vanaaegse kapi. See seisab praegugi toas, kus me kallima- ja me pojaga suurema osa oma elust veetsime, ainult nüüd ei ela seal enam keegi, kuna võimatu elada nii vastikul maal. Mammi Eerikuga tegid kelguga veel ühe reisi, kuid võtta pole olnud enam midagi – marodöörid olid juba ette jõudnud.

Eeriku tütar abiellus Karl Vaino pojaga. Nende poeg Anton on nüüd Moskvas kremli administraatoriks. Ärge ehmuge palun, ma pole kunagi näinud seda Antonit. Antoni tulevase emaga koolipoisina käisin küll kord laste teatris, kuid sõprust me vahel pole tekkinud. Anton kasvas

Jaapanis, nõuka saatkonnas, pärast elas Moskvas. Mis tast võiski muud saada kui üks kremli administraator?

Neil oli veel üks sugulane – Ilona hüüdnimega Lontu, meist kallimaga umbes kümme aastat noorem. Lontu oli tujukas ja vallatu ärahellitatud kõrgemast soost kaunitar ja selles osas täiesti veetlev. Eriti kallimal jäi temast sügav mulje, kui Lontu möödaminnes mingeid tüdrukute saladusi jagas, ja neis oli lausa ebamaist uhkust koos hämmastava avameelsusega. Lontule olid ilmselt kõik kremlid ja toompead lihtsalt taustaks tema hiilgusele.

Kuid tagasi Haapsalusse, see lõik on kogu loos kõige tähtsam. Evald oli saksa ajal sõjaväkke mobiliseeritud. Nõuka ajal arreteeriti ta selle eest ja saadeti Kasahstani. Eera, kes oli siis alles Evaldi pruut, sõitis talle omal soovil järgi, ja seal nad abiellusid. Selle pärast mõistsid nad nii hästi, miks me teineteisest nii kramplikult kinni hoiame. Isegi me irratsionaalset Eedeni aia igatsust mõistsid täiesti.

Rääkisin juba, et Eera Evaldiga elasid Haapsalu südalinnas 17. sajandi majas. Maja oli suur ja uhke, mitme sissepääsuga, me pojale oli alati eraldi tuba antud. Evaldi pere sai selle maja 1939. aastal, kui balti sakslased, kes seal varem elasid, kolisid Hitleri üleskutsel Saksamaale, Evaldi vanemate talu aga jäi nõuka sõjaväe lennujaama alla, mida baaside lepinguga rajati. Evald oli puusepp,

seepärast olid majas kenad ruudulised vineerist laed ja stiilne maitsekas mööbel.

Panen kokku mõned killud Haapsalus veedetud puhkustest, et arusaadavam oleks, kui toredad need olid. Haapsalu loss pole olnud siis veel restaureeritud, ja seal sai ühte kui teist põnevat avastada. Kord sisenesime pojaga müüri käikudesse pargi poolt, ekslesime seal tükk aega küünlaga ja ronisime välja juba väljakule. Isegi eluaegne vanem sõber Tarmo oli vaimustatud. Kitsast keerdtreppi mööda tõusime kiriku pööningule, kus leidsime üllatavalt suure tühja ruumi. Pärast keegi seletas, et seal oli kunagi piiskopi raamatukogu, mis Liivi sõja ajal Taanisse viidi. Kord vaatasime Valge Daami näidendi peaproovi, mis oli etendusest huvitavam. “Rüütliid, alustage rünnakut!” – kamandab režissöör. “Rüütliid, miks teid nii vähe on?!” “Meil on iga mees kahe eest!” – vastavad väärikalt rüütliid. Õhtul vaatasime kinos Audrey Hepburniga “Veetlevat leedit” ja järgmisel õhtul läksime jälle otsast peale vaatama ja kuulama. Kui aga viimast korda Haapsalus puhkust veetsime, oli linn veel kenamaks muutunud – pehmed laternatuled ja hubased tänavakohvikud nägid õhtuti välja justkui Van Goghi maalidel.

Eera ja Evald hoolitsesid me eest, nagu oleksime nende lapsed. Nad oskasid lapsi armastada, neil olid tütar, poeg ja kolm lapselast. Õunu, marju ja tomateid oma aiast toodi meile, kostitati seapraadiga ja kaneeliga õunapirukaga, roosa mannakreemiga.

Köögiseina ehtisid vanamoelised tikandid, kus valgel taustal prisked tüdrukud ja poisid mängisid mängukärudega. Meil oli oma köök, kus saime omaette tegutseda, mõisteti kui tähtis see puhkuse ajal on, eriti neile, kel kodus oma korterit ei ole. Õhtuti tuli tädi Eera jutustama lugusid, mida püüdsin siin kirja panna.

17.12.24

* * *

Sõda on eelkõige alandus.
mida võimatu on taluda.
Sa ei nõustu, sa ei lepi –
keegi sind tagant kepib,
keegi vastik, keegi kole,
jäletumat kellest pole.
Sada surma talle saadad,
kuid su alandus on jäädav.

18.12.24

Soovitus

Tahan natuke muljeid jagada. Leidsin Ingvari rikkalikust raamatukogust kogumiku “Armastuse assortii” (2010). Pealkiri sobib küll rohkem kommikarbile, aga olgu! Esimesena on raamatus Oskar Lutsu lugu “Kirjad Maariale”. Ei tohiks olla üllatuseks, et “Eestlaste Piibli” autor on peenetundeline ja meisterlik tunnete edasiandmisel, kuid olin siiski rabatud: loo algus on täpselt kuningas Saalomoni “Ülemlaul” Vanast Testamendist, ainult väikeste rebaste asemel on ämblikud, ja virvendava lõunamaise õhu asemel – tuulesahin aias. Kuid ka erinevused on tohutud – Saalomon imetleb oma kallimat pealaest jalatallani, Lutsu lüüriline kangeline ei julge oma kallimale pilku tõsta, kuigi abiellub temaga juba esimestes peatükkides. Maailm armunu pilguga – tõesti ei tea, kus veel seda näha saab peale kahe mainitud teose. Näiteks oma pulmas, teate, mis kõige rohkem meelde jääb – üks külalistest – lõbus teismeline tüdrukuke, kes suri varsti pärast pulmi. Teised kõik elavad, nii igavad kui nad on, aga see, kes oli kõige elurõõmsam – mitte! See on nii täpselt tabatud – armunu tunneb maailma valu nagu oma.

Erinevalt Ülemlaulust, ei ole lugu õnnelik. Vahepeal hakkab juba kartma, et äkki autor rikub nüüd loo ära – jutustab midagi sarnast “Tuulesellidega”, kus hingeliselt piiratud naine ei suuda kuidagi mõista oma andekat abikaasat. Õnneks

ei ole seda juhtunud, ka traagilistes peatükkides jääb autor ikka kuningas Saalomoni tasemele.

Ei hakka kõike jutustama, loete ise, kui pole varem lugenud.

Vaatasin Netist, millal lugu kirjutatud on. Selgus, et ilmus esimene kord aastal 1919. Seda teame nüüd oma kogemustest, et sõja ajal sõjast ei kirjutata, luuakse hoopis teoseid, kus mitte miski sõda meelde ei tuleta, nagu Renoir, kes maalis oma magusaid tüdrukuid esimese maailmasõja rindejoonest mitte kaugel, ja see oli kõige õigem, mida tol ajal teha sai.

Meie Eedeni aed

Olen vist juba mitu korda jutustanud, kuidas me kallimaga esimene kord riidest lahti võtsime, kui kaua teineteist imetlesime ja millises vaimustuses olime. Sellest õhtust peale kaotasime rahu, nagu noormees Kreutzwaldi ainulaadsest muinasjutust „Kuuvalgel vihtlejad neitsid“, ja aina igatsesime taga oma Eedeni aeda, aina otsisime sinna teed. Aastad ei ole meid vanemaks teinud, jäime ikka lasteks, kel vaimukaaslasteks Henri Matisse, Jean Effel ja Marie Cardinal (Loomingu Raamatukogu, 1985, nr 25/26). Ka Claude Debussy loomulikult. Paul Gauguin mitte just niivõrd – oleksime me tema kujude kombel eluaeg ihualasti käinud, poleks teadnudki, kui tore see on. Milline naljakas vastuolu! – tegelikult just

seda ihkamegi kogu südamest – eluaeg ihualasti käia, kuid vaid kättesaamatu unistusena, mis nii harva täide läheb, et igat korda võimatu unustada. Milline väljakutse kunstnikule, kirjanikule, luuletajale – kuidas küll edasi anda seda vaimustavat, peadpööritavat, ebareaalset rõõmu? Ja seda imelist hingerahu, mida ainult Eedeni aiast leiame? Väljakutse maitsele, stiilile, oskustele, peenetundelisusele. Kas saab miski ahvatlevam olla lausest „Nad elasid kaua ja õnnelikult ning surid ühel ja samal päeval“? Näiteks hommikuti, kui natuke ruttame tööle, ja ei ole meil aega küllalt kaua teineteist imetleda, aga see tahtmine ei kao ju kuhugi, leiame võimaluse lippu heisata rõõmsalt alasti ringi lipsates ja vannitoa ust pärani lahti jättes. Kõik mured ja kibestused jäävad maha Eedeni aia värava ette, nagu rõivad saunaesikusse. Kui oled väravast sisse saanud, tähendab see, et kõik su häbiväärsed äpardused on sulle andeks antud, miski ei saa seda paremini tõestada. Ja me päev algabki Eedeni aia väravas.

15.12.24, me pulmapäeval

Realistlik

Mu mälestustest võib selline mulje jääda, et me elu oli puha roosa manna. Kahjuks nii see pole olnud, elasime ju ikkagi nõuka ajal. Elasime nõuka ajal, kuid kasvasid meid vanaemad ja vanatädid, kes pole olnud nõuka inimesed, kes kujunesid enne

nõuka aja algust. Tuleb seletada, et kriitiline suhtumine oli enamasti alateadlikul tasemel. Inimest, kes seda kriitilist suhtumist kuidagi avaldas (anekdootid ei loe), vaadati kahtlaselt – et nähtavasti on talle see lubatud, mis tähendas, et tegemist on provokaatoriga, julgeoleku nuhiga. Isegi omavahel kõige kallimatega ei ole seda arutatud, sest milleks – nõuka võim võibolla lõppeb kunagi, kuid meie elu lõppeb enne, nii arvati.

Kui aga me poeg oli aastaseks saamas, oli tarvis kähku tegutseda, muidu oleks hakatud lapsest nõuka inimest kasvatama. Tuli leida töökoht, kus saaksin töötada pidevalt õhtuses ja öises vahetuses, et ei pea last lastesõime andma. Tolle aja vanaemad ja vanaisad käisid kõik tööl, olid pealegi just siis oma tulevast penssi kujundamas, nii et isegi juttu pole saanud teha lapsega istumisest. Kuid enne kui uut töökohta leida, tarvis oli vanast vabaks saada, suunamise kolm aastat pole veel täis olnud. Tuli linnavalitsuses käia enneaegseks vallandumiseks luba saama. Huvitav, et ametnik, kes seda luba andis, pole midagi küsinud, pani allkirja sõnagi lausumata. Siis oli veel september Kärdlas kahe töökoha vahel, kus me poeg aastaseks sai, kuid me „võitlusega nõuka võimu vastu“ see pole olnud seotud. Tutvuskaupa võeti mind Geofüüsika instituudi arvutuskeskusesse valveinseneriks, kusjuures arvutit, mida siis raaliks nimetati, ja mis rohkem kui sada ruutmeetrit võttis, nägin esimest korda elus. Avantüür mis avantüür! Õnneks uued töökaaslased

olid kenad – said õigesti aru minu kavatsusest ja aitasid tööga toime tulla. Need tolle aja töökaaslased pärast rändasid välismaale, viimane kui üks – Austraaliasse, USAsse, Itaaliasse. 1975. aastal sõlmitud Helsingi kokkulepped lubasid Nõukaliidust välja rännata, oli tarvis ainult olla kas juut, või sakslane, või ingerlane.

Lastesõimest sai nõnda mõõda hiilida, lasteaiast aga mitte, sest 1979. aasta lõpus võeti mind kaheks aastaks kroonusse, ja me lapsukesel tuli mitte lihtsalt lasteaias käia, vaid ka lasteiaa suvilas suve veeta. See oli tõsine katsumus. Lasteaia juhataja oli kena, tegi nalja, et ainult tema suudab me poisiga suhelda – kasvatajad ei tunne Vana Kreeka müüte.

Siis algas kool, ja neid kokkupõrkeid reaalsusega oli üha rohkem. Vene kirjanduse õpetaja kaebas, et me poeg ei tunne huvi tema aine vastu. Lõin juhuslikult lahti kaasaegse raamatu, mida ta õpilastele soovitas, ja lugesin: „... oh sa raisk, et sa kõngeksid!..“ Küsisin, kas see ongi vaimuvara, mida lastele tarvis tingimata edasi anda, muidu äkki ise ei oska nii värvikalt oma tundeid väljendada? Jah, oli vastus, see ongi eluline realistlik kirjandus! Olin tubli, pole öelnud, et õpetagu oma lastele sellist kirjandust, jätku meie laps rahule! Kuid mu näoilmetest oli näha, et normaalne inimene ei hakka sellist raamatut lugema.

Õpetaja pole rahule jäänud, kutsus varsti me poisi vanemad kooli. Tulin pojaga õpetaja jutule ja kuulsin, et ei, tema tahab tingimata poisi emaga

rääkida. Tõin kallima kooli. Õpetaja hakkas seletama, et me laps on halvasti kasvatatud – ei ilmuta küllalt lugupidamist täiskasvanute vastu. Ütlesin seepeale, et poeg sai täna oma õpetaja käest lugupidamise õpetunni, mis jääb talle eluks ajaks meelde – kui isa tema silmi ees minema ajati, pole peetud vestluse vääriliseks.

Vaene kallim! Ta pidi seda kõike kannatama. Kool on ilmselt vanematele raskem kui lastele – tuleb õppida saba liputama õpetajate ees, kes vähimatki sümpaatiat ei ärata.

Jutustan siin, kuidas me meeleheitlikult võitlesime, et me lapsest ei oleks nõuka inimest kasvatatud. Ja mida me tahtsime, nii noored ja kogemusteta, nagu siis olime? Kas tahtsime pojast kasvatada don Quijote'i, kes ei mõista, et rüütlite ajastu on ammu möödas? Või tahtsime, et tast saaks Machiavelli, kes kõike mõistab, ometigi tegutseb ajal, mil sündis? Pigem olid eeskujuks "Kolme musketäri" kangelased – võid olla fronde toetaja, või Mazarinit teenida, kuid ülimaks väärtuseks jääb ikka sõprus, ustavus sõprusele, mitte võimule.

Koolitüdrukuna tahtis kallim ajakirjanikuks saada, kuid tal jätkus väarikust taibata, et totalitaarses riigis on ajakirjanik tegelikult propagandist ehk elukutseline pettur. Samal põhjusel pole minust kunstnikku saanud, kuigi nooruses juba olin sisemiselt kunstnik – sotsialistlikku realismi harrastada oleks liiga vastik olnud. Valisime

geoloogia, mis poliitikaga justkui kuidagi seotud pole olnud.

Oli ka hullemaid valikuid. Nõuka võim tähendas vene okupatsiooni nii kallima kui minu kodumaal, ja selle pärast ei ole me kodumaale tikkunud – pole tahtnud venestamise tummadeks tunnistajateks saada, parem juba Peterburis elada, Peterburi pole tegelikult kunagi vene linn olnud.

Ilmselt pole olnud me esimesed, kelle eluaastad sattusid ebameeldivale ajale. Püüdsime ometigi oma elu väärικalt elada midagi räpast puudutamata ning seda kunsti ka oma lapsele õpetada.

22.12.24

* * *

Kohtumine kallimaga
imetlemisväärseks teeb
iga linnatänava
ja iga külavahetee.

Olla taustaks, lihtsalt taustaks
minu kallima portreel –
meelitavaks auks on lausa
kõige uhkemal paleel.

Ja kui aastaid hiljem juhtun
seal jälle käima ma,
ikka mulje see ei tuhmu –
kallim pani särama.

1.1.25

Merereisil

Pole miskit ilusamat
laevareisist kallimaga –
istud ümmarguses lauas,
imetled ükskõik kui kaua
merd ja taevast, laineid, pilvi
akna taga, armsaid silmi
oma vastas. Kallid huuled
vaikselt, nii et ainult sina kuuled,
kõige meeldivamaid sõnu
lausuvad, missugust mõnu
oma südames sa tunned
merereisi maitseval tunnil!

2.1.25

Laeval

2010

Ekspressionistlik

Täpselt sada aastat tagasi
minu lemmik Masereel
lõikas oma puugravüüre
sarjast „Linn“, mis pöördepunktiks
oli saanud – oli maailm enne „Linna“,
sündis maailm, kus see sõna
oli leitud, oli öeldud
lohutuseks õnnetuile –
nüüd saab päris kindel olla,
et on olemas üks hing,
kes maailma valu mõistab –
valu sellist, et ei suuda
paigal püsida ja jooksed
öisel tänaval, ei tea,
kuhu panna end...

5.1.25

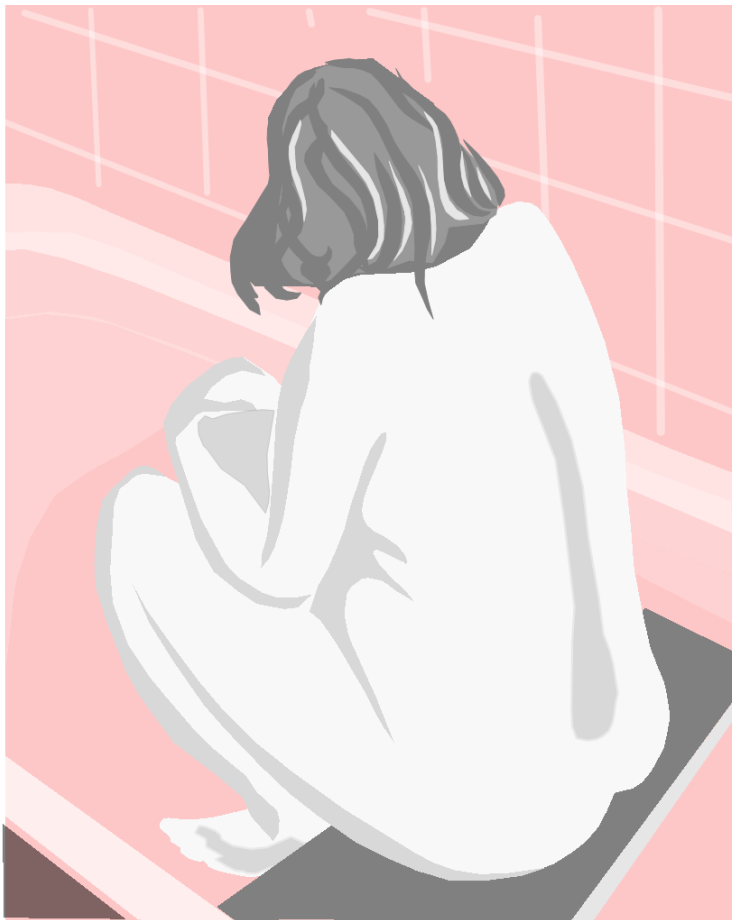
* * *

- Tuled selga küürima? -
küsib kallim vannitoa uksele,
küsib täiesti igapäevaselt,
see on eriline luksus –
taevalikke elamusi
maisesse mähkida.
- Muidugi tulen!
Meil ei ole oma sauna,

me vann ei ole küllalt suur,
et mahuksime sinna kahekesi,
me ei saa enne õhtut oma Eedeni aeda kaduda,
elame laste- ja mammiga.
Ei kujuta ette põhjust,
miks peaksin kallima selja küürimise rõõmust
loobuma.
Pange tähele, kallim kutsub mind,
mitte mina ei sokuta end abiliseks,
ja mida see tähendab, on nii peadpööriv,
et peatan siin oma kiidulaulu.
Selg on imekaunis,
oleksin kunstnik, joonistaksin ja maaliksin seda
mitu korda päevas, hommiku- ja õhtuvalguses,
oleksin skulptor, vooliksin kallima selga ja peput
savist ja marmorist, pronksist ja graniidist.
Lohukesed selja ja pepu vahel
innustavad lummavalt,
ja pange tähele, see ei ole mingi piinlik kehaosa,
bikini jätab need lohukesed täiesti nähtavale.
Eestpoolt peseb kallim ennast ise.
Kunagi, esimest korda koos vannituppa sattudes,
katsusime teineteist üleni pesta,
kuid selgus, et see on liiga liigutav,
pärast raske toibuda.
Puhtaks pestud kallimat
kuivatan suure frotee saunalinaga,
kallim sulgeb silmad,
näidates, kui mõnus tal on.
Kummardun ja annan kallima pepule musi,

hästi valjusti, kogu südamest.
Kallim justkui ei märka –
on lapsena harjunud, et peale vannitamist
suudlevad vanemad tütrekese peput.

13.1.25

Vannitoas

1990

Õnnetul päeval

Bussiaknast on
Rummu viltused männid
justkui ruttamas kuhugi.
Veel neli tundi.

„Supluse“.
Siia jõetult uinusid.
Hardunult valvasin und.
Miks ei kesta see enam?

25.1.25

* * *

Kiidame Jumalat,
kui toredasti on Ta meid välja mõelnud,
kui kenaks meid loonud!
Loonud meid teineteist igatsema,
igat lahus veedetud päeva kahetsema,
loonud meid unistama kokkusulamisest
ja teineteises lahustumisest,
loonud meid rõõmu tundma kõigest,
mida koos teeme,
kas koorime kartulit
või nopime marju torkivalt tikripõõsalt.

31.1.25

* * *

Mehed on haletsusväärsest
ihkamas Veetlevat Daami.
Kas seda leidub reaalselt,
unelma võrratut kraami?

See sõltub vaid Daami rüütlist,
kuivõrd on kurivaim julge,
kas suudab loobuda tiitlist,
kas ikka vette ja tulle?

Kas Daami auks rüütel võitnud,
mida on võimatu võita,
või hinge võitluses heitnud,
et kallimaga end kõita.

Laulus, legendis, ballaadis
keegi ei lahuta iial
kangelast südamedaamist,
miski ei kõla siis liialt.

5.2.25

* * *

Jalutama jõuame tavaliselt õhtul.
valgustavad laternad hubaselt me teed.
Naudime me teineteist, mitte värsket õhku,
koju jõudes joome veel üsna kaua teed.

8.2.25

* * *

Üsna vähe kallimal
lapsepõlvest järgi jäi –
ainult foto rahvarõivas,
kus ta istub, pääsuke
tikandiga valges särgis,
peas lintidega pärg,
aga kuhu kõik see jäi?

Veel on alles jõuluehe –
klaasist pisike teekann
kena, hõbedaselt läikiv,
haruldane, sellist nüüd
mitte kusagilt ei leia!
Ja see teekann kapi otsas
tühjas korteris on kaugel
hirmuärataval maal.

Jeanne Hebuterne

Mõned aastad tagasi... See oli justkui hiljuti, kuid hoopis teistsuguses maailmas, mida nüüd üha raskem on ette kujutada, maailmas, kus pole olnud piinlik olla Peterburi eestlane. Nii siis, et mõned aastad tagasi ehtisid Peterburi tänavaid Jeanne Hebuterne'i portreed, justkui oleks ta tagaotsitav kuritegija. Plakatid kutsusid Modigliani näitusele, kus oli ka

üks Jeanne'i maal, mis kujutas muidugi Eevat Aadamaga Eedeni aias.

Jeanne'ist Modiga oli ilus film „Montparnasse 19“ (1958), kus Anouk Aimee ja Gerard Philipe peaosades, kuid loo lõpp oli nii jube, et filmi autorid pole julgenud seda näidata. Kui Modigliani tänaval läbipekstuna surma sai, ütles Jeanne sõpradele: Kuidas te aru ei saa? Modi pidi tingimata surema, et tunnustatud kuulsuseks saada. Siis hüppas ta aknast välja koos oma sündimata lapsega – pole tahtnud ühtegi päeva ilma kallimata elada.

Ei hakka siin seletama, milline eriline kunstnik Modigliani oli, milline nauding ilmselt oli talle poseerida.

Miks pole ma võtnud Jeanne'ist eeskujut, miks pole järgnenud oma kallimale? Sellele lootusetule küsimusele on vastus olemas, Kallim poleks mulle seda andeks andnud, see oleks me laste armastuse reetmine.

Aitasin pojapoega matemaatikas, poisi vanemad on ju mõlemad humanitaarid, ise ei suuda. Nüüd, ülikoolis aitan geograafias. Nii et oli asjaolu, mis mu püsimist siin ilmas õigustas.

Õnneks antakse meile kohtumisi. Ühtegi lauset kohtumiste raamatus pole välja mõeldud. Ainuke, mida endale lubasin – kustutada mõned liiga intiimsed kohad, kuid neid ongi parem vaimusilmaga vaadata.

19.1.25

Pulmareisil Pelgulinna

Meil on erinevad taustad,
rohkem kui 20 aastat
ootasime seda rõõmu,
pole arvanud, et leidub.
Nüüdki uskuda ei suuda,
et sai ühiseks me saatus.
Mina armun Sinu maasse,
minu maasse armud Sina,
hääldad Sa nii puhtalt sõnu,
minu keelest jäänud meelde.
Ja ka mina Sinu sõnu
õpin innukalt. On raske
harjuda, et terve elu
kokkukasvamiseks on meil,
aga jääb vist sellest väheks.
Ühendame lapsepõlved,
pihime kõik salamõtted,
kallid mälestuste aarded,
kaunid unistused toome
usaldades ühte patta.
Sellest kõigest tekkib MEIE,
niivõrd ahvatlev ja uhke,
et meil hing jääb kurku kinni,
süda hüppab välja rinnust.

16.2.25

Mure

Sõbralt ei ole kirja,
sõbralt kirja ei tule,
justkui juba on hilja,
ja sõber kustutas tule.

Miks Sa vaikid nii kaua? –
koperdab hingel mure.
Ega ometi hauas?
Palun, ära veel sure!

18.2.25

Eepiline

Kalad meres,
linnud õhus,
loomad metsas,
kas olete näinud mu kallimat?
Teda on kerge ära tunda –
ta on kõige armsam,
kõige toredam,
kõige meeldejäävam ja vaimustavam.
Vastust saab anda
õhku hüpates,
lõbusalt sädistades,
noogutades ja saba liputades.
Ette tänades,
Mihkel

20.2.25

* * *

Kallim tuli muusträsta kujul,
akna tagant vaatas mul silma,
graatsiliselt pöörates pead.
Pärast ilmus ta saarma kujul,
keset kõnniteed ootas kaua,
et me märkaks ja imetleks teda.
Saarmad on me armsamad loomad
liigutavast inglise filmist (*
ja ka talvisest loomaaiast,
kus nii lõbusalt mängivad saarmad
õhtupimedas oma jääaugus,
kogu kehaga sõnumit saates:
“Hamlet ütles, et maailm on vangla?
Küll on uudis! Ei lase sellest
meie endal rikkuda tuju!”
Kui ma kirjutasin neid ridu,
lippas mööda orava kujul
minu kallim. Ka orava kujul
on ta äratuntavalt kaunis.

21.2.25

* The ring of bright water (1968)

Linna peal

Siit ostame pojale saapad,
erekollased, hästi stiilsed.
nendeta poja noorust
ei kujuta enam ette.
Siin jääme magama kinos,
oleme ise noored
ja tuleme öiselt rongilt.
Siin kohtame head sõpra
kena daamiga, särab sõber,
ja naeratab talle daam.
Kui tore, - mõtleme meie.
Siin ajab tuttav lauljanna
koorikaaslast jooksega taga,
kuigi ei ole nad noored,
seda ainult vanuse poolest.
Ja siit algab Pelgulinn,
kus veetsime pulmareisi
Rohu tänaval onu peres.
Ja kuhu me ka ei läheks,
tuleb alati miski vastu
ootamatult ja liigutavalt.

22.2.25

* * *

Läbipaistmatud aknad – kui halastav see
minu suhtes – kui oleksin näinud
toa sisustust, varjusid liikumas sees,
kuhu oleksin, huvitav, läinud?

27.2.25

* * *

Varajane-varajane kevad.
Lumetekk on maha võetud maalt
magavalt ja sündsusetult paljalt,
taimestiku roheline mantel
puudub, justkui oleks pesuköögis.
Teeskleme, et midagi ei märka,
ärritamas tundlikkus ja nõrkus,
saamatus ja nukrad meeleolud.

2.3.25

Meie kiindumused

Millist rõõmu toob meile kallimaga me ühine hing ja
ühine keha, ja ühine saatus muidugi! Jube mõelda, et
seda viimast poleks meil äkki olnud. Loomulikult ka
kõik kiindumused ja koguni armumised on ühised.
Näiteks, kunstiringis, kus ma koolipoisina käisin, oli
üks hämmastavalt andekas meievanune tüdruk
hüüdnimega Hisa. Isegi selles oli ta andekas, et jäi
ustavaks oma hüüdnimele igas vanuses – Leenasid

on maailmas miljoneid, Hisa aga – üks ainuke, võrratu ja kordumatu. Jumaldasin Hisat veel koolipoisina, ja nii see jäigi, kuna Hisa aina üllatas oma uute teostega ning ka lihtsalt oma särava isiksusega. Hisa maalid ja graafika olid nii omapärased, et neid matkida oli võimatu. Ja kujutage ette, kallim täiesti jagas mu vaimustatud suhtumist, siiralt ja andunult. Käisime tingimata kõigil Hisa näituste avamisel ustavate austajatena. Näitustel esines Hisa kunstnikuna, kuid elatist teenis ta restauraatorina, vitraažide restaureerijana. Nii oli meid kunagi kunstiringis kasvatatud – et kunsti oma leivaks muuta ei ole hea mõte, et vabadus loomingus on tähtsam. Ka restauraatorina oli Hisal näitusi. Kord tulime Ermitaaži neljaaastase pojapojaga ning otsustasime, et ei püüa lapse tähelepanu mingil viisil mõjutada, mida ta ise peab huvitavaks, seda vaatamegi. Ja poiss leidiski endale paraja lõbu – Hisa näituse, kus olid seestpoolt valgustatud taastatud keskaegsed vitraažid. Pärast pistis poiss äkki jooksu. Kui suure vaevaga ta kinni püüdsime, kiitis ta kelmika naeratusega: Olen nii pisike, et tohin siin ringi joosta, aga teie küll mitte! Kuid kunstniku ja austajate suhted meil Hisaga siiski pole olnud, Hisa oli eelkõige sõber. Kahjuks sain ma selles hiljem veenduda. Parem oleks see mõnusaks aimduseks jäänud. Hisa ema oli muide eestlanna Läänemaalt, isa oli tatarlane.

Kallim mängis lapsepõlves meelsamini poistega, tüdrukutega oli tal igav. Seltskonda, kus

tüdrukud ja poisid omaette itsitavad, pidas kallim matslikuks. Sellisesse tüdrukusse loomulikult armutakse vahetpidamata. Ja loomulikult arutasime neid armumisi sõbrannalikult pargis jalutades ja voodis enne und. Ja oli üks armuja, kes ka kallima südame pani tuksuma, see oli me sõber Baierimaalt. See sõber oli harukordselt hea kasvatusesega inimene, gümnaasiumi asedirektor, kes tõi oma proua ja teismelise tütre meile külla, pärast aga kutsus meid koos me teismelise pojaga Baierimaale, ühesõnaga püüdis oma leidmise rõõmu jagada kahele perele, ja kujutage ette, see õnnestus tal – sõbra lesega olen siia maani avameelses kirjavahetuses.

Enne teele asumist helistasime sõbrale ja küsisime, mida kaasa tuua. Sõber vastas kohe, et hea tuju! Seda soovitusi täites läksime kangapoodi ja ostime laia geomeetrilise muustriga riide, mis oli vist mõeldud kardinaks või laualinaks. Oma ostust õmblesime pika seeliku, mida tuli kaua hoolikalt projekteerida, et kõik oranžid ringid ja sinirohelistes ruudud mustal taustal kallima puusadel õiged kohad leiaksid. Sellist seelikut pole olnud kellelgi maailmas!

Kui sõber oma proua- ja sõbrannaga meile Regensburgi näitasid (kui juhtute sealkandis olema, tingimata külastage!), jutustas ta meile kooliõpetajast, kes oli niivõrd temasse armunud, et sooritas enesetapu. Sõber pole seda seletanud, kuid ilmselt oli see kurb lugu talle vaktsineerimiseks –

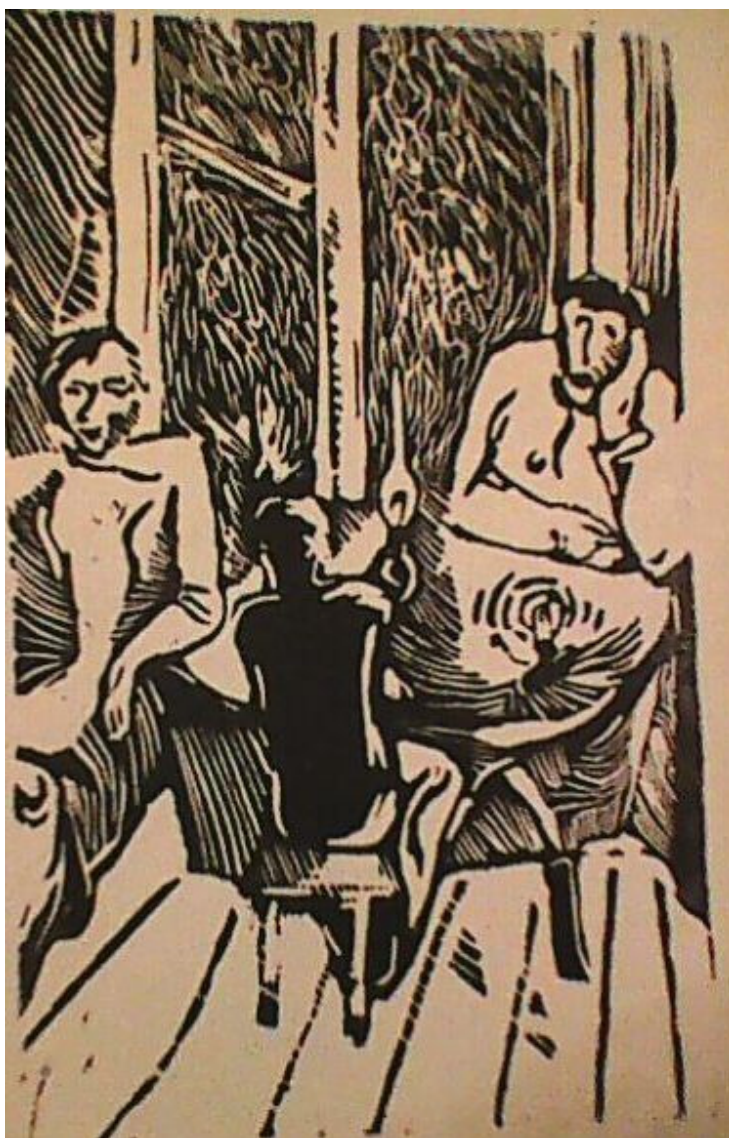
kuidas tuleb käituda liigutavas sõpruses, et sellest kõigile ainult rõõmu oleks.

10.3.25

Hisa

2022

Hisa linoolõige

1968

* * *

Ma olen nii õnnelik, sellist ei leidu
ei üheski muinasloos ega romaanis.
Ei ole mu kallimast kaunimat neidu
ja õrnemat, kummardan temale maani.

Ta on minu kodumaa, on minu kodu,
meil ühine hing on ja ühine saatus,
ning selleks maailma me oleme loodud,
ei eales tule me viimane vaatus!

Meid mõttetus ega ka igavus vaeva,
ei lakka meil huvi, ei kao meil isu,
kas ootamas oleme või juba laeval,
on alati põnevust, lusti ja sisu.

Kas oleme ärkvel või magame seltsis,
me naudime igat koos veedetud hetke,
nii palju kui anti, nii kaua kui kestis,
et teisiti olla võib, ärge meid petke!

26.3.25

* * *

Sammub Punamütsike vapralt läbi metsa.
laulab oma laulukest, nii see muudkui kestab.
Metsavahel laulukest huntki kuulda sai –
lippaks mööda tüdrukust, ehk ta teeb mul pai?
Lippaski ja saigi pai pisikesest käest,
hunt siis saba liputas vaimustuse väes.
Saatis Punamütsikest ustavana kaitsjana,
tänutäheks piruka korvist sai ta maitseva.

29.3.25

Koolipoisi pihtimused

Olin... Tükk aega rehkendasin, mitmendas klassis ma siis olin, ja lõpuks arvasin, et pole tähtis. Panin tähele ühte tüdrukut vanemast klassist. Ei pea vist seletama, et kooliealistele on aasta tohutu vanusevahe. Tüdruk paistis silma oma õnneliku ilmega. Pilgust, hoiakust, kõigist oli tunda, et see on laps, kes armastuses kasvab, kellele on armastus nagu õhk, mida tähele ei pane, lihtsalt hingad sisse keskendumata hingamisel. Miks ma seda nii teraselt märkasin? Sest teadsin juba, et kõik see võib äkki lõppeda, ja sattud sürrealistlikku kõrbesse, kus, kui leiad äkki teise inimese jälje, annad sellele neljakäpukil suud. Annaks tõesti, kui leiaks, aga ei leia ju...

Kuid räägime parem õnnelikust tüdrukust, keda tähele panin ja vahetundidel vaikselt eemalt imetlesin. Kui lõbus ta oli! Ometigi tundsin, et see on lõbusus, mis tuleb rohkem heast kasvatuses, kui heast tujust. Ka see oli vaimustav.

Tüdruk oli head kasvu. Väikest kasvu tüdrukud võivad väga kenad olla, aga tõsiselt neid kuidagi ei võta, mis teha. Sellega on seotud üks naljakas lugu. Minu esimene välislähetus aastal 1992 oli Leipzigi laadale. Kohtan seal sõbrannat-kursusekaaslast, kes Saksamaal elab, veedan tema juures õhtu, jään ka ööbima, hommikul lähme seltsis jälle laadale... Kodus kallim seletab mulle, et, kuule, see on ju piinlik lugu, et jääd välismaal kohe kellegi daami juurde ööbima. Oi, tõesti!... Ja mul endal ei ole see pähe tulnud, sõbranna on ju nii väikest kasvu...

Kuid tagasi kooliea paleuse juurde. Loomulikult pole teadnud tema nime. Ja, nagu Tšaikovski ooperis lauldakse, pole tahtnudki teada.

Pole tahtnud temaga tuttavaks saada ega suhelda. Kuidagi alateadlikult aiasin, et sellest ei tule muud kui pettumust. Kui aga imetled eemalt, kuidas tüdruk sõbrannadega sädistab, ei saa olla mingit pettumust, ainult vaimustus.

Veel kaks üksikasjalist mälestust. Koolis oli lavastatud, nagu tol ajal kombeks, Lermontovi „Maskeraad“. Ja minu paleus loomulikult peasos. Jäätisesöömise stseenis oli ta täiesti võrratu! Ta sõi seda isuga ega peatanud enne kui otsa lõppes. Ja

kogu saal jälgis igat liigutust hinge kinni hoides. See oli tõeline ime – ta tundis ennast laval täiesti vabalt, siiralt mõnules jäätist mekkides! Peaosa oli õigusega talle antud! Ei, seda kohta tuleb natuke veel seletada. Ta oli hästi kasvatatud laps, kes teadis, et toiduga ei tohi mängida, kui antud, tuleb kõik ilusti ära süüa.

Ja teine mälestus – kui meid ujulasse toodi mingeid sportlikke norme andma. Ujula teisel kaldal näen oma kaunitari starti ootamas bikinis. See oli nii vaimustav pilt! Tüdruku keha oli selline, et võiks juba täiesti aktivisandeid teha. Olin siis kunstnik. Ja bikini, milline vaimustav leiutis! Inimene on peaaegu ihualasti, kuid samal ajal väga uhkesti riides – et kogu ta hiilgav ilu on väärikas raamis!

Rohkem ei olegi neid mälestusi... Kas ongi rohkem tarvis?

4.4.25

Laulukavand tüdrukutebändile

Oleme sinu unelmad,
meid sa ei kohta loengul,
raamatukogust ei leia meid,
kohvikust ammugi mitte.

Tead sa, meid ei otsita,
tuleme ise, kui tahame,
ja kunagi ära ei arva,
kus see võiks äkki juhtuda.

Tead, et enam kahjuks
ei leia sa mitte kedagi,
kes mõistaks sind poolest pilgust,
poolest sõnast, mis ütle mata.

Oleme sinu kõrval,
kuid meid sa ära ei tunne,
oleme jäljed lumel,
oleme tuule sosin,
oleme kajakad rannas,
oleme viis,
kes küll tuletaks sul seda meelde?

6.4.25

Ukraina laul

Äkki nii selgesti
laulu on kõlamas,
nukker ja igatsev
kallima meel:
“Pilvel kui hällis
kuu tähekest kiigutab,
paat vaikselt liigub
siledal veel...”

Kostab mu kõrvu
kaeblev akordeo,
nootide vihikust
liigutav viis.
Tean, kes sõidab
kuuvalgel paadiga,
tean, mis täheke
sätendab siis.

Sinuga olen
just nii nagu alguses,
kui pole teadnud,
mida Sa teed.
Mõistan Su nukrust,
tunnen Su igatsust,
tähena valgustad
meile Sa teed.

Veel tulid meelde
mul mõned sõnad:
„...kõik ikka armust,
kurbusest ka...”
Lauldi just nõnda
kallima laulus,
tähendust siis
pole teadnud ma.

17.4.25

Pateetiline

Olin alati paha sõdur,
kes ei taha kindraliks saada,
teiste meelest vilets ja põdur,
iseendaks püüdsin vaid jääda.

Ja kui sai meid kaks samasugust,
ühtemoodi võõraid siin ilmas,
leidis kinnitust imelik lugu,
teineteist me vaid peame silmas!

Seda kõrvetavamad õnne
alalõpmata naudime vaikselt,
kus me ainult seltsis ei kõnni
käsikäes läbi tormi ja äikse.

24.4.25

Mammi sünnipäev

Täna on mammi sünnipäev. Sel päeval kutsus mammi külla oma klassikaaslasi, nii palju, kui neid oli. Nii palju, kui neid alles oli. Ja muutusidki kohe täiskasvanud tädid ja onud koolilasteks. Nad oskasid lõbusad olla! Kuid mis neid ühendas, pole olnud lihtsalt lustakad mälestused, see oli ühine valu – neil oli noorus ära võetud. Kümnenenda klassi oleksid pidanud nad lõpetama 1942. aastal, kuid siis pole Leningradis enam keegi koolis käinud. Seda valu oli

eriti tunda, kui nad laulsid Okudžava sõja needmise laulu.

Ometigi see üsna haruldane komme – kogu klass sünnipäevale kutsuda tekkis veel enne sõda. Mammi ja tema koolikaaslased kummardasid sõpruse kultust. Sõprus oli ülimväärtus. Kodus mitte kunagi ei tea, mille eest täna naha peale saad. Aga sõber, keda kasvõi hetkeks tänaval trehvad, alati trööstib, alati leiab mõistva kaastundliku pilgu ja lohutava sõna. Seepärast paari saja sammu kaugusel poes käimiseks kulus mammil nooruses rohkem kui tund aega – ikka kohtas kedagi Nevskil. Nevski oli mammi „me aiaäärne tänav“.

Seda ei pea vist seletama, et peab üks isiksus olema, et kõik klassiõed ja –vennad sulle külla tuleksid. Mammi oligi ja oli pealegi ingelliku välimusega kaunitar – sinisilmne blond peente näojoontega ja head kasvu. Ta isegi kannatas oma kasvu pärast, sest mõned toredad poisid pole kavaleriks mitte kuidagi kõlvanud.

Ka seda tuleb seletada, et me pere elas ühiskorteris koos viie teise perega, ometigi mammi külalistele jätkus ruumi ja rõõmu me ainukeses toas. Meil oli „avatud kodu“, kuhu sai sisse astuda näiteks kontserdi või etenduse algust oodates, juustu, saia ja võid pole laualt üldse koristatud – ühed külalised läksid, teised tulid. Ja kes boheemliku eluga pole olnud harjunud, võis see ärritama hakata. Selle pärast ehk perekondlikus elus pole mammi õnnelik olnud. Vanaema aga töötas tsirkuses administraatorina, tuli

töölt hilja ja tihti tõi veel kellegi kaasa, kellega jutt pooleli jäi.

Kuidas mammi kaaslased kooli lõpetasid? Mammil oli see nii, et 1942. aasta kevadel kohtas juhuslikult tänaval oma kooliõpetajat, ja see meelitas ta lõpueksameid tegema, veenis, et ta on alati eeskujulikult õppinud ja tuleb sellega toime. Mammi tuli tõesti eksameid tegema ja sai lõputunnistuse, kuid eksamit, millele ta valmis pole olnud, nägi pärast mitu korda painavates unenägudes.

Aga poisid, kes otse koolist rindele läksid, teate, mis need tegid? – Pärast sõda otsisid üles sakslased, kes vastaskaevikutes istusid, ja said nendega sõpradeks, kohtusid nii kaua, kui jaksasid. Ja nii kaua, kui need poisid elus olid, oli tõesti maailmas rahu, nüüdsega võrreldes.

25.4.25

Eelmised ja uued mälestused

Mälestusi oma perest olen kord juba kirja pannud ja Luuleliidu leheküljel avaldanud pealkirjaga „Pettumused“ (IR nr 4). Ei tea, miks ma siis sellise teema valisin, see kajastus umbes nii, et mu vanaema aastal 1916 kolis Palukülalt Hiiumaalt Peterburi, kus elaski elu lõpuni. Ma mõistan, et vabakutselise puusepa tütar pole tahtnud kalevivabrikusse tööle minna, aga kas oli ta seal Peterburis õnnelikum kui Palukülas? Mu isa, kes sündis Zagrebis, tuli aastal 1946 Leningradi õppima, kusjuures valida oli tal

USA, Prantsusmaa ja NLiidu vahel. Siin juba küsimust ei tekki – pankuri poeg ja põrandaalune kommunist valis muidugi NLiidu, kuid õnnelik võõrsil pole olnud, ometigi püüdis väärikalt kõik raskused taluda. Aga mis pettumusi ma mammi puhul leidsin? Eks ikka tolles sõpruse kultuses, mis me boheemlikus kodus valitses. Vanemaks jäädes hakkas mammi mõtlema, kui tihti koolisõbrad teda külla kutsuvad, need toredad sõbrad, kes igal kevadel heameelega ta sünnipäevale kui kokkutulekule ilmuvad.

Mammi lemmikfilm oli „Waterloo sild“ Vivien Leigh’ga peaosas. Film jutustab inimeste kibedast saatusest, kelle noorus on sattunud sõjale. Filmi „Tuulest viidud“ sama näitlejannaga ei ole NLiidus näidatud, arvati, et nõuka inimene sellist lugu ei mõista. Filmis on stseen, kus kangelanna oma sõjast rüüstatud mõisas tajub, et nüüd on ta tõesti põhjas ja töötab endale, et ei hakka viletsust kannatama, parem varastab. Mammil, kes siis seda filmi näha pole saanud, oli ka elus selline hetk – sõja ajal, kui ta, ingelliku välimusega nooruke kaunitar, klassi parim õpilane, pidi Suures draamateatris koristajana töötama, loomulikult ka peldikut pesema. Siis tundiski ta nii teravalt, et põhi on käes. Ja hakkas õppima. Sõda pole olnud veel lõppenud, kui ta Teise Meditsiiniinstituuti astus. Linna telefonijaamast, kus ta siis töötas, pole tahetud lahti lasta. Nii ta õppiski, kuni sai närviarstiks, meditsiini professoriks, osakonna juhatajaks, hiljem õpejõuks.

Kärdlas kui tädid vanaemaga mammi saatust omavahel arutasid, tuldi järeldusele, et las õpib, ega ta muud ei oska ju. Osakond, mida mammi juhatas, väärrib mainimist – see oli esimene NLiidus psühhoprofilaktika osakond esimese psühholoogilise abi usaldustelefoniga. Töö juures õnnestus mõneks ajaks luua oma maailm, kus kõik oli enamvähem nii, nagu süda soovis – seda, mis oma kodus mitte kuidagi pole välja tulnud – võimukas vanaema, kes viimaseni perenaiseks jäi, kaks ebaõnnestunud abielu... Neist kahest abielust jäi mammil kaks poega, kellest ta kasvatas „mehed, milliseid tal endal pole õnnestunud leida“.

Mind kasvatasid naised, mehi nägin lapsepõlves ainult eemalt ja ausalt öeldes lihtsalt kartsin. Seepärast igas tülis olen ma alati naise pool, teisiti ei oska.

26.4.25

* * *

Hea, et me ei tea
oma parimaid hetke,
ära tunda ei suuda
mööduvas ajavoolus
valulist kordumatust.
Enam sinna ei sattu.
Kui oleks seda mõistnud,
lõhkenud oleks süda
õhumullina. Plõksti!

Kui ainult aimaks, tõesti.

9.5.25 Laeval Lauttasaarest möödudes

Pelgulinn

See oli me maailm. siin oli me korter,
ja siin oli alati oodatud meid,
ja oleks vist minu poolt täiesti totter,
kui oleksin otsinud paremaid teid.

Ei olegi otsinud, kallima tõin
kui vähegi võimalik tutvuma siia,
ja kallimal meeldis, ma vanduda võin,
et miski ei ole ma lubanud liialt.

Ja kuhu see kadus, mis edasi sai?
Ahh, küsige midagi lihtsamat palun,
kõik südamepõhja autentsena jäi –
kõik muljed ja rõõmud, ja muidugi valu.

14.5.25

Mozart

Kursusekaaslaste paar, kes ammu Ameerikas elab,
teatas mulle, et tulevad varsti Euroopasse ja
veedavad paar päeva Tallinnas. Vastasin, et kohtun
nendega heameelega, ja võtsin piletid Estonia
teatrisse Võluflöödile. Me eelmine suhtlemine
piirdus jõulu- ja geoloogidepäevaõnnitlustega, kuid

oli üks asjaolu, mis mind nii ägedalt tegutsema sundis. Tolle paari naispoolega oli mul esimesel kursusel armulugu. Seda pihtisin loomulikult kallimale veel enne pulmi, pärast tegin nad tuttavaks, tüdrukud vaatasin teineteist siiralt heatahtliku uudishimuga. Räägin teile ka, kallid lugejad, kui juba jutuks tuli. Valmistusime koos eksamile, ei mäleta mis aines, ja toimus see me korteri ühisköögis. Hommikupool püüdsin õpikust midagi valjusti ette lugeda, ja väsinud tüdruk lebas mu seljal mind tagant justkui ükskõikselt kallistades. Siis ütlesin, et olen temasse armunud. Olin tõesti. Tüdruk oli nii sarmikas. Ja praegugi on, vaatamata hallidele juustele. Mõne hetke pärast oli õppimine sinnapaika jäetud, ja tüdruk õpetas mulle suudlemist. Kuna saime armunute paariks, teatas tüdruk mõne aja pärast et tahab nelja last saada ja valmis sellega alustada otsekohe, üks lapsepõlve sõber on talle lapsetegemist õpetanud. Oleksin ma natuke vanem, oskaksin sellele vastata, kuid kahjuks olin nii noor, et pole paremat leidnud, kui peale esimest välitööde praktikat tüdruk maha jätta. Mida ma oskaksin vastata? – Et meil on üks kursusekaaslaste paar, kes esimesel kursusel abiellus, ja tulemusena oli poiss, kes püüdis oma peret ülal pidada, varsti ülikoolist välja lennanud ning sattus kroonusse, ning tüdruk kasvas kangelaslikult üksi nende last õppimist peatamata. Tegelikult neid südantlõhestavad üksikasju ei olegi ma siis veel teadnud, kuid aimasin. Aga tüdruk, oh Issand! näitas varsti, et jutt oli tõsine,

ja kolmandal kursusel sünnitas tõesti tütrekese, keda pärast vanemad Kasahstanis kasvasid. See oli juba uue, mitte meie loo alguseks. Saatsin tüdrukut mingilt kursusepeolt ühiselamuni, ja kusagil trepikojas nuttis ta mu süles ja jutustas, kui valus oli lapse sünnitamine. Pomisesin, et just seda püüdsingi ära hoida. Aga olgu! Peaasi, et nad on nüüd õnnelikud oma Floridas ja oma lastega Kalifornias ja Teksases.

Kannatajaid kursusekaaslasti, kes esimesel kursusel abiellusid, mõistsin alles aastakümneid hiljem – kui nad oleksid kõike mõistlikumalt teinud, siis äkki poleks olnudki koos.

Nojah, ei mäleta, kas rääkisin juba, et käisime nüüd Võluflöödil? Õnneks režissöör ei ole seekord muljet rikkunud, ja oli ikka täiesti lugu armastuse triumfist vaatamata kõigile katsumustele. Saatsin kursusekaaslaste paari võõrastemajani. Homme pidid nad Riiasse sõitma ühte teist kursusekaaskast külastama, ja oli selge, et enam me mitte kunagi siinilmas teineteist ei näe. Kadestan neid kursusekaaslasti hullupööra, et nad mõlemad elus ja suudavad reisida. Eelmine kord kuulasin Võluflööti kallima- ja kümneaastase pojapojaga.

Tulin koju, raske oli kohe rahule jääda, panin mängima Miloš Formani filmi Amadeus, mida nägin, kui see linastus. Ja just siis oli mul üks töökaaslane, andekas programmeerija, lausa geenius, just selline nagu Mozart filmis – lustakas, lõbus... Ta kolis pärast Ühendriikidesse, helistas sealt, lubas

mulle ka Räniorus töökohta. Ootasin hommikuni telefoni kõrval, kuid asjata. Mida mina sealt Räniorust ootasin? – Lootsin teenida nii palju raha, et osta korter Pelgulinna, kus oli kunagi mu lapsepõlvkodu. Isegi eesti luterliku koguduse aadressi San Franciscos sain kunagi Pühavaimu kirikuõpetaja käest.

Veel üks sellega seotud lugu, veel piinlikum kui eelmine. Oleme Lapimaal välitöödel, kuulame telgis raadiost koos kaaslastega Mozarti 40. sümfooni, ja, kujutage ette, mitte keegi pole osanud öelda, mida me kuuleme. Midagi hästi tuttavat ja meeldivat... Vaat sellised nõukaaja lapsed me olime.

5.6.25

Kolm õde

Kolm õde – Marie, Liidia ja Betty sündisid Palukülas Antonimäe nõiaval. Kui Kärkla lennujaamas maandute, esimene mida näete on Antonimägi ja Palukirik selle tipus. Miks see tähtis on? – Sest kui Kärklas kiiktoolis istuda ja aknast mändide taga loojangut vaadata, hakkab pisarateni kahju lahkuvast päevast. Mitte kuskil mujal sellist tunnet ei tekki.

Vabandage, mul tuleb vestja kuhu loosse tuua, mis teha, olin alati egotsentriline. Küsite, kas saab egoist oma kallimat ennastalgavalt armastada? – Saab küll, sest egoism koos kallimaga on palju kangem omaette egoismist. Kolm õde on minu

vanaema Liidia, tema vanem õde Marie ja noorem õde Betty. Tegelikult oli neid rohkem – olid veel vanemad vennad ja noorem õde Mahta, kes viimasena emaga Palukülas elas ja oma lühikeses elus jõudis abielluda politseinikuga, lahutada ja pimesoole põletikku surra. Siis põleski maha 1939. aasta suvel maja, kus kõik nad kasvasid. Vanavanaemal Liisal tuli õe juurde Kärddlasse kolida. Õde oli kuulus “Rotikooli” õpetaja Hanna-Marie Tannenhorst.

Vanavanaisa Peeter oli puusepp. See on tähtis asjaolu, kaasaegses keeles võiks teda nimetada füüsilisest isikust ettevõtjaks. Kärddla kalevivabrikul pole keegi tema lastest töötanud, otsisid endale uut kodu Inglismaal (sinna viis laev, mis kalevivabrikule villa tõi), Tallinnas ja Peterburis (sinna viis siis rong otse Haapsalust).

Nooruses olid õed õnnelikud. Vanatädi Marie, kes pärast mind Pelgulinna ja Kärddlas kasvas ja keda emaks kutsusin, abiellus Tallinnas Eesti ohvitseriga ja sünnitas poja Kolja. Vanaema Liidia abiellus Peterburis vanaisa Karlaga, kes tuli sinna Narvast, ja sünnitas tütre Valja, minu mammi. Betty aga, kes koos Liidiaga Peterburis elas, sai ühe kuulsa ajaloolise tegelase registreerimata naiseks ja sünnitas tütre Helga. Helga oli kõigi aegade kauneim ja armaim tütarlaps. Valja oli head kasvu sinisilmne blond kaunitar, oma klassi parim õpilane, pärast sai ta närviarstiks, meditsiini professoriks. Kolja oli kangelasliku iseloomuga ilus noormees, koolipoisina

käis ta hülgeküttidega jahil, hiljem ka oli ohtlikke seiklusi.

Kahjuks pole kestnud õnnelikud aastad kaua. Vanaisa Karla, kes Kehakultuuri instituudi õpejõuna töötas, sai esimeseks repressioonide ohvriks. Teda ei ole arreteeritud, kuid õpejõu koht tuli lukksepa töö vastu vahetada. Vanaisa hakkas jooma, ja vanaema jättis ta maha. Ka Mariel Tallinnas oli kahjuks põhjust oma ohvitserist abikaasa maha jätta.

Järgnevad sündmused pole olnud enam lihtsalt dramaatilised vaid traagilised. Marie poeg Kolja jõudis enne sõda abielluda ja esimesel nõukaajal miilitsaks saada – tal oli töökoha leidmisega raskusi, oli ka mingeid illusioone “tööraha võimuga” seotud, kuid need haihtusid õigepea. Kui sakslased peale tungisid, evakueeriti Tallinna miilitsad, kuid Kolja pole suutnud oma noorukest naist Astat maha jätta, põgenes Narvas evakueerimisrõngilt ja tuli koju tagasi, neil oli omaette korter Ristiku tänaval Pelgulinna. Kolja oli Lasnamäel kodulinna kaitsmas, tema ema Marie aga läks meditsiini õeks hospitali, nagu ta oli Suuremõisas Esimese maailmasõja ajal, kus ta saksa keele selgeks sai. Hospitali toodi raskesti haavatud jalaga Kolja. Ema tahtis ta ära viia ja peita kuhugi, kuid Kolja keeldus, ütles, et sakslased märkavad haavatu kadumist. Haavatud sõdurina oleks ta küll võinud saksa hospitalis ravil olla, raviti ka nõuka haavatuid, kuid Kolja oli ju miilits. Teda anti välja. Oli isegi teada, et seda tegi Asta õde Jutta. Kolja viidi

minema ja lasti maha, kuid keegi pole julgenud seda emale öelda, ja ema ootas Koljat tagasi elu lõpuni. Ka Asta ootas koos emaga Sõmera tänaval Pelgulinnas 20 aastat, pärast abiellus uuesti. Siis oli aga emal uus poeg – Mihkel, mind toodi juba kahekuuselt Tallinna ja jäeti emale kasvatada, mammi pidi tööle minema, see oli aastal 1952, siis oli kord selline.

Peterburis, siis oli ta Leningrad, pole lood paremad olnud. 1942. aasta esimestel päevadel suri nälga vanaisa Karla. Mahajäetud vanaisa abiellus teise naisega, kuid see naine oli me sõber, käisime pärast tema juures vannis pesemas, endil meil vanni pole olnud. Elasime kõik ühiskorterites, kus vähemalt viis peret naabriteks. Eraldi korterid hakkasid tekkima alles uutes rajoonides. Kuid lähme nüüd tagasi sõjaaega. Tulevane mammi sõbra Eerikuga matsid vanaisa kalmistule, paljud siis pole suutnud sedagi teha. Nüüd on mammi ise oma isa hauas.

1944. aastal blokaad oli juba lõppemas, ja kõige jubedam nälg möödas, kui Helga tähtsast tegelasest isa otsustas 14-aastast tütart evakueerida. Ja seal jäi Helga haigeks ja suri ära. Betty pole saanud siis isegi Helga haua käia, ja kas tal oligi oma hauda?

Kui sõda lõppes, ja reisimine jälle võimalikuks sai, sõitis Betty oma ema juurde Kärdlasse. Mõistan teda väga hästi, ma ka pole

suutnud linna jääda, kus kõik õnnelikke aastaid meelde tuletab ja haiget teeb.

Vanavanaema suri varsti peale minu sündimist, jõudis mulle veel pisikesed sokid kududa. Mõned aastad hiljem Asta abiellus ja kolis oma uue mehe juurde.

Nii jäidki kaks kolmest õest vanaduses üksi – Marie Pelgulinnas ja Betty Kärdlas. Kallis Lugeja! Hoidku Taevas Sind sellise saatuse eest! Palvetan selle eest kogu südamest. Ainult Liidial Peterburis oli tütar ja kaks tütrepoega (väimeestega pole eriti vedanud). Oma kodus oli ta oma viimse päevani perenaine, see nõudis üsna palju pingutusi, tegemist jätkus.

Romain Rolland oma Jean-Christophis kirjutas, et tõelised õnnetused piinavad inimese hinge elu lõpuni ka siis kui väljast ei ole enam midagi märgata, ja nii see on.

Mida tunneb õnnetu ja üksildane inimene, pani kirja 17-aastane Mozart oma 25. sümfoonia esimeses ja teises osas. Jajah, noor inimene on tundlik. Seesama Mozart, mida ta veel täiskasvanuna tunda sai, kui tal juba neli last kuuest olid üks teise järel varakult surnud?

Ja ometigi kuhugi on tarvis ennast pista, et hingevalust mitte hulluks minna. Marie leidis endale uue poja – minu. Kutsusin teda tõesti emaks. Mammi, et nii nukker poleks seda kuulda, muutis selle Emmaks. Me pole vaielnud, olgu temale ema Emma. Tegelikult kutsusid kõik ema Miitsiks, sest

kui ta saksa hospitalis Suuremõisas Esimese maailmasõja ajal töötas, oli tal väike valge spits sellise nimega. Ema ise allkirjastas oma kirjad õdedele selle hüüdnimega. Kui Pelgulinna elasime, käisime õhtuti Rohu tänaval vanaonu Hermani peres. Seal veetsime pärast kallimaga oma pulmareisi ja paremat poleks osanud ette kujutada – sõime hommikul köögis maitsvat kodujuustu ja jalutasime siis kahekesi Rocca-al-Mares sula ilmaga.

Kärdlas aga pole olnud tarvis kuhugi minna, oli niigi alati lõbus – Betty kutsus suvitama kõike sugulasi, sõpru ja sõprade sõpru, külalisi oli alati palju, üks huvitavam kui teine. Suvist lõbu pidi jätkuma pikaks üksildaseks sügiseks, talveks ja kevadeks. Betty töötas tuberkulöosi dispanseri vanemõena, ja Hiiumaal teda tundsid kõik hiidlased – seltsivat, lõbusat. Jajah, õnnetud oskavad siiralt lõbusad olla, nad teavad selle hinda.

7.6.25

Valsirütmis lauluke

Nädalavahetus voodis –
oleme veetlevalt haiged.
Ei lähe isegi poodi –
kahju on raisata aega.

Oodatud oli nii kaua
nädalavahetuspüha.
Olgu vaid kohvitass laual,
kohtumist ihkame üha.

Uinuda – ärgata seltsis –
mida sa sellele lisad?
Selles me mitte ei eksi,
selles me oleme visad.

Lisada saab vannituba –
lõbusalt tantslevad piisad.
Olete proovinud juba?
Õnnele täiesti piisab!

8.6.25

Kallimaga

Kallimaga teineteist
igatseme taga
päevas tundi seitseteist,
kui me koos ei maga.

Igatseme naeratust,
pole miski sarnast!
Ja ka vannitoa ust –
saame kaheks saarmaks.

Hommikuti enne tööd
lippame me paljalt,
pikendame oma ööd
kas või veidi, naljalt.

Justkui heiskaksime lippu
kõrgusesse, taeva,
oma lipuvarda tippu –
siis ei märka vaeva.

Kaua lehvitage me
hommikuti lahkudes,
üle aia, üle tee,
argipäeva mahtudes.

Käime argipäeva teid,
ja nii tore loota –
päeva lõpus ikka meid
kohtumine ootab.

16.6.25

Fantastiline lugu

Üks tüdruk astus doktorantuuri Evolutsiooni instituuti. Teemaks talle anti elu taseme hinnang tähe A712455 kolmandal planeedil. Tüdruk hakkab planeeti ja selle elanikke uurima. Rahvusvahelise konverentsi kohvipausil näeb ta oma juhendajat, küsib, kas see on jõudnud vaadata uurituse,

loodustingimuste ja ajaloo peatükke, mis tal valmis said. Kahjuks ei ole veel jõudnud. Juhendaja palub vabandust ja ütleb, et tal tarvis kaugelt tulnud kolleegiga juttu ajada. Kolleeg on sisalikukujuline, heidab tüdrukule omameelest veetleva pilgu ja näitab kaheharulist keelt. Tüdruk lendab välitöödele seirejaama, mis asub planeedi kaaslaste tagumisel küljel. Seal töötavad kolleegid teistelt tähtedelt, kelle välimust ei hakka siin kirjeldama. Uued töökaaslased pöörduvad kohe palvega:

- Kohalikud saatsid siia oma uurimisaparaadi. Sa oled natuke nende moodi, ära solvu palun, mine näita neile, et see tuleb kahjuks välja lülitada – meil on kontaktid keelatud. – Heaküll! Tüdruk paneb skafandri selga, sõidab aparadi juurde, heidab kaamerasse kaastundliku nukra pilgu, raputab pead ja näitab ristas käsi, et seadmed tuleb välja lülitada, ütleb siis kolleegidele, et nüüd võib seda juba viisakalt teha. Käib pärast UFOga planeeti vaatamas. Esimene mulje pole suurem asi – näeb öist pommitamist ja päevaseid päästetöid. Õhtul helistab koju.

- Emme! – hüüab väike poeg, - Ma tahan sinu juurde!

– Ära taha palun! – vastab emme, - Siin on nii igav, lapsi üldse ei ole, sul pole kellega mängida! Ise punastab, sest tuleb last petta.

– Ma mängin sinuga! – ütleb seepeale poeg, - Vollit vanemast rühmast tema issi võtab välitöödele kaasa.

- Sa ei ole ju veel vanemas rühmas! – püüab vastu vaielda emme. – Volli issi on missiooni juhataja, ta võib kasvõi kogu oma pere kaasa võtta!
- Kui sina saad missiooni juhatajaks, siis võtad mind kaasa?
- Siis muidugi võtan! – lubab emme, siiralt lootes, et selleks ajaks olukord planeedil paraneb. Issi tuleb ekraani ette:
- Lubasid, et veedame koos puhkust...
- Tingimata veedame, kui olen aastaaruande kaitsnud! Kuule, ma tahan põhjendada, et kohalikud B-gruppi viiakse, neil on teadus olemas, kunstist rääkimata, isegi AI juba leiutatud! Siis võiksid nad mõjutamise programmi sattuda! Nad on tõesti kenad! Mitte kõik muidugi...
- Ma vaatasin sinu planeedi andmeid arhiivis, - seletab mees, kes sama instituudi Rakendusosakonnas töötab, - Nad olid juba B-grupis kümme tuhat kohalikku aastat tagasi, aga nüüd seda enam ei mäleta, kuigi sellest on üsna palju järele jäänud, isegi raamatuid, kuid vähesed oskavaid neid praegu lugeda. Ära püüa imet teha! Neid peetakse perspektiivituiks...
- Sa pole lihtsalt neid näinud! Nad on tõesti armsad! Lapsed eriti...
- Kõik lapsed on armsad. Tule tagasi, ma aitan sind aruannet koostada.

24.6.25

Peegli ees

Heidame magama. Olen juba teki all. Kallim võtab end riidest lahti ja astub peegli ette. Selle vähemalt sajaaastase peegli tõime mu tühjaks jäänud lapsepõlvekodust mälestuseks tädi Bettyst. Nüüd seisab see klaveril, millel kallim tihti mängib, improviseerib enamasti ja teeb seda väga meeleolukalt, kõlab umbes nagu Alisson Kruusmaa teosed.

Kallim vaatab end küll ühest küll teisest küljest, määrib kreemiga, kammib ruttamata juukseid, rõõmustub vaikselt, et ripsmed on ka värvimata küllalt tumedad, kulmud kumerad, silmad rohekad, juuksed lainelised ja justkui päikse käes natuke pleekinud, nina sirge, huuled roosad, kael pikk ja kortsudeta, õlad naiselikult lauged, rinnad kena kujuga, oma valge nahaga tuletavad meelde, et ümber saab veel suvist päevitust märgata, naba üldsegi kõhu kaunistus, lokiline kõhualune kastanpruun, mitte must, mitte blond, milleks sellised äärmused?... Ilmselt kammib kallim ka oma mõtteid ja tundeid, et voodisse mitte tuua päevast ärritust ega muret. Imetlen kallima selga ja peput, mis on imelisel kombel nooreks jäänud. Nii tore, et meil on kõik ühine, ka see kaunis selg ja veetlev pepu! Kallim ilmselt tunneb mu sooja pilku ja jääb üsna kauaks peegli ette. Naudin seda vaikset usalduse avaldust ja tahaks et see kestab, kuigi ootan kallimat oma kaissu. Ennem paneb kallim selga pika

öösärgi, et magusat ühist uinumist nautida. On ka teistsuguseid õhtuid, kui kallim ruttab mu juurde duši alt peegli ees peatumata ja öösärki selga panemata. Ootame ja igatseme alati oma õhtust kohtumist, nii peegliga kui ka selleta.

Kunagi ei tüdine armsast igaõhtusest vaatepildist, ei harju liigutava õnnega, et kallim usaldab mind, lubab lahkesti oma ilu silmitseda, jagab oma meeleolusid ja mõtteid. Täiesti võimatu ette kujutada, et kallim oleks hiilgava jumalannana peegli ees seisnud, mina aga ükskõikselt magama jäänud nautimata neid minuteid.

4.7.25

* * *

Igatsen Sind, minu võrratu kallim.
Üks teisel oleme kodumaa, kodu,
ja meie kodu on Eedeni aias.
Kõndides, istudes, lamades võime
rääkida kõigest, ka vaikida saame
ilma et tekitaks meile see pinget.
Millise rõõmuga kõike me teeme –
rohime peenraid või nopime tikreid
torkivalt pöösalt ja keedame moosi,
sõidame seltsis täistuubitud rongis.
Ühed ja samad meil meeldivad maalid,
filmid ja raamatud, muusikapalad,
ja seda rohkem neid naudime meie.
Ühised on meie mured ja rõõmud,

lapsed ja sõbrad, looming ja huvid,
hinged ja kehad, ja unenäod.
Nii tahaks lisada, ühine saatus.

18.7.25

Harrastus

Meil kallimaga on palju ühiseid harrastusi, mis ühendavad meid nii veetlevalt, et jutustaks sellest lõpmatult. Mõned on piinlikud, neist küll ei räägiks. Näiteks, pimedatel augustiõhtutel meeldib meil koos sirelipõõsa all pissil käia, üks oleks liiga kõhe. Üks viisakam harrastus on kalmistul käimine. Kalmistuid, kuhu meil tarvis, on palju – Panivanivka surnuaed, kus kallima vanaema ja vanaisa puhkavad, Saltivka kalmistu, kus puhkab onu Kolja, kellele oleme tänulikud oma õnne eest – tulevasele äiale pole meeldinud tütre hipilik kavalier, mina tähendab, aga onu Kolja tuli Harkivist ja ütles, et pole hullu; Kärddla surnuaed, kus mu vanavanaisa ja vanavanaema, nüüd ka tädi Betty... Seda loetelu saab veel üsna kaua jätkata, aga teil on ilmselt oma kalmistud.

Me pole kunagi arutanud, miks ja milleks me seda teeme, lihtsalt oleme mõlemad veel lastena harjunud haudade eest hoolitsema ja tahame olla oma vanaemade moodi, kes meid sellisteks on kasvatanud.

Oma hauad toovad erilist hingerahu – et on ikka olemas ilmas paik, mis on meie-ainult-meie.

Teame juba, et lapsepõlvekodu ei ole sugugi alati koht, kus oodatakse. Teine kord teed suure ringi, et mitte näha moondunud kodukohta. Ka linn, kus õnnelik olid, võib jubedasti haiget teha. Aga haudasid ei ole meil veel ära võetud, ja käimegi meelsasti rohimas, lilli kastmas, marmortahvleid nühkimas ja riste värvimas. Oleme pärast heas tujus ja enesega rahul, ning kogu sel põlvest põlve elamisel on justkui mingit mõtet. Kes tsaari, kes eesti, kes nõuka ajal sai oma eluaastad, aga kõik on ikka me armsad esivanemad ja sugulased, kelle haudasid külastame ja „Puhka rahus!“ ütleme. Põlvkonnad vahetuvad, nagu aastaajad Vivaldil, kuid ikka mingid ühised teemad ja viisid kõlavad neis eluloodes, korduvad, kuid see ei tüüta vaid rõõmustab, et mõistame teineteist nii hästi.

19.7.25 teel Rahumäele

Ülekohus

„Pea meeles, Mihkel, - ütlesid mulle mu vanatädid, - Sinu isale tehti suurt ülekohut!“ Olin siis teismeline. Pidasin meeles, kuid pole mõistnud, milles see seisnes, ja kes seda tegi. Mu isa oli Zagrebist, mu vanemad lahutusid. Seda ebameeldivat lugu jutustasin juba, kuid ise pole aru saanud.

Veel ühte asja ei ole mõistnud – viha, mida kandis isa teine naine mu mammi vastu. Nad olid nooruses sõbrannad, õppisid koos Teises meditsiini

instituudis – mu isa kaks tulevast naist. Kusjuures isal endal mingit pahameelt oma esimese naise vastu pole olnud. Arvasin, et teise naise ärrituse põhjuseks oli lihtsalt laste puudumine, ja imestasin, et viha võib nii kaua kesta. Teise maailmasõja sõdurid, kes vastaskaevikutes istusid Leningradi rindel otsisid teineteist üles ja said sõpradeks, siin aga oli tegemist vihaga hullemaga kui Teine maailmasõda.

Nüüd käis poeg Zagrebis ja sealses riiklikus arhiivis näidati talle toimikut, mida Jugoslaavia kaitsepolitsei oli tema vanaisa kohta koostanud. Toimiku fotod sai poeg ka mulle saata, ja siis saingi aru, mida kogu elu pole mõistnud. Kui aastal 1949 Tito keeldus Stalinile allumast, jugoslaavlased, kes tol ajal Nõukogude Liidus õppisid, pidid kähku kodumaale naasma. Ja kes pole seda teinud, kuulutati kodumaa reeturiks – sellest oligi toimik, mida nüüd näha saime. Mainitud aastal oli isal juba pere, oli kallim, keda ta pole saanud maha jätta. See tähendas, et oma kallimale tõi isa ohvriks oma ausa nime – ta oli vahva partisan, kangelaslik põrandaalune vabadusvõitleja, oma kodulinna vabastaja ja sai, jube öelda – kodumaa reeturiks! Kui mammi rääkis, et jättis isa maha, et ta saaks tagasi kodumaale sõita, oli see väga pehmelt öeldes silmakirjalikkus. Sellise süüdistusega ootas isa vähemalt kümme aastat vanglakaristust.

Loomulikult siis, kui veel hilja pole olnud, arutati ka võimalust mu tulevasel mammil koos mu tulevase isaga Jugoslaaviasse kolida. Mammi isegi

jutustas neist mõtisklustest, kommenteerides, et Zagreb on Leningradiga võrreldes provintslik linn, ja perspektiivid olid seal liiga nigelad. Tõesti, Leningradis sai mammi meditsiini professoriks ja osakonna juhatajaks, oli pealegi instituudi partei komitee sekretär. Isa aga jäi teenima nõuka armeesse ja pole loomulikult polgu arsti ametikohast kaugemale jõudnud majori auastmes. Ühe sõnaga, oli isa see, kes langeb ja kellest üle astutakse. Aus nimi ja tulevik oli perele ohvriks toodud, ja just perest isa jäetigi ilma, mõttetuks tehti ta ohver, ja selles oligi ülekohus, millest mu vanatädid rääkisid.

Mu enda saavutused on liiga tagasihoidlikud, et saaksin mingeid hinnanguid anda. See puudulikkus on mul täpselt samal põhjusel, nagu mu isalgi, kes suurema osa elust võõrsil elas. Võõrsil elamine ei innusta tõsiselt kavatsusi väljaspool oma peret. Kodumaal püüdsin küll midagi head teha, kuid pole jõudnud kuigi palju.

Veel enne arhiivi külastamist küsis poeg Zagrebis restorani ettekandjalt, kas see on kuulnud perekonnanime Schwarzwald? Ettekandja vastas, et küsimus kõlab umbes nii, nagu Ameerikas oleks küsitud, kas perekonnanimi Rockefeller ütleb midagi? Seletas siis, et Schwarzwaldid on Kroatia rikkaim pankurite pere, ja neile kuulub Zagrebis pool linna. Teadsin küll, et vanaisa töötas pangas, aimasin isegi, et tegelikult oli pankur, nõuka ajal oli kombeks rikkaist esivanematest hästi tagasihoidlikult rääkida.

Kui aga teada sain, et tegemist pole olnud lihtsalt jõuka vaid ülikirka perega, selgemaks sai lugu, mida isa mõned päevad enne oma surma jutustas, ja ilmselt ainult mulle. Isa rääkis, et sõja ajal oli armunud ühte tüdrukusse. armunud nii tugevasti, et miskit tähtsamat pole olnud, kuid tüdruk pole vastanud isa tunnete. Isa sõitis siis suvilasse, mis perel mere rannas oli, ja veetis seal täiesti üksinda terve kuu. Mis juhtus? – hakkasin küsima. – Kas ta sai pommitamisel surma? kas ta saadeti Saksamaale tööle? – Ei, – vastas isa nukralt, - sõjaga pole olnud see mitte kuidagi seotud. Ja nüüd ma taipan, et põhjuseks oligi isa pere rikkus, tüdruk lihtsalt kartis rikkurite sugulaseks saada. Pärast oleks elu lõpuni vaest päritolu meelde tuletatud, ja kes teab mis veel. Nähtavasti siis otsustaski isa kommunistiks hakata ja mitte ainult kodumaa vabaduse vaid ka üldise võrdsuse eest võidelda. Meenutab ju tõesti prints Gaetano lugu, kes vaeste inimeste kannatustele kaasa tundes budaks sai. Poeg ütles küll seepeale, et tema selliseid tüdrukuid pole näinud, et kõik tema sõbrannad aina unistasid rikkuri pruudiks saada. Jäin siiski oma arvamuse juurde – kas pole loomulik peljata, et oled oma meelest rikkuri pruut, aga vanemad leiavad äkki kalli pojale teise, sobivama pruudi? Parem juba tulevasest alandusest kohe plehku panna!

Ei ole mingi uudis, et nõuka aeg oli jube, ja paljud pered said sellest kannatada, kuid mis me sellest loost armastusest teada saime, ei ole juba

mingi ajastuga seotud. Mida tähendab, et isa armastus mammi vastu ei ole juhtunust sugugi vaibunud? Tähendab, et armastus on valmidus kallima süüd jagada, ja ei ole olemas nii rasket süüd, mida armunud hing poleks omaks võtnud.

24.7.25

P.S. Mu kallimasse armus mu isa esimesest pilgust, armus kui isa tütresse. Mõned aastad hiljem kogesin ma seda tunnet, oi, see pole tavalisest armumise imest sugugi nõrgem, paistab isegi veel liigutavam olevat. Isa aimas, et kallim oli me kohtumise algatajaks, kohtumise, mida tuli 30 aastat oodata, ja mida isa kohe kuulutas oma elu õnnelikumaks päevaks. Kallim ja isa olid ju mõlemad lõunamaalt, nad mõistsid teineteist alateadlikult. Lugege Fitzgeraldi lugu „Ice Palace“, siis hakkate aimama õrna ja peent lõunamaist hinge, mille kõrval me, põhjamaalased, oleme lausa tõmbid jänkid.

Ise ma tõesti harjusin juba, et peres on mingi mõistatuslik saladus, millest parem mitte juttu teha. Koolipoisina katsusin kord isa leida, kuid mammi sai teada mu kavatsusest ja oli jube pahane. Mis nimelt solvas, pole ta seletanud, pidin ise taipama. Taibata oli mul üsna raske, sest lapsepõlvest jäid isast muinasjutulised mälestused, eriti päevadest, mida koos Hiiumaal veetsime, kuidas me Lodju metsas jalutamas käisime ja kuidas issi kord kuuris puhkas ning tulim tema juurde suvise vihma all. Issi võttis mind oma kaissu, seinal oli vaip vanaaegse lossiga, issi hakkas jutustama, kuidas ma astun sisse sinna

lossi, ja igas toas ootavad mind mänguasjad, milliseid meie elus pole olnud, ja maiustused, milliseid poes pole müüdnud, issi oli ju teisest maailmast, ta oli näinud imesid, mida poleks osanud ette kujutada, väljas aga ikka sadas laginal suvist vihma, 1956. aasta suve vihma...

P.P.S. Jugoslaavia kaitsepolitsei 1949. aastal koostatud salatoimikus mu isa kodumaa reetmise kohta on hoolikalt kirja pandud kõik sugulased, nii palju kui neid oli, ja me Peterburi aadress, kuid kordagi ei ole mainitud isa abikaasat – mu tulevast mammit, kes oligi too “reetmise” põhjuseks. See tähendab, et 1949. aastal pole olnud mu vanemad veel ametlikult abielus, teisiti ei saa seda kuidagi seletada. See aga omakorda tähendab, et mammi kolimiseks Jugoslaaviasse koos isaga pole olnud mitte mingit võimalust, isegi kui tahtmist oleks. Mõtisklused, millest mammi jutustas, olid puhtoletuslikud, lohutavad, et mis siis võiks saada, kui kõik oleks teisiti... Nii et mammi süü kogu dramaatilises loos muutub üsnagi ebamääraseks. Ohver pole toodud mitte perele, mida veel pole olnud, vaid lihtsalt armastusele. Mis teha, mu isa oli rüütel.

Kas teate ka, mida tähendab sõna “rüütel”? Kui rüütel sõjavangiks langes, pole võetud temalt ära relvi ja teda pole valvatud – elas vaenlase leeris külalisena. Rüütli oli tunnustatud mässu õigus oma ülemuse vastu, kui äkki rüütli au oli riivatud. Siin peaks muidugi ütlema mitte ülemus vaid süserään.

Seda ennemuistset õigust isegi kasutasin kord kroonus, kui keeldusin alandavat käsku täitmast. Hämmastudes avastasin, et reegel kehtis veel 1980. aastal – mind ähvardati tribunaliga, kuid pole midagi tehtud.

Minimalistlik

Koolilaps ootab vaheaega.
Tudeng ootab armastust.
Sõdur ootab kroonu lõppu.
Täiskasvanu ei oota midagi –
tal on tähtsamaid tegemisi.
(Ärge püüdke järgi teha,
see on tervisele ohtlik!)
Haige ootab paranemist.
Luuletaja ootab innustust.
Kes kallima kaotanud,
ootab kohtumist unenäos.
Kellel ei ole mida oodata,
ootab ikka.
On harjunud.

14.8.25

Sõmera tn

2009

Palverännak

Poeg pojapojaga tulid mulle Helsingist külla, ma pole kutsunudki, see oli nende tahtmine vanaisa vaatama tulla, sest järgmisel aastal võibolla ei saagi enam. Ma ei kiitle mitte oma vanusega, kuid „seal“ oodatakse mind ilmselt juba rohkem kui „siin“.

Mõtlesin tükk aega, mida armsate külalistele näidata, mida nad varem pole näinud ja mis võiks neile huvitav olla. Lapsed käisid just parajasti Zagrebis, kus mu isa oli sündinud ja 25 aastat elanud. Arvasin, et kui juba käes selline palverännakute suvi, võiks näidata minu Tallinna ehk Pelgulinna, kuhu mind kahekuusena toodi, kus vanatädi, keda emaks kutsusin, mind kasvatas, ja

eesti keel mu emakeeleks sai. Käin nüüd tihti seal jalutamas.

Poeg oli Pelgulinna näinud, kuid nii väiksena, et see pole võinud talle meelde jääda.

Näitan neile oma lapsepõlvkodu Sõmera tänaval, seletan, kus elas tädi Asta – ema minia, kes ootas 20 aastat koos emaga, et Kolja ehk tuleb äkki tagasi kusagilt kaugelt maalt. Seletan, et akna taga olid õunapuud, küll õitsevad, küll õuntega, küll lumised. Isegi taksitõugu koerast Rullist jutustasin, kellele ta perenaine õpetas jubedat trikki: „Näita, kuidas Rulli sureb!“ Rulli heitis külili ja näitas.

Seda ei pea seletama, et lapsepõlvkodu on terve maailm, ja pärast on raske ette kujutada, et siin ilmas sai ennast nii mõnusasti tunda. Pole rääkinud, kuidas tädi Asta toas istusid kord küünlavalgel külalised ja üks onu rääkis, et Piiblis on juttu ajast, kui üks inimene leiab teise inimese jälje, langeb siis põlvili ja annab sellele suud. Üks sürrealistlik kõrbe on maailm väljaspool lapsepõlvkodu. Kuid lastele seda jutustada häbenen.

Jätan vahele arhitektuurilise kiidulaulu, et Pelgulinna on omaette keskkond ja väga kena, ning mul on hea meel, et seda osatakse hinnata ja alles hoida – kõik uued majad on ikka samas stiilis, samas vaimus, oma ümbrusega liigutavas kooskõlas.

Viin siis poja ja pojapoja Rohu tänavale, kus sugulased elasid, ja kus käisime ema ja noorema vennaga peaaegu iga õhtu. Kõndisime mööda Saue tänavat, ja sellest oli kunagi linoollõige tehtud.

Lapsed tunnevad mu gravüüre, tuletasid vist meelde. Too linoollõige oli aastast 1967, kui ema ära suri ja leinasin teda taga.

Jutustan poja- ja pojapojale, kuidas oma pulmareisi esimesel hommikul avastasin, et kallima kontsad on kulunud. Käisin siis Telliskivi ja Rohu tänava nurgal, kus tol ajal kingsepp tegutses, ja olin uhke, et oskan siin Pelgulinna vähemalt selliseid väikseid probleeme lahendada. Pulmadest oli siis juba poolteist kuud möödunud, tegime viimase sessi eksameid ja ootasime vaheaega.

Oleme juba hoovis, kus kunagi onutütre., noorema venna- ja naabritüdrukute Reana- ja Suletaga mängisime. Seletan, et poeg on siin käinud, kuid oli siis aastavanune ega saa seda mäletada. Mina aga mäletan hästi isegi filme, mida onu juures kunagi telekast vaatasin, näiteks patsifistlikku dokfilmi „Noormehe päev“, mida hiljem pole enam kunagi näidatud. See tuletas meelde, kuidas me Baierimaa sõbra vanem poeg tuli Peterburi konverentsile. Läksin temaga kohtuma ja sain teada, et ta unistab ammu näha Serovi maali „Europe röövimine“. See oli õige valik, kui vene kunstist valida üks ainuke teos, oleks see nimelt Europe. Õnneks oli meil natuke aega ja astusime kohe muuseumi sisse. Europe juurde tuli sammuda mööda Deineka maalist „Sevastopoli kaitsmine“. Sõber peatus, vaatas seda kaua ja ütles siis: „Need noored mehed oleksid võinud sõbrad olla, aga neid sunniti teineteist tapma.“ Paremini küll poleks osanud öelda!

Jutustasin veel, kui tore oli köögis kuhugi ruttamata kohvi juua. Kohvi kõrva oli kaneeliga õunapirukat ja kodujuustu. Onutütar oli koolis, tema vanemad – tööl. Akna taga oli sula. Istusime kaua, sõitsime siis Rocca-al-Maresse jalutama, kus olime ainukesed külastajad. Nii kaugele sai jutustada, ja kõik oli arusaadav. Siit kohast peaks algama kõige tähtsam, kuid seda juba nooremaile põlvkondadele jutustada pole suutnud. Pooleteisme kuuga, mis pulmadest möödus, olime selgeks õppinud selle, mida kõik paarid teadma peavad. Olime uhked, et tulime sellega toime ilma et oleksime haiget teinud, kuigi meil mingeid kogemusi pole olnud. Inimkeha ilust olime suures vaimustuses, koguni lummuses, imetleda seda võisime lõpmatult, kuid iha ei ole meis ärganud veel, meil oli niigi hea olla kahekesi pargis jalutades. Ja kuigi talvepalitused olid seljas, olime oma ühise hingega Eedeni aias. Võisime mõnusasti juttu ajada, võisime ka vaikida, ilma et see mingit pinget oleks tekitanud. Me ei tea teist paari, kes oleks nii mõnusasti jalutanud, nagu meie, mitmel maal ja mitmes linnas, ja alati oli meil imetore olla. Kuid too pulmareisi meeleolu oli siiski eriline. Olime kahe reaalsuse vahel, üks juba lõppes, teine ei ole veel alanud.

Ei tea, kas õnnestus poega ja pojapoega uskuma panna, mitte et kunagi ammu oli tore olla, vaid et see ei tohi lõppeda, selleks tõingi nad Pelgulinna.

17.8.25

Saue tn

1967

Hüvastijätt

2008

Kuidas tulevane kallim kallimaks sai

Nagu loo pealkirjast aru võib saada, juttu tuleb kõige suuremast imest, mis siin ilmas võib juhtuda. Kui vaidlete vastu, et kõige suurem ime on lapse sündimine, siis olete vist püüdnud lapse sündimisega kallima leidmist asendada. Olen ise selline laps olnud, muljeid jätkub tõesti kogu eluks, ja kogu eluks jääb hõõguv armastuse janu.

Saime kallimaga sõpradeks välitöödel Lapimaal, oma diplomieelsel praktikal. Olime siis 21-aastased. Kui pääseks ajas tagasi, otsiks vist kallima üles juba koolitüdrukuna, et nii palju aastaid

poleks asjata raisku läinud. Loomulik soov, kuid nägin kord selle täitumist. Töökaaslasel, kellega ühes toas istusime, oli kena koolitüdrukust pruut, keda ta asutuse pidudele kaasa võttis ja kellele helistas mitu korda päevas. See ideaalne lugu lõppes nii, et tüdruk kasvas suuremaks ja jättis maha oma hoolitseva ja vastutustundliku peigmehe. Kerge ette kujutada, et alles tütarlaps hakkas vanemate võimu alt vabaks pääsema, juba üks uus vanem oli ees ootamas. Kahju on ilusast paarist, kuid tüdrukust võib ju aru saada.

Mu vanemad olid lahutatud, oma isa pole näinud ma 30 aastat. Koolipoisina püüdsin ta üles otsida, kuid mammi sai teada ja oli jubedalt solvunud, andis mõista, et olen põlastusväärne reetur. Ometigi teadsin alati, et isa ei ole meid maha jätnud, hoopis teda jäeti maha. Kui olime juba kõik täiskasvanud, kallim lausa nõudis, et teeksin ta tuttavaks oma isaga. Isa ütles siis kohe, et see on kõige õnnelikum päev tema elus, kallimasse aga armus kogu südamest, nagu isa tütresse. Tekkib muidugi jälle see mõte, et kui palju aastaid on kaotatud. Kuid ma ei ole sugugi kindel, et kui oleksin varem isa juurde tulnud, oleks see nii muretult õnnelik päev.

Ka me tulevase kallimaga olime juba terve aasta tuttavad enne diplomieelset praktikat – vaatasime kunagi kõrvuti võrkpallimängu. Kord jalutasime koos kaks trammipeatust ülikoolini, ajasime mõnusasti juttu, kuid pole üldse aimanud, et meid ootas ühine tulevik.

Kui aga oli juba teada, et saame varsti välitööde kaaslasteks, tuli mu tulevane kallim teiste hüdrokeoloogia tüdrukutega, poisse õppis seal vähe, geofüüsika eksamit tegema. Tulevane kallim oli heas tujus – tal oli esimesest praktikast geofüüsika kogemusi – tegi siis vertikaalseid elektrilisi sondeerimisi tundras, oli pealegi arvutajaks, kes logaritmilise joonlauaga pinge voolule jagab, uue punkti kohe graafikule kannab ja vaatab, kas kõver on küllalt ilus. Õnnestunud kõver pidi ilmeka naisfiguuri külgvaadet meenutama. Selliste kogemustega sai tulevane kallim loomulikult eksamil viie. Ja selles heas tujus saatis ta mulle pilgu üle kaaslaste peade. Saatis pilgu, kinkis naeratuse ja veel tegi alateadlikult kogu kehaga vaevu märgatava graatsilise tantsleva liigutuse. Olin sellist liigutust kord varem näinud ja teadsin, et see on sümpaatiavaldus. Isegi usalduse avaldus. See, kellele neiu sellise tervituse saadab, peab mängu mõistma. Vähemalt nii palju, et tuju mitte rikkuda.

Järgmine pildike ongi juba välitöödelt, esimeselt uuringualalt. Põhjamaine suvi on lühike kuid kuum, päike ei lähe üldse looja, käib taevas ringiratast. Kuid nautida seda rõõmu ei lase tigidad sääseparved, kes purevad halastamatult. Olime hammustustest tursunud, paisunud näod olid kuju kaotanud, eriti silmalaud. Ainult tulevane kallim nägi endiselt viisakalt välja. Hiljem selgus, et tal on neljas veregrupp, ja sääskedele see ei maitse. Välitöid korraldas ülikooli teadussektor, sääsevõrke

tuli seepärast endal marlist ja alumiiniumtraadist meisterdada musta tuššiga läbipaistvaks värvides. Teadmata tulevase kallima veregruppi istusin poole ööni lõke ääres talle sääsevõrku õmmeldes, mis nägi välja umbes nagu looriga kübar. Kallim hommikul tänas viisakalt ootamatu kingituse eest. Ei tea, kas ta seda marsruudis pähe panigi, tal olid ju sääskedega erilised suhted. Marsruutides käisime siis nooremate kaaslastega. Rühmas olid ainult tudengid. Ka ülemus oli vast ülikooli lõpetanud. See oli valitud seltskond, paljud said omavahel varem tuttavaks teaduskonna seinalehe toimetuses, mis oli toleaeagseks loominguliseks klubiks, ühendades isetegevuslikke luuletajaid, kunstnikke ja ajakirjanikke. Paljud käisid seinalehte tegemas lihtsalt õhkkonna pärast. Juhtus vahel, et öösel dekanaadis valminud seinalehte võeti hommikul maha parteitsensuuri poolt või lõigati neist tükke välja, nii et tegevus oli ka põnev.

Õpeasutus pole suutnud oma ekspeditsioonile geoloogilisi tööriistaid muretseda. Selle asemel pakuti tuletõrje jopesid ja pükse hästi paksust presendist. Rühmas oli brutaalse välimusega vanemaid poisse, kellele need ilmatu laiad püksid ja joped isegi sobisid, kuid me tulevase kallimaga pole neid isegi selga proovinud. Mul oli eelmistest välitöödest entsefaliidisärk, kallimal ka midagi viisakamat. Aimasime vist, et just nendel välitöödel oleks tore natuke uhkemalt välja näha.

Esimene uuringuala oli töötava allmaakaevanduse lähedal, järgmine aga – täiesti

asustamata alal, kuhu kõik toiduvarud tuli korraga kaasa vedada. Me tulevase kallimaga, kui vanemad osalised, olime inseneri kohtadele vormistatud, arvutasime, mida ja kui palju tarvis uuringualale tuua. Kuid me pole osanud arvestada söögiisu, mis me kaaslastel metsas arenes. Leiba, kartulit, kapsast jätkus umbes nädalaks ajaks, makarone ja tangu – paariks nädalaks, tööd aga oli vähemalt kuuks ajaks. Lõpuks jäi meil esialgsetest varudest vaid ploomi moos ja liha konservid. Õnneks oli metsas palju seeni – ilusaid punaseid haava puravikke, mida sai marsruutidest toodud ja lihakonservidega praetud. Nimetasime seda žuljeeniks, tolle aja uhkematel restoranides pakuti sellist hõrgutist.

Me naabriteks olid rebane, kährikkoer, karu ja põder, nägime iga päev nende värskeid jälge. Rebane astus kord tulevasele kallimale jala peale, kährikkoera jäljed olid hirmuäratavalt suured, kohtumisest karuga pole julgenud mõeldagi, lootsime, et karu ise hoolitseb, et seda kohtumist ei juhtu, ja karu mõistis meid. Mõttesse vajunud põtra nägime paar korda eemalt. Üks kord tegi ta meiega nalja – sammus kergesti ja elegantselt üle soostunud oja. Arvasime, et kui põder sai sealt üle, saame ka meie, kuid pole suutnud põdra rada leida ning pidime taganema. Õnneks jahimehi me seltskonnas pole olnud. Tundsime pidevalt endal oma naabrite pilke ja tahtmata õppisime neilt loomulikkust ja lihtsust.

Teine uuringuala oli küllalt suur, ja et tööga – geokeemiliste proovide kogumisega parem toime

tulla, jagunesime kaheks rühmaks, kaheks laagriks umbes 5 km kaugusel teineteisest. Me tulevase kallimaga sattusime erinevatesse laagritesse. Iga õhtu leidsin ma põhjuse, et teises laagris käia ülemusega midagi arutamas. Neist õhtustest külastustest jäi meelde täielik kõhkluste puudumine. Ma ruttasin oma tulevase kallima poole ja olin kindel et teen kõike õigesti. Ma pole häbenenud, et mu kiindumus kõigile nähtavaks saab. Mul oli linnas palju sõbrannasid, sõbrannad olid väga armsad, kuid kedagi neist ma pole igatsenud taga tulevase kallimana.

Kallim puhkas juba tüdrukute telgis, kui ma kohale jõudsin. Kuulsin vahest eemalt tema häält ja mõtisklesin pärast, kas ta naeris või nuttis. Kord astusin telki, kui teist tüdrukut pole kohal olnud, ja küsisin, kas tulevasel kallimal on põhjust nutta. Selgus, et on – ta isa sai insuldi pool aastat tagasi, elus tekkisid sellised mured, mida varem pole osanud ette kujutada. Mul ka asjaolud pole olnud lõbusad – vanaema suri paar kuud tagasi.

Mainisin siin teist nooremat tüdrukut, kellest sai pärast üks me abielu tunnistajatest. Tüdruk mängis pidevalt andekalt ja innukalt väikest röövlitari “Lumekuningannast” ja samal ajal ka nõida. Leitud kuju sobis talle suurepäraselt. Ta oli Sortavalast pärit. Esimesel uuringualal piinas ta ülemust sooviga kummipaadiga kiirele vahutavale kaljujõe sõiema minna. Pärast pihtis, et tegelikult poleks eluilmast sellist hullumeelsust ette võtnud.

Varsti leidsin ettekäände tulevase kallima toomiseks oma laagrisse. Ütlesin ülemusele, et mul on diplomitöö jaoks geoloogi tarvis. Ise olin geofüüsik ja geokeemik. Ülemus oli nõus, tulevane kallim ka pole olnud vastu. Kui õhtul ühest laagrist teise sammusime, siis asuski rebane tulevasele kallimale jala peale. Hiljem taipasin, et kõik see meenutas väga kosimist, ja rebane õnnistas seda.

Hakkasime geoloogilistes marsruutides käima ülesandega selgeks teha, kas setted, mis kaljusid katavad, on kohalikku päritolu või liustikuga eemalt toodud. Geokeemilistele otsingutöödele on see tähtis.

Ühes marsruudis leidsime sulfiidse maagirahnu läbimõõduga umbes pool meetrit. Aga ta oli ilus! – sinakate, rohekate, lillakate värvivarjunditega. Leid oli nii tähtis, et kaevandusest telliti veoauto, mis kivi tervena laborisse viis. kus uuriti, palju maak niklit ja vaske sisaldab. Aga GPSsi ei ole ju veel leiutatud, ja kui auto kohale saabus, pidime oma kivi uuesti metsast leidma. Õnneks tulime sellega toime ja olime uhked, et nii osavad geoloogid oleme.

Elasime kuuekesi jahimeeste onnis järve kaldal. Hommikul hoolitsesime, et me nooremad kaaslased süüa saavad ja marsruutidesse asuvad. Süüa tuli tõsiselt, terveks päevaks, sest kohvikuid metsas ei ole. Siis läksime ka marsruuti.

Kord oli meil käsil marsruut uuringuala kõige kaugemasse nurka. Jõudsime jahimeesteonnist eemale minna, kui hakkasin kaebama, et kuhu me

ruttame, ei ole ju üldse kiiret, ja nii tore oleks veel pool tunnikest magada. Tulevane kallim oli nõus, et jah, tõesti oleks tore. Laotasime minu jope suure männi alla, heitsime paremale küljele, tulevase kallima jope tõmbasime endale peale ja uinusime silmapilkselt. Olime kindlad, et me metsloomadest naabrid me magusat und segama ei tule, just neilt õppisime ju muinasjutulist lapsikut lihtsameelsust. Kõik oli nii armas ja loomulik, et võibolla kalimale pole jäänudki meelde.

Ei saa öelda, et selles midagi ennenägematut oleks - üliõpilastest tüdrukud ja poisid armastavad koos magada, selleks sõidavad nad mägedesse, kaljudele, matkama. Kuid isegi mägedes või kaljudel ei korralda keegi sellist hommikust uinakut ehk avameelset mõnusat laisklemist.

Sel päeval kõndisime 40 km. Tasus vaeva, sest seal uuringuala kaugemas nurgas avastasime me kanjoni vähemalt kümne meetri kõrguste kaljuseintega ja laiusega ka umbes 10 m. On ju huvitav koht! Kanjoni kõrval asuva mäe tipust leidsime musta kivi, mille ilmselt kusagilt eemalt liustik oli toodud. Nii et geoloogiline ülesanne sai edukalt täidetud.

Tagasiteel laulsin ma väsinud kallimale, et lõbusam sammuda oleks.

Geokeemilisi proove käisime ka kallimaga kogumas. Kord kallim eksis mul ära. Asustamatul alal. GPSsi ja mobiiltelefoni ei ole veel olnud. Saatsin ta mäeharjale proove koguma, ise tegutsesin

soo ääres, kus turba alt tuli sügavamalt kaevata. Umbes kilomeetri kaugusel pidime jälle kokku saama. Mõne aja pärast tuleb kallim äkki jooksuga mul selja tagant, silmad hirmust ümmargused ja läbimärg. Marsruudis jätkub tibatavast vihmast, et märjaks saada, kuna tuleb läbi põõsaste tungida. Süüitasin kohe suure lõke, seda ma oskasin hästi – mõne minutiga ilmatu lõke teha. Kuivatasime kallima riideid, ja kallim jutustas hingeldades, kuidas ta ära eksis ja kohkudes jooksma pistis, tegi metsas suure ringi, õnneks andis oja talle lõpuks õige suuna. Mu leidmine ääretust metsast oli tõeline pääsemise rõõm, ja sellest hetkest peale mitte ainult kallim mulle vaid ka mina talle sain kallimaks. Aastaid hiljem kirjutas kallim:

* * *

Tahad, loen Sul luuletust?
Tahad, Sinule laulan?
Olen hell Sinu vastu,
ma Sind armastan kaua.

Marsruudis sai minust vihmatilk,
äraeksinud metsikul Lapimaal.
Küll olin ma alles õnnelik,
kui kohkudes jälle Sind leidsin ma!

2.4.17

Juba linnas mõistsime, et oleme teineteise jaoks loodud, nagu Barbie ja Ken multifilmis „Toy Story“. Siis sulasid me hinged ühte ja lahustusid teineteises jäägitult, nii et neid teineteisest uuesti eraldada ei ole olnud enam võimalik. Kuid Lapimaal ei ole me seda veel teadnud, alles aimasime, ja oli ju tõeline ime, et teineteist leidsime!

23.8.25

Nikkeli

1990

* * *

On keset hiigellinna
üks varjuline park.
Kes oskab sinna minna,
on erakordselt tark.

Kes sinna sammud seab,
kes leiab sinna tee,
kus olla on nii hea,
mis iganes sa teed.

Kas jutustad või vaikid,
või oled kuulamas,
või sõnu kuulda saidki,
et hing on sulamas.

Ja keda seal kohtad,
oh, unistuste paik!
Kui tunned seda kohta,
siis ole parem wait.

Kes tuleb, ikka tuleb,
ei tulemata jää,
kas süütab õhtu tuled,
või läigib lombil jää.

24.8.25

* * *

Kui perele sa lõunat teed,
nii kallimal' kui lastelgi,
nii ahvatlevalt pada keeb.
ja samas valmib kastegi.

Siis kõik, mis hingepõhjas sul,
saab ootamatut kehastust,
ja prael iga lõhkev mull
on see, mis tahtsid teha just:

Nii maitsev, lausa sulab suus!
Mu kallid, sööge ometi!
Mu kallid hinges, lihas, luus,
mind teieta ei olegi...

2.9.25

* * *

Mu kallim saunalaval
on õndsalt vihtlemas.
Me ootasime kaua,
et seda rõõmu saaks
nii silmale kui hingel'
ja kogu kehale.
ning vihtleb minu ingel,
ja imetleme me
siin hõõgvel kallist keha,
mis kuumust kiirgamas,

mis kaunim on kui eha
ja higist hiilgamas.
Kui minestaks siin laval,
see oleks paras trikk,
kuid siin ei olda kaval,
siin niigi taevariik.

2.9.25

* * *

Iga aasta õitseb kastan,
iga aasta keegi tuleb
imetlema õrni õisi,
niivõrd õrni. et neid vaasi
mitte kunagi ei panda.
Iga aasta keegi ohkab:
Mitte kunagi nii uhkelt
pole õitsenud me kastan,
meie kastan,
ainult meie!

6.9.25

Rokkbändi logo

2025

* * *

Vaatate vahest õudukaid?
Nendel on oma reeglid –
vaest ohvrit ei suuda päästa
ka julged ustavad sõbrad –
maniakk on alati kavalam
ja õelam, ei seda muuda!
Isegi vaataja kaastunne
aidata kahjuks ei suuda.
Filmi lõpus õnnetu ohver
oma käega maniakki tapab.
Kööginoaga.
Nüüd ka Ukraina
oma käega peab end kaitsta.
Kööginoaga.

7.9.25

A-terminal

Kohal vanalinna tornid,
kõrge taevas, suured aknad –
kõik on kohal nagu ikka,
kui me ootasime seltsis
oma laeva, merereisi,
mis on harjumuseks saanud,
alaliseks rõõmutoojaks,
kohtumiste kuulutajaks.

Meil ju oli, kuhu sõita,
mida oodata meil oli,
oli milleks püüda olla
endast parem. Justkui muidu
pole olnud küllalt hea.

12.9.25

Laevapardalt

Saare paadisadamas
purjekate mastid
tuuleiilis kõlamas,
lapsed liivakastis...

Siin me seltsis käisime
jalutamas tihti,
ja see oli, näis siis meil,
imeliselt lihtne.

Vaata veel kord silda,
vaata veel kord randa,
oma õnne kilda
püüa kaasas kanda.

16.9.25

Soovitus

Kui olete kohtumist ära oodanud
ja riidest lahti võtnud,
pane põlved kallima õlgadele.
Kallim sirgub,
ja jääd pea alla rippuma,
nagu nahkhiir koopa lael.
Siis tunnete,
et siin on kõik teisiti kui mujal –
kas päike ei lähe looja,
või saate virmalistena lennata
kergelt ja kõrgelt
üle kogu taeva veereda.

20.9.25

Sisukord

Olematud sündmused (unenägu narkoosi all)	3
Paksu raamatu kinkisid sõbrad...	3
Põhjamaa hapud marjad	4
Kui olete teineteist leidnud...	5
Kertu	6
Haiglaaknast	8
Tüdruk ei peagi armuma...	9
Haigla aken	9
Haiglas	10
Unenägu	10
Tasakaal	11
Rõduukse avamuse piirdes...	12
Imeline talv Kärdlas	13
Sirel	19
Õitseb ka nõges...	19
Monoloog	19
Lugu, millele ei oska pealkirja anda	25
Meie seiklused	28
Meie avastused	34
Saan seletada...	37
Suvi	37
Koera kombel otsin Sinu jälgi...	38
Unenägu 19.6.24	38
Käsikäes	39
Meie aknad	39
Programmeerija elu...	42
Edvard Grieg...	42
Armastan tüdrukuid, nad on nii toredad...	44

Pelgulinnas	44
Teises rütmis	45
Vaikimisi	45
Tuttpütt	46
Öine lend	47
Pariisi olümpia aegu	47
Otseülekandes...	48
Seda tänavat ma kõnnin...	49
Operetiviisil	49
Tartu – unistuste linn!..	50
Midž	51
Pealkirjata	53
Tallinnast Tartusse sõites	54
Vanal õunapuul punased õunad...	54
Ingvari raamatut lugedes	55
Kadriorg	56
Sõidan bussiga läbi Tartu...	57
Ingvarile	58
Mu kallimal on rohelised silmad...	58
Tartu unelm	60
Koketsus on vaimustav kunst...	61
Jupiter näitab filmi...	62
Psyche rõhuga viimasel silbil	63
Esimene mulje Soomest	64
Promenaadil	67
Paberist kangelas	67
Septembri lõpus	73
Sügis	73
Kallim, küll Sa oled veetlev!..	73
Kolimine	74

Kallima sünnipäeval...	75
Teineteisel meeldida on meeldiv...	76
Tarmo	78
Võlupeegel ei näita mul midagi head...	86
Milline rõõm on kallimat emmata...	86
Kalevala kangelannad...	87
Novembripäev läbipaistmatu...	88
Meie ühise elu kõige tähtsam päev...	88
Novembri lõpus	90
Amsterdam	90
Nii palju tüdrukuid on kauneid...	94
Kuhu ruttan, kus me saame...	95
See maailm annab täpselt niivõrd palju...	95
Concordia Klar „Kadriori“ (1972)	96
Eera ja Evald	96
Sõda on eelkõige alandus...	101
Soovitus	102
Meie Eedeni aed	103
Realistlik	104
Kohtumine kallimaga...	108
Merereisil	109
Ekspressionistlik	111
- Tuled selga küürima?..	111
Õnnetul päeval	114
Kiidame Jumalat...	114
Mehed on haletsusväärset...	115
Jalutama jõuame tavaliselt õhtul...	115
Üsna vähe kallimal...	116
Jeanne Hebuterne	116
Pulmareisil Pelgulinna	118

Mure	119
Eepiline	119
Kallim tuli muusträsta kujul...	120
Linna peal	121
Läbipaistmatud aknad – kui halastav see...	122
Varajane-varajane kevad...	122
Meie kiindumused	122
Ma olen nii õnnelik, sellist ei leidu...	127
Sammub Punamütsike vapralt läbi metsa...	128
Koolipoisi pihtimused	128
Laulukavand tüdrukutebändile	130
Ukraina laul	131
Pateetiline	133
Mammi sünnipäev	133
Eelmised ja uued mälestused	135
Hea, et me ei tea...	137
Pelgulinn	138
Mozart	138
Kolm õde	141
Valsirütmis lauluke	146
Kallimaga	147
Fantastiline lugu	148
Pegli ees	151
Igatsen Sind, minu võrratu kallim...	152
Harrastus	153
Ülekohus	154
Minimalistlik	160
Palverännak	161
Kuidas tulevane kallim kallimaks sai	166
On keset hiigellinna...	177

Kui perele sa lõunat teed...	178
Mu kallim saunalaval...	178
Iga aasta õitseb kastan...	179
Vaatate vahest õudukaid?..	181
A-terminal	181
Laevapardalt	182
Soovitus	183